

BÜLTEN'DEN

BİLİM VE SANAT VAKFI

BÜLTEN

Mayıs-Ağustos 2006

Yıl 17 Sayı 61

Yayın Kurulu **Ali Pulcu, Faruk Deniz,
Mustafa Demiray, Salih Pulcu,
F. Samime İnceoğlu, Nermin Tenekeci**

Baskı **Elma Basım**

Baskı Tarihi Kasım 2006

Vefa Cad. No. 35 34134 Vefa İstanbul

Tel: 0212. 528 22 22 pbx

Faks 0212. 513 32 20

e-posta bsv@bisav.org.tr

www.bisav.org.tr

Ücretsizdir. Dört ayda bir yayınlanır.

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir.

İ Ç İ N D E K İ L E R

BSV HAVADİS 2

KAM Küresel Araştırmalar Merkezi 5

Bilim ve Sanat Vakfı XVII. Öğrenci Sempozyumu 17

MOLA Günlük / Cahit Koytak 18

MAM Medeniyet Araştırmaları Merkezi 19

MOLA Günlük / Cahit Koytak 32

SAM Sanat Araştırmaları Merkezi 33

MOLA Bir Günü'nün Sonunda Arzu / Ahmet Haşim 42

TAM Türkiye Araştırmaları Merkezi 43

İKTİBAS Babamın Kitapları / Aysenur Şener Yurtseven 59

SEVRÜSEFER Kuveyt İzlenimleri / Muhammed Talha Çiçek 60

MESNEVİ İnsan küçük âlemdir derler, ama hakikatte
en büyük âlemdir! 64

MECMUA

Şakir Kocabaş Hatırasına 66

Bilim ve Sanat Vakfı, 20. yılında, önemli bir şölene ev sahipliği yaptı: Medeniyetler ve Dünya Düzenleri Sempozyumu. Farklı iklimlerin mensupları, daha adil ve haktanır bir dünyanın/düzenin imkânını soruşturdular. Kaygı ve endişelerini ifade ettiler. Güvenlik ve özgürlük dilemması aşılabilir bir şey mi? İnsanın özgürlük arayışı neden modern çağda yalnızca siyasî özgürlük arayışına indirildi? İnsan haysiyetinin güçlü olanın eliyle ayaklar altına alınması önenebilir mi? Kant, iki asır önce *ebedi barış* projesinden bahsetmişti. Önce iki dünya savaşı, ardından korkunç soğuk savaş dengesi, Vietnam, Afganistan, Körfez, Bosna savaşları ve nihayet Irak işgali bu projenin ancak bir ütopya olabileceğini gösterdi. Her seferinde insanoğlunun kan dökücülüğü galebe çaldı.

Mayıs ayının sıcağında, sempozyumda dile getirilenlerin heyecanı bunların bir daha tekrarlanmamasını ümit ettik. Bu temennilerin üzerinden iki ay geçmeden, Lübnan'ın maruz kaldığı barbarlık, bizi bir kez daha 'ebedi barış uykusu'ndan uyandırdı. İktidarın sözlük anlamının 'gücü yetmek' demek olduğunu da bir kez daha öğrendik. Gücü şiar edinenlerin, iz'an, insaf ve ihsandan ne kadar uzak düşebileceklerini, hür ve medeni dünya ile birlikte ibretle seyrettik!

•••

Yaz ayının ortasında Şakir Kocabaş hocamızı, ağabeyimizi, arkadaşımızı kaybettik. Bu ölüm haberi, onu tanıyanları, farklı iklimlerde ve farklı ruh hâlleriyle yakaladı. Herkes onu, mütevekkil, mümin, derviş, bilge, garib biri olarak tanıdı. Ne mutlu o garibe! Şakir hoca, yaşarken en çok sükutî hâliyle ders verdi, kimseye yük olmadı. Olmayı da sevmezdi. Ölümü de öyle oldu. Ölümü sonrası, evinde bulunan, vakıftaki talebelerine getirmek üzere hazırladığı sandviçleri, ondaki derin tevazuun ve erdemini nişanesi olarak hep hatırlayacağız. Mevla rahmet eyleye!

Şakir Kocabaş hocamız vefat etti

Vakfımızda 1991 yılından beri seminerler veren Doç. Dr. Şakir Kocabaş'ı 19 Ağustos sabahı kaybettik. Yapay zeka konusundaki çalışmalarının yanı sıra felsefe alanında da önemli eserleri bulunan Kocabaş'ın özellikle İfadelerin Gramatik Ayırımı başlıklı kitabı, küçük hacmine rağmen Türkiye'de dil felsefesi üzerine yapılmış en önemli çalışmalarından biri olarak öne çıkmıştı. İlmiyle olduğu kadar mütevazı kişiliğiyle de gönüllerde ayrı bir yer tutan düşünür için, 9 Eylülde Bilim ve Sanat Vakfı Zeyrek Salonu'nda ailesinin de katıldığı bir anma toplantısı düzenlendi. Toplantıdan sonra, Şakir Kocabaş Salonu'nun açılışı yapıldı.

(1960) ve İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nü bitirdi (1964). Tokat ve Konya İHL'de öğretmen; Çankırı, Zonguldak ve Aydın İHL'de Müdür olarak görev yaptı. 1977'de İzmir Yüksek İslam Enstitüsü İslami Türk Edebiyatı Asistanı oldu. "Türk Edebiyatı'nda Manzum Esmâ-ı Hüsnâlar" başlıklı doktora tezini tamamladı. 1994'te doçent, 2000'de profesör oldu. Son olarak Dokuz Eylül Üniversitesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölüm Başkanı olarak görev yapan Şener, 14 Ocak 2006'da hakkın rahmetine kavuştu. Osmanlıca her türlü metni okumada uzman olan Şener'in, telif kitapları (Türk İslâm Edebiyatı ve Kaside-i Bürde, Kaside-i Bür'e ve Su Kasidesi), makaleleri ve İslâm Ansiklopedisi'ne alanıyla ilgili yazdığı maddelerin yanı sıra yarım kalmış pek çok çalışması bulunuyor. H. İbrahim Şener, kitaplarına aşırı düşkünlüğü ile biliniyordu.

Prof. Dr. Halil İbrahim Şener kitaplığı Vakfımız kütüphanesine bağışlandı

Felsefe, tarih, sanat-edebiyat ve iktisat ağırlıklı olmak üzere 30 binin üzerinde kitabı bulunan kütüphanemiz, bağış ve satın alma yoluyla koleksiyonunu her geçen gün biraz daha büyütüyor. İbrahim Kiras 441 cilt, Muhammed Han Kayani 143 cilt ve Ali Alioğlu da 189 cilt kitap ile kütüphanemize şahsî bağışta bulunmuşlardı. Daha önce bağış olarak gelen Seyfettin Manisalıgil, Mehmet Seyhan Tayşi, Ahmet Davutoğlu

kitaplıklarına, son olarak Halil İbrahim Şener Kitaplığı eklendi. Vefatından sonra ailesi, merhumun; Türk İslâm Edebiyatı, Türk dili, Sanat, Tefsir, Tarih, Felsefe dallarında Türkçe, Arapça ve Osmanlıca yaklaşık 3500 cilt kitap ve bazı dergi sayılarından oluşan kitaplığını Vakfımız kütüphanesine bağışladı. Bağışlar arasında, merhumun kullandığı daktilo ve 4 adet hat tablosu da yer alıyor.

1938 yılında Konya'nın Huğlu kasabasında doğan Halil İbrahim Şener, Konya İmam Hatip Lisesi'ni

TALİD'in 7. sayısı çıktı

Bilim ve Sanat Vakfı Türkiye Araştırmaları Merkezi'nin çıkardığı Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi'nin (TALİD) 7. sayısı "Yeni Türk Edebiyatı Tarihi" başlığıyla çıktı. Tanzimat'tan sonra Batı tesiriyle yeni bir veçhaya bürünen yaklaşık yüz elli yıllık edebiyat anlayışını mesele edinen dergi, sahanın genişliği nedeniyle konuyu iki cilt halinde inceleyecek. Yeni edebî türler ve bu alandaki literatürler ise 8. sayıda okurların istifadesine sunulacak.

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Cilt 7 | Sayı 7 | 2006

Yeni Türk Edebiyatı Tarihi I

Türk Edebiyatı Tarihi
Edebiyat Teorisi
Sözlükçü, Tiyatro, Çocuk
Edebiyatı, Matbuat ve
Nesriyat Yasakları
Menşur Şiirler, Edebiyat
Tarihi
Saklandığı Yeni Türk
Edebiyatı
Ders Kitapları, Eski Harfler
Çocuk Dergileri
Türkiye'de ve Fransa'da
Yayılan Tezler
Orhan Okay ile Söyleşi
Kitap ve Dergi Tanıtımları

BSV
Türkiye Araştırmaları Merkezi

Yaz seminerlerinde Oryantalizm tartışıldı

3-8 Temmuz 2006 tarihleri arasında düzenlediğimiz Yaz seminerlerinin bu yılki teması oryantalizm idi. Farklı disiplinlerde toplam 9 sunumun yer aldığı programda oryantalizmin ortaya çıkış süreci, temel nitelikleri, geçirdiği dönüşümler, bir düşünce biçimi ve bir uzmanlık alanı olarak içerdiği sahalara vb. pek çok konu dinleyicilerle paylaşıldı. "Oryantalistler ve Kur'an", "Amerika, İslâm ve Oryantalizm", "Fıkıh ve Oryantalizm", "İslâm Estetiğine Oryantalist Yaklaşımların Eleştirisi", "Said ve Said Sonrası Şarkiyatçılık Eleştirileri" programda yer alan bazı başlıklardı.

Yaz seminerleri 8 Temmuz Cumartesi gerçekleştirilen geleneksel Sapanca gezisiyle sona erdi.

2006 Güz seminerleri başlıyor

Vakfımızın 2006 Güz seminerleri 10 Kasım-23 Aralık

"Mimar Sinan'ı Yorumlamak" paneli büyük ilgi gördü

Büyük usta Mimar Sinan, ölümünün 418. yıldönümünde Bilim ve Sanat Vakfı Türkiye Araştırmaları Merkezi tarafından düzenlenen bir panel ile anıldı. Mimarlık eğitimi almış grafik tasarımcı Salih Pulcu'nun oturma başkanlığı yaptığı "Mimar Sinan'ı Yorumlamak" başlıklı panele, mimar Turgut Cansever, ressam Ömer Uluç ve mimarlık tarihçisi Uğur Tanyeli konuşmacı olarak katıldı. Panele ilgi büyüktü. Bilim ve Sanat Vakfı'nın Vefa Salonu hıncahınç doldu. Dinleyiciler panelistlere yönelttikleri sorularla ilgilerini sonuna kadar devam ettirdiler.

tarihleri arasında toplam yedi hafta sürecek. Seminerlere katılım için 6-10 Kasım tarihleri arasında Vakıftan temin edilecek seminer bilgi formunun doldurularak bir adet fotoğraf ve nüfus cüzdanı fotokopisiyle birlikte Vakıf sekreterliğine teslim edilmesi gerekiyor.

“Hikmet Anne” belgeseli tamamlandı

SAM Hayal Perdesi Sinema Topluluğu ile Türkiye Araştırmaları Merkezi ortak yapımı olan “Su Damlası-Bir İstanbul Hanımefendisi: Hikmet Anne”

belgeseli tamamlandı. 27 Eylülde ilk gösterimi yapılan belgesel, Türkiye'nin en sancılı dönemlerinden birine tanıklık eden Hikmet Öğütçü'nün satır aralarında kalan hasletlerini günışığına çıkarıyor. 29 Aralık 2004'te aramızdan ayrılan Öğüt-

çü, bağlı bulunduğu geleceğin son temsilcilerinden biri olarak, tanıklıkları, edebiyat sohbetleri, zarafeti, tevazuu, hemen herkese açtığı kapısı ve hanımefendiliğiyle etrafındaki pek çok kişiyi derinden etkilemişti.

Mecidi ile kısa film çekildi

İranlı yönetmen Mecid Mecidi Haziran ayında Sanat Araştırmaları Merkezi'nin konuğu oldu. Hayal Perdesi Sinema Topluluğu ile sekiz

günlük bir atölye çalışması yapan Mecidi, ülkesine geri dönerken ardında bir de kısa film bıraktı. Son hâli verilme üzere yönetmene gönderilen film Ekim ayının sonunda izleyicilerle buluşacak.

Vefa Sempozyumunun hazırlıkları sona erdi.

Bilim ve Sanat Vakfı Türkiye Araştırmaları Merkezi'nin düzenlediği Vefa Sempti: Dünü, Bugünü, Yarını başlıklı ulusal sempozyumun hazırlıkları sonra erdi. Hem Vefa semtinin önemine hem de var olan sorunlarına dikkat çekmek ve semtin geleceğiyle ilgili önerilerde bulunmak üzere 3-5 Kasım 2006 tarihinde ev sahipliği yapacağımız ulusal sempozyum, Vefa semtinin fizikî ve sosyal dokusunun tespitine yönelik olarak gerçekleştirilen saha araştırmalarının sonuçlarının yanı sıra, siyasî, iktisadî, sosyo-kültürel ve mimarî konular başta olmak üzere Vefa semti ile ilgili her türlü konuya ilişkin tebliğlere açık tutulacak. Ayrintılar www.bisav.org.tr üzerinden takip edilebilir.

Medeniyetler ve Dünya Düzenleri Sempozyumunun Sunuş Konuşması Mustafa Özel

(Bilim ve Sanat Vakfı Başkanı)

Sayın Bakan, Değerli Konuklar;

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin değerli katkılarıyla düzenlediğimiz uluslararası sempozyuma hoş geldiniz.

1906 yılında, böyle bir sempozyuma ev sahipliği yapmak her halde Londra veya Berlin'e yakışırdı. Londra, uluslararası sistemin düşüşteki hegemonik gücünü; Berlin ise, Londra'nın yerine göz diken yeni emperyal gücü temsil ediyordu.

Fakat her iki şehirde de yapılacak sempozyumda Medeniyet kelimesi çoğul değil, tekil yazılacaktı. Çünkü, o zamanki anlayışa göre, medeniyet tekti ve Avrupa demekti. Dolayısıyla, Dünya Düzeni de Avrupalılardan sorulacaktı.

Avrupa bu fırsatı kaçırdı. Dünyaya değil, kendine bile düzen veremedi. Batıdan ABD'nin, doğudan Rusya ve Japonya'nın katkılarıyla, 20 yıl arayla öylesine yıkıcı iki savaşa tutuştu ki, akıl ve vicdanın nutku tutuldu. Aydınlanmış, modern, rasyonel medenilere hiç yakışmayan bu iki girişim, aralarında en medenî

olanın atom bombalı zaferiyle son buldu. Herkes anladı ki, medenî demek, yıkım gücü en yüksek olan demektir. Dünya Düzeni artık bu güçten sorulacaktı. Fakat daha savaş enkazı tam kaldırılmadan, ABD ile Rusya arasında "dehşet dengesi" kuruldu. Nükleer güç, her iki merkeze, birbirlerini ve isterlerse bütün dünyayı yok etme kudreti verdi. Savaştan 20 yıl sonra, medeniyetlerin izini sürmek için binlerce yıl gerilere uzanan tarihçi Arnold Toynbee, insanlığın önünde iki yol var diyordu, sadece iki yol: Ya bir dünya hükümeti, yani küresel, kalıcı bir düzen; veya bir tür kolektif intihar anlamına gelen nükleer yıkım. Ya düzen, ya yok oluş!

Ve işte 2006 yılındayız. Medeniyet ve Düzen sempozyumu İstanbul'da yapılıyor. İstanbul, şükürler olsun, en medeniyi temsil etmiyor. Yıkım gücü en yüksek olanlar arasında değil! Böyle olduğu için, düzen kurma potansiyeli en yüksek merkezlerin başında geliyor. Sokaklarında 1000 yıllık Bizans, 600 yıllık Osmanlı Barışının izleri var. Barışı hedeflemeyen, düzeni kuramaz!

Sempozyumda 29 değişik oturumda, 29 ülkeden 136 akademisyen ve araştırmacı tebliğ sunacak. Aralarında dünya çapında teorisyenlerin bulunduğu bu seçkin topluluğun üç günlük çabasının entelektüel çerçevede kalmamasını; küresel siyasete yön veren devlet adamlarını barışçı bir dünya düzenine zorlamasını diliyorum; hepinize saygılar sunuyorum.

Açılışı CRR'de yapılan uluslararası sempozyuma 29 ülkeden 136 akademisyen ve araştırmacı katıldı.

KAM Sempozyum

Uluslararası Medeniyetler ve Dünya Düzenleri Sempozyumu

12-14 Mayıs 2006

Değerlendirme: Zahide Tuba Kor

Adil ve sürdürülebilir bir küresel "dünya düzeni"nin mahiyeti ve imkânı üzerine düşünen araştırmacılar için disiplinlerarası bir platform oluşturma amacıyla yola çıkan Bilim ve Sanat Vakfı, yaklaşık dokuz ay süren yorucu bir çalışmanın ardından, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin katkılarıyla 12-14 Mayıs 2006 tarihinde Uluslararası "Medeniyetler ve Dünya Düzenleri" sempozyumunu düzenledi. Medeniyet ve dünya düzeni kavramlarının beraberce ve eleştirel bir yaklaşımla yeniden değerlendirildiği sempozyuma 29 ülkeden yaklaşık 136 akademisyen ve araştırmacı katıldı. Üç gün boyunca 1500'ü aşkın kayıtlı dinleyicinin takip ettiği sempozyum, gerek doyurucu muhtevası gerekse organizasyondaki başarısıyla dikkat çekti. Sempozyum sonunda ortaya konan fikirlerin teorik olmaktan çıkıp pratiğe yansması ve insanlığın mevcut derterine şifa olması ise herkesin ortak temennisiydi.

Sempozyumun açılışı Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda yapıldı. Vakıf Başkanı Dr. Mustafa Özel ile İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Kadir Topbaş'ı temsilen Prof. Erman Tuncer'in katılımcı ve dinleyicileri selamlamasının ardından, onur konuşmasını Devlet Bakanı Prof. Mehmet Aydın yaptı.

İki çığ kelime olarak tanımladığı medeniyet ve dünya düzeni kavramlarını pişirmek üzere bu sempozyuma ev sahipliği yaptıklarını belirten Dr. Mustafa Özel, bugün "en medeni"nin "yıkım gücü en yüksek olan" manasına geldiğinin altını çizdiği konuşmasını şöyle sürdürdü: "2006 yılındayız. Medeniyetler ve Dünya Düzenleri sempozyumu İstanbul'da yapılıyor. İstanbul, şükürler olsun, en medeniyi temsil etmiyor. Bu sebeple düzen kurma potansiyeli en yüksek olan, sokaklarında 1000 yıllık Bizans ve 600 yıllık Osmanlı barışının izlerini taşıyan bir merkez... Barışı hedeflemeyen düzen kuramaz; düzen kurulsa bile ancak güç ve adalet ile ayakta kalabilir."

Sempozyumun Onur Konuğu, BM nezdinde yürütülen "Medeniyetler İttifakı" projesinin eşbaşkanlarından Prof. Mehmet Aydın, insanlığın ortak değerleri olarak tanımladığı medeniyetler üzerine yapılan tartışmaların, günümüzde özellikle de AB bağlamında stratejik ve politik bir boyut kazandığını vurgulamasının ardından şunları söyledi: "Adalet, insan onuruna saygı, hukukun üstünlüğü, demokrasi, şeffaflık, hesap verebilirlik ve tüm bunların çoğulcu,

Alanlarında klasikleşmiş eserlerin sahibi bilim adamları, medeniyet ve düzen kavramları üzerine düşüncelerini dinleyicilerle paylaştı.

toleranslı bir toplum içinde gerçekleşmesi ne Yahudi-Hıristiyan mirasının ne de AB'nin bir armağanıdır; aksine tüm insanlığın paylaşılan değerleridir... Avrupalı liderler uluslararası platformda medeniyetler çatışması tezine karşı çıksa da, iç meselelerin alevlenmesiyle bu tezi içten içe savunuyorlar. Pek çok gerçeğin üstünü örtmek üzere kullanılan tezi problemlili kılan asıl husus, siyasilerin onunla amel etmesidir.”

Selamlama ve onur konuşmasının ardından, üç medeniyet havzasından üç ayrı siyaset bilimci açılış oturumunda tebliğlerini sundu:

Prof. Richard Falk'un "Çok Medeniyetli Dünyada Küresel Yönetişimin Zorlukları" başlıklı konuşmasında öne çıkan hususlar şunlardı: "İnsanlığın günümüzdeki karmaşası, kırılabilirliği ve birbirine bağımlılığı küresel yönetim krizini artırıyor. Bu kriz, daha önceki tek medeniyete (Batı) dayanan dünya düzeni modelinin değerini ve yasallığını kaybetmesinden kaynaklanıyor... Birbiri ile bağlantılı olan terör ile savaş ve medeniyetler arası çatışmaya karşı alınan önlemler aşırı ve gereksiz bir cevap halini aldı. Teröre karşı savaş ilanı, her türlü devlet dışı politik şiddete kadar genişletildi, hatta kendi kaderini tayin hakkı için verilen otantik mücadeleleri dahi içerdi; böylece 11 Eylül'e karşı verilen cevabı aklın hayal edebileceği en uç noktaya kadar genişletti."

Konfüçyen hümanizmini Aydınlanma aklına bir alternatif olarak sunan Prof. TU Weiming'e göre, "İnsan topluluğunun geleceğine dair tek bir seçenek öneren Aydınlanma aklı retoriğinin meydan okuyucu tavrına karşı onun insan merkezliğini, araçsal aklını ve saldırgan bireyciliğini aşabilecek hümanist bir vizyon formüle etmek üzere, tarihsel ve karşılaştırmalı bir medeniyet perspektifi içinde insan toplumlarında mevcut olan tüm manevî kaynaklara de-

ğineren ve filozoflarla ilahiyatçıların yakın işbirliği veya dostane rekabeti içinde öze ve felsefi çabanın kaynağına -kendini bilmeye- sağlıklı bir dönüş gerçekleştirilebilir. Bu noktada kültürel çeşitlilik hakikati içinde evrensel etik ideale hitap eden Konfüçyen hümanizminin sunduğu antropokozmik perspektif tarihî açıdan önemlidir.”

Oturumun son konuşmacısı Prof. Ahmet Davutoğlu idi. Medeniyetlerin üzerine yükseldiği altı temel parametreyi -yeni birer varlık, bilgi ve değer paradigması üretilmesi, bunların zamana ve mekâna yansıtılması ve nihayetinde dünya düzeninin yeniden teşekkül ettirilmesini- Mısır, Mezopotamya, Hint, Çin, Yunan, İslâm ve Batı medeniyetlerinden verdiği örneklerle açıkladı. Bugün gelinen noktada "küresel bunalım"ı aşmak için bu parametrelerin yeniden formüle edilmesi gerektiği üzerinde durdu. Çatışmaları en aza indirmenin yolunun, ortak bir vizyonla tüm medeniyetlerin bir araya getirilmesinden geçtiğini vurgulamasının ardından Huntington'un yırtık ülke tanımlamasına geçen Davutoğlu, "Türkiye tam da bu sebeple önemlidir. Doğu-Batı, Kuzey-Güney geriliminin odağındaki Türkiye, kendi vizyonunu oluşturması halinde adeta bir pusula gi-

KAM Yuvarlak Masa Toplantıları

TEZAT

Türkiye'de Kadın Anlayışının Şekillenmesinde
Amerikan Okullarının Etkisi

Ayşe Köse Aksu
26 Mayıs 2006

SEMPOZYUM

İktisat Felsefesi Sempozyumu

1 Temmuz 2006

Sempozyum, CRR'deki 3 oturumun ardından Vakfın 5 ayrı salonunda yapılan 26 oturumla devam etti.

bi, medeniyet dönüşümünün ve küreselleşmenin yönünü gösterecektir. Bunu diğerlerine model olmak için değil, kendimize ve insanlığa şifa olmak için yapmalıyız” diyerek sözlerine son verdi.

Medeniyetler ve dünya düzenleri kavramlarının her yönüyle ele alındığı sempozyum, CRR'deki 3 oturumun ardından, Vakfın beş ayrı salonunda yapılan 26 oturumla devam etti. Birbirinden değerli tebliğlerin sunulduğu oturumları tercih noktasında epeyce zorlandık. Takip edemediklerimizi yayımlanacak olan sempozyum kitabında okuma temennisiyle bazı tebliğleri sizinle paylaşalım.

Huntington'ın medeniyetler çatışması tezi üzerinden medeniyeti tartışan Prof. Chris Brown'a göre, “Medeniyetler fail olarak ele alınamaz; zira medeniyetlerin başlı başına temsil kabiliyeti yoktur. Bu sebeple medeniyetler diyalogundan da, medeniyetler çatışmasından da söz edilemez. Aslında her iki söylem de hegemonun gücünü devam ettirmesini sağlayan birer örtüdür... Diyalog siyasi bir konudur ve medeniyetler arasında değil, diyalogu kabul eden devletler/gruplar arasında gerçekleşir. Gerçek bir diyalog için Batı, insan tabiatına bakışını gözden geçirmeli, klasik dönemdeki bazı ahlaki değerleri canlandırmalı, dine yönelik teorik saldırılarından vazgeçmeli.”

Medeniyet paradigmasını dünya düzenini meşrulaştırma aracı olarak ele alan Prof. Hans Köchler'e göre, “Dünya düzeninin istikrarını sağlama hususunda din, 19. yüzyıla kadar temel meşrulaştırma aracıydı; ancak yavaş yavaş dinin yerini, özellikle hâkim Batı medeniyeti bağlamında seküler ideolojiler aldı. Son dönemde öne çıkan medeniyet paradigması ise, hızla küresel nüfuzun muhtemel rakiplerinin itaatini sağlama aracı haline geldi... Medeniyetler diyalogu bir medeniyetin diğer bir medeniyete

ti baskı altına almasıdır; her medeniyetin kendi değerleri vardır ve bunlar diğer medeniyetlerce yok edilemez. Sadece medeniyetsel çoğulculuk adil bir dünya düzenini sağlayabilir.”

Soğuk Savaş'tan zaferle çıkan liberal değerlerin iç çelişkilerini ortaya koyan ve liberal ideolojiyi Karikatür Krizi üzerinden sorgulayan Prof. Georg Sorensen'e göre “Pozitif ve negatif özgürlükler ikilemine dayanan liberal değerler, birbirleriyle yarışan değerlerdir. Bu sebeple liberalizm, istikrarlı bir dünya düzeni kurma konusunda entelektüel bir kriz içindedir; hatta liberalizm liberaller için dahi problemlidir... Her türlü liberal çığırkanlığın ardında aslında her zaman ulusal çıkarlar vardır.”

Tebliğinde dünya düzeni ve vatandaşlık kavramlarına vurgu yapan Prof. Fred Dallmayr'a göre, “Batı Medeniyeti'nin ortaya çıktığı dönemde, biri Atina'dan yükselen, diğeri Kudüs'ten ilham alan iki vatandaşlık telakkisi mevcuttur. Bütün bir Batı Medeniyeti tarihi, bu iki telakki arasındaki gerilim veya çatışma şeklinde tezahür eder. Batı modernliği bağlamında, bu miras ya unutulur ya da kenara itilir... Modern liberalizm şemsiyesi altında vatandaşlık, daha derin bir bağlılığı dışlayan, formel-yasal bir sözleşme şeklinde tasvir edilse de, kapı dışarı edilen medenî bağlar, milliyetçilik ve etnik ve dinî 'kimlik' şeklinde ters teperek arka kapıdan içeri girer.”

Moderniteye geçişle birlikte Avrupa 'üstünlüğü' fikrinin sözde bilimsel bir çerçevede seküler ırk kavramı ile dönüşüm geçirmesini konu eden Dr. Aristotle A. Kallis, sempozyumun dikkat çeken tebliğlerinden birini sundu: “Başlangıçta antropolojik bir terimden ibaret olan ırk, sömürgecilik ve milliyetçiliğin etkisiyle 1850'lerde biyolojik ırkçılığa, ötekinin biyolojik olarak değiştirilemeyeceği fikrine dönüştü. Hiyerarşiye dayanan bu anlayış, medenî olmayan

*Üç gün süren sempozyumu 1500'ü aşkın
kayıtlı dinleyici takip etti.*

ötekini süflî ve hatta tehlikeli hâle getirerek, Avrupalıların sömürgelerinde fiilen uyguladıkları iktisadî, siyasî ve kültürel tahakkümü genişletmesine zemin hazırladı. Her ne kadar ırk söylemi 1945'ten itibaren gündemden düşse de, 'medeniyetler arası diyalog' gibi pek çok söylemin ardında zımnen de olsa varlığını sürdürmektedir."

Son dönemde neden medeniyetlerin ve medeniyetler çatışması tezinin merkezî bir tartışma haline geldiği sorusuna odaklanan Prof. Mark B. Salter'a göre, "Bugün Bush ve Blair tarafından sıkça kullanılan ve kökü sömürgecilığe dayanan medeniyet söyleminin öteki oluşturma ve çatışmaları meşrulaştırma işlevi vardır. Demokrasi götürmeyi medenileştirici bir misyon olarak gören ve kendisiyle birlikte hareket etmeyi barbar olarak niteleyen Bush, 'barbarlarla diyalog imkânsızdır, tek seçenek onları yok etmektir' söylemiyle başlattığı 'teröre karşı savaş'ta medeniyet söylemini oldukça iyi bir bahane olarak kullanıyor. Aslında bu, Huntington'ın belirttiği üzere bir medeniyetler çatışması değil, Medeniyet'in barbarlıkla savaşıdır. Hem Irak hem de Afganistan Savaşı'na ilişkin başlangıçta öne sürülen tüm bahaneler iflas ederken, esnek ve uyarlanabilir olan bu söylem; ulusal çıkar, ulusal kimlik ve güçler dengesi gibi söylemlerin yapamadığını başarıyor."

Siyasî mücadelenin nasıl kültür üzerinden, özellikle de kadın ve cinsiyet üzerinden ifade edildiğini ele alan Araştırmacı-Yazar Nazife Şişman'a göre, "Jeopolitik iktidarın kurulması ve meşrulaşması için mevcut küresel sistem, kurtarılması/kurtulunması gereken bir takım unsurları belirleyerek sınırları çiziyor. Bu şekilde Batı'nın hayat tarzını nesnel ve ampirik olarak sunup, diğerlerini bunun üzerinden tanımlayarak gerçeklerin üzeri örtüyor. 'Müslüman kadın' hakkında geliştirilen söylemler buna iyi bir örnek. 'İslâm kadın için ezicidir, bunun en bariz

göstergesi de örtüdür' anlatısı, Müslüman kadının İslâm'dan özgürleştirilmesi amacını taşıyor ve İslâm ülkelerinin sömürgeleştirilmesi ile birebir bağlantılı."

Müslüman bir süper gücün olmamasının sonuçlarını eleştirel bir gözle değerlendiren Prof. Bobby S. Sayyid'e göre, "Son birkaç asırdır Müslümanların yüz yüze kaldığı temel sorunlar kültürel, medeniyetsel veya etnik değil, siyasî zayıflıklarından, mevcut dünya düzeninde Müslümanların kurumsal manada temsil edilmemesinden kaynaklanıyor. Bu sorunları aşabilme bağlamında hilafet önemli. Zira kurumsallaşmış farklı bir siyasî organizasyon olmaksızın Müslümanların kendi seslerini duyurabilmeleri, kendi siyasî kimliklerini ve tarihî tecrübesini makul bir şekilde sunmaları mümkün değil."

Tektanrıcılık ile dünya imparatorluğu arasında zorunlu olmayan ama önemli bir ilişki olduğunu Emevî ve Abbâsî hilafeti üzerinden ele alan ve hilafetin İslâm dünyası açısından önemini ortaya koyan Dr. Hayrettin Yücesoy, Bobby Sayyid'in tebliğinin bir nevi tarihî temellendirmesini yaptı. "Ortaçağ'da, bizzat kendi mesajlarını kendinden önceki kadim kültürler ve siyasî geleneklerle mecederek dünya imparatorluğu rüyalarını gerçekleştiren Hilafeti önceki çabalardan ayıran husus, evrensellik idealini hem siyasî hem de sosyal yapıda tecessüm ettirerek yeni oluşumların doğuşuna etki etmesidir... 10. yüzyıldan itibaren Hilafet zayıflayıp siyasî birlik ortadan kalksa dahi ticaret, medrese ve vakıf gibi sosyal ağlar sayesinde bu evrensellik ideali sürdü ve sonraki yüzyıllarda evrensel siyasî birliğin sürekli teşvikçisi oldu. Bu ideal, yalnızca Osmanlı gibi büyük bir imparatorluğun doğuşunu sağlamakla kalmadı, Moğolları İslâmlaştırdı ve siyasî evrenselliği tekrar hayata geçirmeyi başardı."

Sempozyum sonunda ortaya konan fikirlerin, insanlığın mevcut derterine şifa olması herkesin ortak temennisiydi.

Birkaç asırlık geçmişi olan medeniyet kavramını izah ederek konuşmasına başlayan Doç. İhsan Fazlıoğlu medeniyetlerin ayırıştırıcı ilkesi olarak theontoloji üzerinde durdu: “Medeniyet denilen hayat küresine bütünlülüğünü ve birliğini veren, içerisinde yaşayan insanın tüm maddî, manevî ve fikrî yapıp etmelerini anlamlı kılan theo-ontolojidir. Theontoloji, insanın bilme eylemi ile (ilim) Kâinat’ı Âlem’e dönüştürmesi; Kâinat’a suret ve mana vermesi manasına gelir. Tarihte yalnızca medeniyetler değil, kültürler bile sahip oldukları theo-ontolojiler açısından farklılaşır ve bu, medeniyetleri ve kültürleri hem dünya görüşü hem de dünya tasavvuru açısından ayırıştırır.”

Küreselleşme sürecinde insanlığın karşı karşıya olduğu meydan okumaya Müslümanların üretebileceği en önemli çözüm olarak Doç. Recep Şentürk, “varlık, bilgi ve hakikati tek düzeye indirgeyen, bu sebeple otoriteriyen bir sosyal yapı oluşturup, farklı gruplara hayat hakkı tanımayan ‘kapalı bilim’ (pozitivist yaklaşım) yerine; çoğulcu bir dünya düzenin kurulabilmesi için çok katmanlı varlık, bilgi, anlam, değerler ve hakikat üzerine inşa edilmiş bir bilimsel anlayışın yani ‘açık bilim’in geliştirilmesi gerektiği”ni ortaya koydu. Zira açık bilim, varlığın giriftliğini daha iyi yansıtmamanın ve indirgemeciliğin önüne geçmenin yanı sıra, Osmanlı ve İslâm tecrübesinde olduğu gibi çok farklı düşünceleri barış içinde bir arada tutmaya yarayacaktır.

15. asırdan 17. asra Osmanlı devlet erkânı ve uleması arasında farklı bir siyasî ve kültürel kimliğin oluşumunu inceleyerek Osmanlı’nın medeniyet tecrübesini ortaya koyan Dr. Hüseyin Yılmaz’a göre, “Osmanlı eliti 16. asırda kendisini ayrı bir medeniyet olarak algıladı. İlk defa hem kendisini İbrahimi gelenek içine koyup kadim imparatorluklarla kıyaslayarak hem de kendi dışındakilerle bağlantı

kurarak dünya tarihi yazımına başladı. Böylece tarihteki biricikliklerini vurgulayarak yönetim, toplum ve kültürde Osmanlı tecrübesinin farklılığını ortaya koydu.”

Türkiye’deki sistemik kriz ve sonucunda yaşanan yapısal dönüşümü, küresel düzenin “imkânsız üçleme” kuramı bağlamında inceleyen Dr. İbrahim Turhan’ın mizahlarıyla dinleyicileri tebessüm ettiren sunumu sempozyumun kapanış tebliği olarak da değerlendirilebilir. “1998’de İMF ile imzalanan anlaşma ve 1999’dan itibaren AB ile hızla gelişen ilişkiler sonucu Türkiye, 1839’dan itibaren sistemsiz ve bilinçsiz de olsa süregelen direncin sona ermesiyle kapitalistleşme dönemine girdi. Ancak bu mecburî yapısal dönüşüm ekonomik ve sosyal yapıda pek çok problemi beraberinde getirdi.” Bu problemlere karşı Turhan’ın teklifi ise deregülasyon, liberalizasyon ve marketizasyon; yani “güçlü-yü haklı hâle getiren regülasyona karşı adil bir düzen, özgürlük ve güvenlik ikileminden çıkmamızı sağlayacak liberalleşme ve gücün temerküzüne karşı gerçek piyasa”.

Medeniyetler ve Dünya Düzenleri Sempozyumundan Bazı An(ı)lar

12-14 Mayıs 2006

Değerlendirme: İsmail Yalacı

Bilim ve Sanat Vakfı Küresel Araştırmalar Merkezi’nin bir yıla yaklaşan bir hazırlık döneminin ardından 12-14 Mayıs 2006 tarihleri arasında düzenlediği Medeniyetler ve Dünya Düzenleri adlı uluslararası

*Misafirlerimiz, boğaz turu sırasında
son derece keyifliyidiler.*

sempozyum, medeniyet ve düzen kavramlarını tarihsel, felsefi, siyasal, ekonomik ve sosyal açılardan tartışan tebliğlerini sunmak üzere 29 ülkeden 136 katılımcıyı üç gün boyunca bir araya getiren son dönemin en geniş çaplı akademik organizasyonlarından biri oldu. Alanlarında klasikleşmiş eserlerin sahibi bilim adamları, dünya siyasetinin evrildiği bu noktada, medeniyet ve düzen kavramının ilişkisi üzerine düşüncelerini katılımcı ve dinleyicilerle paylaştılar. Sempozyumun yarattığı fikrî canlılığı ve sempozyumda sunulan tebliğlerin nasıl bir fikri boşluğu doldurmaya matuf olduğunu, vicahi olarak bize iletilen değerlendirmeler dışında bence en iyi gösteren an, sempozyumun ikinci günü katılımcılarımızdan Hilal Elver Hanım'ın kendisini Vakfın giriş salonunda biraz telaşlı görüp yardımcı olmak istediğimde verdiği cevaptı: "Tebliğlerin ve oturumların her biri o kadar ilgimi çekti ki hepsine girmek isteyince hiçbirine giremeden kaldım. Şimdi hangi oturma gireceğime karar vermeye çalışıyorum."

Sempozyumun değerlendirmesi çeşitli yayın organlarında yapıldı. Fakat bu yazılanların dışında, katılımcılarla beraber geçen üç günde bahse konu edilmeye değer birçok tecrübeler yaşandı. Robert Gilpin, üç gün boyunca yoğun bir ilgiye ve birçok soruya muhatap olan katılımcılarımızdan biriydi. Eşiyle beraber, ilerleyen yaşına ve nükseden rahatsızlıklarına rağmen, dinleyicilerin sordukları soruların hiçbirini cevapsız bırakmadılar. Uluslararası ilişkilerde siyasal neo-realizmin öncülerinden kabul edilen Gilpin'e özellikle Irak Savaşı sonrasında ahlâkın ve hukukun uluslararası ilişkilerde etkin olması gerektiğini düşünmeye başlayıp başlamadığı sıkça sorulan sorulardandı. Gilpin bu sorulara, "Ahlâkın uluslararası siyasete alet edilmesi durumunda neler olabileceğini işte evangelist ahlâkın şampiyonlarının Irak'ta yaptıklarıyla görüyorsunuz" diyerek cevap

verdi. Ona göre ahlâkın paranteze alınarak ulusal çıkarın merkeze oturtulması, uluslararası sistemi barış ve işbirliği içinde tutacak yegâne ahlâkî düstur. Bu fikirleri tartışmaları daha da derinleştirdi. Gilpin'in sıkça bahsettiği bir konu da, 11 Eylül sonrası Amerika'da akademik özgürlüklerin ne kadar daraldığı ve İsrail lobisinin bu konudaki etkinliği idi. Gilpin'in yarım asrı aşkın bir süredir evli olduğu eşi Jean Gilpin de bu tartışmalara katılıyordu. Sempozyumun oturumlarının bittiği üçüncü günde katılımcılarla beraber Topkapı Sarayı'na gezerken kendi geçmişine ilişkin çok ilginç anekdotlar aktardı. Mesela, bugün kendisini uluslararası ilişkiler disiplinin en etkili düşünürlerinden biri olarak tanıdığımız Gilpin, aslında uluslararası ilişkilere, kendisi Amerikan donanmasında subay iken yine üniversitede uluslararası ilişkiler okuyan fakat ardından lise öğretmenliğini tercih eden eşiyle tanışmasından sonra ilgi duymaya başlamış. Yazdığı eserlerinin en büyük eleştirmeninin ve destekçisinin eşi olduğunu söylediğinde eşi, "Aslında annem o kitapları benim yazdığımı söylüyor" demişti. Sarayı gezdikten sonra Sultanahmet Meydanı'nda nefeslenirken, şu an üzerinde çalıştığı konu olan Ortadoğu siyaseti ve bölgedeki Amerikan angajmanı üzerine etraflı tahliller yapmıştı. Bernard Lewis ve Fouad Ajami gibi isimlerin fikrî istikametlerini değerlendirdikten sonra Irak Savaşı'nın fikri altyapısını hazırlamaya çalışan Ajami için müstehzi bir edayla "O bizim Ortadoğulumuz" demesi birçok şeyi anlatmıştı.

Çatışma Çözümü alanının kurucu isimlerinden Johan Galtung sempozyum boyunca sıklıkla bizlere İstanbul izlenimlerini aktardı. Galata Köprüsü'nden geçerken yanındaki eşine selatin camilerini anlatacak kadar İstanbul aşinalığı olan Galtung, şehrin karmaşasının kendisine bir kaos hissi vermediğini, aksine bir sonraki caddede ne ile karşılaşa-

*Sempozyumun son günü misafirlere
Topkapı Sarayı gezdirildi.*

şacağı bilmemenin kendisini çok heyecanlandır-
dığını söyledi. Galtung'un sempozyum değerlen-
dirmesi de yine İstanbul'a atf yapıyordu: "İstanbul
Avrupa'nın entelektüel başkenti hâline geliyor."

Harvard Üniversitesi'nin Çin tarihi ve medeniyeti
konusundaki önemli isimlerinden Tu Weiming de,
sempozyuma gençlerin gösterdiği ilgiden oldukça
etkilenmişti. Amerika'da gençlerin böyle akademik
bir sempozyuma ilgisinin asla bu kadar olamayaca-
ğını ifade eden Tu Weiming bizlere bu canlılığın
kaynağını sordu. Sempozyum boyunca neredeyse
gün boyu aktif olarak oturumlara ve tartışmalara
katılan Weiming'in, oturumların ardından verilen
kahve aralarında da boş bir odaya geçerek sürekli
notlar aldığını görünce, Uzak Doğuluların Descar-
tes'in "Düşünüyorum o halde varım" afirmasyonu-
nu "Çalışıyorum o halde varım" şeklinde tevillik-
leri yönündeki özcü yorumu hak verecek oldum.
The Grand Cevahir Hotel'de kahvaltılarımızı Fred
Dallmayr'la beraber yaptık. Tükenmeyen bir bilme
iradesi var Dallmayr'ın ve erdemli bir tevazuu.

Bir yakını vefat ettiği için sempozyuma bir gün ge-
cikmeyle gelen ve bitiminden bir gün önce ayrılan
Bobby Sayyid'in oturumunu da bu duruma göre
ayarlamamız icap edince, kendisini dinlemeye ge-
len ve yaptığımız değişiklikten haberdar olamayan
birçok dinleyici oldu. Türkiye'de özellikle Funda-
mentalizm Korkusu adlı kitabıyla tanınan Sayyid'le
dinleyiciler sohbet edebilme imkânı buldular. Ame-
rika'dan geldikten sonra hiç uyuma fırsatı bulama-
dan sempozyumun ilk gününde tebliğini sunan ve
tebliği oldukça takdir toplayan Raymond Duvall da
İstanbul'da evvelce bulunanlardandı. 1981 yılında
bir yıl süreyle Boğaziçi Üniversitesi'nde ders veren
Duvall'ın, şehrin bir önceki gelişinden bu derece
farklı olmasına çok şaşırıldığını söylerken, en son yir-
mi beş yıl önce geldiği İstanbul'da buluştuğu İstan-

bullu arkadaşlarına yol tarif ettiğini görmek de şa-
şırtıcıydı. Duvall'ın 1981 yılında Boğaziçi Üniversi-
tesi'nde açtığı dersi öğrenci olarak alan ve sempo-
zyumda da oturma başkanlığı yapan Lokman Gündüz'ün, 25 yıl sonra hocasıyla buluşması ve "Dersiniz zordu ama çok istifadeli oldu" demesi de güzel bir andı. Duvall'ın Süleymaniye Camii'nin heybetinden ve huzurundan çok etkilendiğini söylediikten sonra "Buraları bir turist gibi gezdiğimde sanki Müslümanların o samimi hissedişlerine saygısızlık ettiğimi düşünüp rahatsız oluyorum" demesi de yine unutamadığımız ayrı bir andı.

Mark Salter Kanada'yı tanıtan büyükçe bir kitabı, Yiwei Wang da orjinal bir kutu içinde Çin çayını hediye olarak getirmişti. Sempozyumun ilk günü sunumunu yapmadan kısa bir süre önce Yiwei Wang yanına geldi ve sempozyum afişinin üzerindeki beş ayrı rengi işaret ederek her bir rengin hangi medeniyeti simgelediğini sordu. "Sarıyı tahmin edebiliyorum ama mesela kırmızı hangi medeniyeti temsil ediyor?" diye sordu. İlginçti.

Onlarca kişinin hummalı gayretleriyle düzenlenen ve üç gün boyunca dünyanın çok çeşitli ülkelerinden ve Türkiye'nin değişik vilayetlerinden bilim adamlarını ağırlayan bir organizasyonda tabii ki zihinlerde iz bırakacak birçok an yaşandı. Bunların hepsine değinmek elbette mümkün değil belki, fakat akademik içerikli olarak tertip edilmiş bir buluşmanın insanların aynı zamanı, zemini ve meseleyi paylaşmasına vesile olmasından ötürü farklı güzelliklere çanak tuttuğunu ifade kabilinden ilk elde akla gelen an(1)lar aktarılabilir. Medeniyetler ve Dünya Düzenleri sempozyumunun ne ifade ettiğinin ve ne getirdiğinin misallerinden biri olarak, sempozyuma Japonya'dan katılan John Welfield'in 18 Eylül 2006 tarihli, kaligrafik bir el yazısıyla kaleme aldığı uzun mektubunun bir kısmını aktarmak yeterli olabilir:

18 September 2006

İsmail Yaylacı,
c/o Foundation for Sciences and Arts,
Vefa Cad. No. 35,
34470 Vefa, Istanbul,
Turkey.

Dear İsmail Yaylacı,

It seems only yesterday that I first met you and Akif Kayapınar in the lobby of the Grand Cevahir Hotel. I hope this letter finds you and your colleagues well and that the Foundation for Sciences and Arts continues its excellent work. Since returning to Japan at the end of August I have been observing the trend of world events with much concern. The fallout from Pope Benedict XVI's remarks on the fourteenth century discussion between the Emperor Manuel Paleologos II and a Persian scholar concerning the teachings of Islam, coming in the wake of the explosion triggered by the absurd Danish newspaper cartoons earlier in the year, has been extremely disturbing. Whatever the Pope may have said or not said, or meant to say or not meant to say, I have no doubt at all that there are individuals, groups and organisations in the contemporary world which are consciously striving to provoke a "clash of civilisations" and have, at some levels at least, almost succeeded in achieving their objectives. Against this background,

"Sayın İsmail Yaylacı,

Sizinle ve Akif Kayapınar'la Grand Cevahir Hotel'in lobisinde tanıştığımız ilk gün dün gibi aklımda. Umarım siz ve arkadaşlarınız afiyettesinizdir ve Bilim ve Sanat Vakfı mükemmel çalışmalarına devam ediyordur. Ağustos'un sonunda Japonya'ya dönüşümden bu yana dünyada olan hadiselerin seyrini endişeyle takip ediyorum. Papa 16. Benedict'in 14. asırda İmparator II. Manuel Paleologos ile Farisi bir âlim ile İslam'ın öğretileri hakkında girdiği tartışmaya yaptığı atfın olumsuz etkileri, yılın ilk aylarında Danimarka'da yayınlanan saçma karikatürlerin yarattığı infialin hemen akabinde gelince, son derece rahatsız edici oldu. Papa ne söylemiş veya söylememiş olursa olsun, veya ne söylemek istemiş veya söylemek istememiş olursa olsun, içinde yaşadığımız zamanda, bilinçli olarak 'medeniyetler çatışması'nı tahrik etmek isteyen kişilerin, grupların ve kurumların olduğundan hiç şüphem yok, ve maalesef en azından bir yere kadar, amaçlarını gerçekleştirmekte muvaffak oldular. Arka planda olan bu hadiselere rağmen, Medeniyetler ve Dünya Düzenleri sempozyumu son derece önemli bir entelektüel başarıydı. Buna benzer daha çok faaliyetler organize etmenizi ümit ediyorum. Akıntıya karşı yüzmek her zaman zordur fakat bu tip nafile çabalar içerisinde olanlara kıyasla daha fazla başarıyla sonuçlanır. En azından kendi fiziksel güçlerini, direçkenliklerini ve irade güçlerini artırır.

(...) Kendi metnimin yayınlanıp yayınlanmamasını düşünmeksizin, Medeniyetler ve Dünya Düzenleri sempozyumunda sunulan tebliğlerin toplandığı kitabı burada vermekte olduğum Uluslararası İlişkiler Tarihi adlı dersin zorunlu okuması yapmak istiyorum. Okuma listeme koyabilmek için, kütüphaneye kitabı çıkar çıkmaz alması için sipariş vereceğim. Ayrıca, sempozyumda tebliğ sunan akademisyenlere hediye olarak verdiğiniz Halil İnalçık'ın "Turkey and Europe in History" adlı kitabından bazı bölümleri de bu yıldan itibaren dersimin mecburi okumaları arasına koydum. Bence olağanüstü ilginç ve değerli bir çalışma. (...)"

Tezât toplantılarının Mayıs ayındaki
konuğu Ayşe Köse Aksu idi.

KAM Tezât

Türkiye’de Kadın Anlayışının Şekillenmesinde Amerikan Okullarının Etkisi

Ayşe Köse Aksu

26 Mayıs 2006

Değerlendirme: Munise Şimşek

Küresel Araştırmalar Merkezi “Kadın Kimliği Üzerinden Çağdaş Kültür Okumaları” atölye grubunun Tezât toplantıları çerçevesinde Mayıs ayındaki misafiri, Marmara Üniversitesi Din Eğitimi Bölümü’nde “Yabancı Okullarda Kızların Din Eğitimi (Arnavutköy Amerikan Kız Koleji Örneği)” başlıklı teziyle yüksek lisansını tamamlayan ve aynı konuda doktora çalışmalarına devam eden Ayşe Köse Aksu idi.

Giriş konuşmasında Nazife Şişman, Türkiye’nin modernleşme sürecine, özellikle de kadın modernleşmesine ışık tutması bakımından, misyonerlik faaliyetleriyle iç içe geçmiş bir biçimde çalışmalara başlayan yabancı okulların, eğitim kanalıyla yeni bir zihin dönüşümüne ve yeni bir hayat tarzının benimsenmesine nasıl etki ettiğini anlamak amacıyla kolejlerin etkileri üzerine derin analizlerin yapılmasına duyulan ihtiyacın altını çizdi.

Arnavutköy Amerikan Kız Koleji’nin finansörü olan, 1810 yılında Boston’da teoloji eğitimi almış ve “Tanrının yeryüzündeki hâkimiyetini sağlamak” ülküsüyle yurt dışında dinî eğitim faaliyetleri yürütmeyi hedefleyen Protestan kişiler tarafından kurulan American Board (Amerika Yabancı Misyonerler Birliği) teşkilâtı hakkında bilgiler vererek konuşmasına başlayan Ayşe Köse Aksu sözlerine şöyle devam etti: Tipik oryantalist karakteri taşıyan kurumun çalışmaları İngiliz Revell

Company’nin desteğiyle Hindistan’da başlar. İyi yetiştirilmiş misyonerleri sayesinde kurum, Hindistan ve Ortadoğu’nun çeşitli bölgelerinde hastaneler, kız ve erkek okulları ile gençlik teşkilâtları kurmayı başarır. Benzer şekilde ülkemizdeki teşkilâtlanmasını tamamlayarak Doğu Anadolu’daki okullarına din adamı yetiştirmek amacıyla kurum, 1869 yılında İstanbul’da Robert Koleji’ni kurma çalışmalarına başlar. Bu çalışmayı yürütmek amacıyla görevlendirilen Cyrus Hamlin, İstanbul’daki şartların hedefledikleri gibi bir okul açmaya uygun olmadığını görerek, işe Bebek yakınlarında bir home-school açmakla başlar. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji için çalışmalar da yine benzer biçimde Julia Rappleye tarafından başlatılır. 1871 yılında Gedikpaşa’da bir home-school şeklinde kurulan kolej daha sonra Selamsız’a taşınır. Birkaç yıl sonra Milles Patrick müdire olarak atanır ve 49 yıllık hizmeti boyunca, okulun hem Türkiye’de hem de teşkilâtın diğer okulları arasında kabul görmesini sağlayacak bir başarıya imza atar. İlk dönemlerde bu okulların hedef kitlesi azınlıkların çocuklarıdır. Müfredat programlarında dikiş-nakış, Ermenice, İncil, coğrafya dersleri yer alır. Zamanla ihtiyaca göre geliştirilen programdaki dersler, mutlaka teoloji okumuş, ibadetlerini yapan, güler yüzlü, işini iyi yapan branş hocaları tarafından verilir. Okul seküler bir eğitimi amaçladığından açığa dinî telkin yapılmaz. Bununla beraber 24 saat boyunca dindar ve teoloji mezunu öğretmenler tarafından yetiştirilen öğrenciler için iliklere kadar işleyen dinî bir hava mevcuttur.

1890 yılında okul ilk Müslüman ve Türk öğrencisini mezun eder: Gülistan İsmet. Mezun olmasına rağmen peçesini çıkartıp diplomasını alamayan Gülistan İsmet, okulu babasının çabalarıyla gizlice bitirebilmiştir. Çünkü padişah II. Abdülhamit’tir ve ülkedeki milliyetçilik faaliyetlerini destekledikleri gerekçesiyle bu okulların üzerinde yoğun bir baskı söz konusudur. Bu dönemde Koleji bitiren Halide Edip de aynı sıkıntıları

*Yaklaşık iki yıldır devam eden
İktisat felsefesi atölyesi,
yapılan XVII. Öğrenci sem-
pozyumu ile sona erdi.*

yaşamıştır. Jön Türk hareketinin başarısıyla Müslüman öğrencilerin okullara girişi serbest hâle gelir. Hatta dönemin milli eğitim müfettişleri V. Reşat adına koleji şeref nişanıyla ödüllendirir. Müslüman-Türk öğrencilerden din değiştirmeleri beklenmez; zira kendi değerlerine ve sosyal yaşantısına yabancılaşarak bir Amerikan gibi yaşamaları yeterlidir.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte çıkan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun bir sonucu olarak, özellikle Bursa'daki okullarda birkaç Türk öğrencinin irtidat etmesi sebebiyle bazı okulların kapatılmasına karar verilir. Fakat Robert Koleji ile Arnavutköy Kız Koleji'nin seküler bir eğitim yaptığı ileri sürülerek, bunların açık kalması için Lozan'da baskı yapılır. Özellikle Robert Koleji mezunu Münir Erteğün bu okulların açık kalması amacıyla çaba harcar.

Ev hanımlığından banka müdürlüğüne kadar hayatın bütün teferruatlarıyla ilgili kaliteli bir eğitim alan Arnavutköy Amerikan Kız Koleji mezunları, halkın arasına çok fazla karışmaz ve yine kendileri gibi yetiştirilen erkek koleji mezunlarıyla evlenirler. İlk banka müdiresini, ilk kadın doktorunu çıkartan kolejin mezunları arasında Gül Derman, Ayşe Kulin, Rahşan Ecevit gibi pek çok önemli isim yer almaktadır. Bu şahsiyetlerin Türkiye'de iktisatçı, ressam, başbakan, başbakan ve bakan eşi, üst düzey bürokrat ve eşleri konumunda olduklarına dikkat edilirse, mezunlarıyla bağlarını asla koparmayan Amerikan kolejlerinin, Türkiye'nin siyasî tarihinin şekillenmesindeki etkinliği de aşikâr olur.

Bilim ve Sanat Vakfı XVII. Öğrenci Sempozyumu İktisat Felsefesi

1 Temmuz 2006

Değerlendirme: Hüseyin Öztürk

Yaklaşık iki yıldır devam eden iktisat felsefesi atölyesi, yapılan XVII. Öğrenci Sempozyumu ile sona erdi. Genel olarak mikro iktisadın temel varsayımlarına alternatif bakışlar getiren sempozyumda merkeze makro iktisadı koyan bir sunum da yer aldı. Mikro iktisat ve makro iktisat disiplininin varsayımlarına epistemolojik ve ontolojik bakış açıları geliştiren on sunum kategorik olarak farklı üç oturumda sunuldu.

İlk oturumun ilk sunumunu piyasaların geçmişini inceleyen tebliğiyle Salih Özhan yaptı. Salih Özhan kadim kültürlerdeki piyasa kavramını inceledi. Modern piyasa kavramının geçirdiği kırılmayı Karl Polanyi'den alıntılar yaparak anlatan Özhan, piyasanın kadim ve modern içeriğine ilişkin mukayeseli bir analiz yaptı. Adil Döşeyen ise iktisadî aktörün temel niteliklerinden olan rasyonelliğe vurgu yaparak iktisadî aktörün tercihlerinin tam rasyonel olmadığına dikkat çekti. Rasyonellik varsayımı olmadan tercih teorisinin ne kadar mümkün olduğunu sorguladığı sunumunda Döşeyen, rasyonalitenin kısa bir eleştirisini yaptı. Bilimlerde idealleştirme sorunsalı üzerine kapsamlı bir inceleme niteliğinde olan son sunumda Emine Beyza Satoğlu, sayısal öngörülerde bulunmanın ciddi zorluklarını içinde barındıran sosyal bir bilim olarak iktisatta, Newtonyen idealleştirme yerine Kartezyen idealleştirmenin ne derece mümkün olduğunu sorguladı.

Sempozyumun ikinci oturumu tek makro iktisatla ilgili sunumunun sahibi olan Şerife Genç ile başladı. Şerife Genç günümüz makro iktisadının, modern ekonominin karmaşık doğasını anlatmada ve fenomenler arasındaki ilişkileri tasvir etmedeki başarısını inceledi. Makro iktisadın sahip olduğu analiz araçlarıyla gerçeği yansıtmada yeterli olmayacağı Genç'in sunumunun ana temasıydı. Klasiklerden günümüze iktisat disiplinde gerçekleşen kavramsal değişimin dina-

miğini Aristo'dan modern iktisatçılara kadar inceleyen Fatih Ulu, sunumunda "kullanım değeri" ve "mücadele değeri" üzerinden modern dönem iktisatçıların fikirlerini karşılaştırmalı olarak aktardı. İkinci oturumun diğer bir sunumunda Gazi İshak Kara ise Ortodoks görüşün, bireyci, rasyonel ve hedonist karakterine karşılık işbirliğini ve diğerkâmlığı önceleyen kolektivist görüşün başarılı olabilmesi için, Ortodoks görüşün kendi içerisindeki tutarlı çözümlenmelerine ciddi alternatifler getirmesi gerektiğini vurguladı.

Son oturumda, Cafer Bıyıkçı iktisat biliminde epistemolojinin mahiyetine ilişkin özcü ve amprisist yaklaşımların verimliliğine ilişkin bir sunum yaptı. Aristotelyen özcülüğün mü yoksa Humean amprisizmin mi iktisat bilimi için uygun bir temel olacağı sorusuna cevap arayan Bıyıkçı, deney ve olasılık dağılımları üzerine kurulu amprisist yaklaşımın, insan davranışlarının karakterini anlatmada başarılı olamayacağını vurguladı. Eşyanın aslına ilişkin özcülüğün iktisat bilimi için daha faydalı bir zemin olacağı Bıyıkçı'nın sunumunda vurgulandı. Bilimlerde nesnellik ve nedensellik ulaşılması arzu edilen iki unsur olmuştur. Sayısal bilimlerde nesnellik ve nedenselliği yakalamak bir nebze mümkün iken iktisat gibi sosyal bir bilimde nesnellik ve nedensellik ne derece mümkündür? Veyssel Maden'in sunumunda iktisat biliminin nesnellik ve nedenselliğe ne kadar açık bir bilim olduğu sorgulandı. Tam enformasyon ve rasyonel birey varsayımındaki çelişkilerin mikro iktisat disiplini çıkmaza sürüklemesi sebebiyle neoklasik iktisatçıların içinde bulunduğumuz yüzyılda alternatif yaklaşımlar geliştirdiler. Bu çelişkileri ortadan kaldırmak amacıyla iktisat disiplinine tüketim teorisi altında "belirsizlik altında seçim" gibi yeni bir başlık eklendi. Hüseyin Öztürk'ün sunumunda, "belirsizlik altında seçim" in tüketici teorisinin özüne ilişkin iktisat disiplinine açılım getirip getirmeyeceği tartışıldı. Bayesyen olasılık atamanın yapıldığı örnek vaka analizlerinin teknik ve epistemo-

Küresel Araştırmalar 2006 Güz Seminerleri

GİRİŞ SEMİNERLERİ

İktisatın Temel Kavramları	M. İbrahim Turhan
Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları	Mesut Özcan

TEMEL SEMİNERLER

Küresel Ekonominin Siyasal Çözümlemesi	Sadık Ünay
Stratejik Planlama ve Yönetim	Haluk Dortluoğlu
Türkiye Ekonomi Politigi	Melikşah Utku
Uluslararası Finansal Sistem	Lokman Gündüz
Uluslararası İlişkiler Teorileri	İsmail Yaylacı
Yönetim Düşüncesi	Mustafa Özel

ÖZEL SEMİNERLER

AB'de Entegrasyon ve Genişleme	Ali Resul Usul
Avrasya'da Din ve Siyaset	Sevinç A. Özcan
Bölgesel Analizler: Ortadoğu	M. Özcan-T. Kor, S. Özcan-H. Uygur
Lübnan: Din, Tarih, Siyaset	İ.Üzüm-T. Buzpınar -T. Köse
Türkiye'de Planlama Siyaseti	Sadık Ünay

İHTİSAS ÇALIŞMALARI

İktisat Politikası	M. İbrahim Turhan
Ortadoğu Siyaseti Okumaları: Demokrasi	İsmail Yaylacı
Siyasi Tarih Okumaları: Soğuk Savaş Dönemi	Mesut Özcan

ATÖLYELER

Kadın Kimliği Üzerinden Çağdaş Kültür Okumaları	N. Şişman, S. A. Özcan
Medeniyetler ve Dünya Düzenleri	İsmail Yaylacı

lojik eksiklikleri ayrıca Öztürk'ün sunumunda incelendi. Son oturumun son sunumunda ise Nihat Gümüş mikro iktisat disiplinine toptan bir eleştiri getirdi. Mikro iktisadın ontolojik olarak açmazlarını dinleyicilere aktardığı sunumunda Gümüş, mikro iktisadın sosyal hayattaki insan davranışlarından tamamen farklı bir birey öngördüğü ve matematikle süslenmiş teorilerin gerçekleri yansıtmadığını vurguladı.

Bilim ve Sanat Vakfı
XVII. Öğrenci Sempozyumu

İktisat Felsefesi

1 Temmuz 2006

I. OTURUM

İktisat Felsefesinde Ontoloji, Epistemoloji ve Metodoloji

Oturum Başkanı: **Mustafa Özel**

Piyasa Kavramının Aristocu Perspektiften Analizi / **Salih Özhan**

Rasyonel Tercih Teorisine Farklı Bir Yaklaşım / **Adil Döşeyen**

Bilimde İdealleştirme Yöntemleri ve Bir Alternatif Olarak Kartezyen İdealleştirme/**Emine Beyza Satoğlu**

II. OTURUM

İktisadî Gerçeklik Ne Kadar Gerçek?

Oturum Başkanı: **Sadık Ünay**

Makro İktisat Ne Kadar Gerçek? / **Şerife Genç**

İktisatta Nitelik ve Nicelik: İktisadî Alanın Metafizik İnşası / **M. Fatih Ulu**

Neoklasik İktisatta Özne Problemi / **Gazi İshak Kara**

III. OTURUM

İktisatta Paradigmatik Sorunlar

Oturum Başkanı: **Lokman Gündüz**

İktisat Bilimi İçin Nasıl Bir Epistemolojik Yaklaşım: Özcülük mü, Amprisizm mi? / **Cafer Bıyıkçı**

İktisatta Nesnellik Mümkün mü? / **Veysel Maden**

Mikro İktisat Metafizik Bir Kurgu mu? / **Nihat Gümüş**

Belirsizlik Altında Seçim: Açılım mı Açmaz mı? / **Hüseyin Öztürk**

Kapanış Konuşması: **Mustafa Özel**

Günlük

Cahit Koytak

Şakir Kocabaş için

4 Aralık

Bu gece sabaha karşı saat dörtte uyandım. Rüyamda mesihli yıllarımın havarilerinden Şakir vardı ve kırk yıl önceki gibi, yine yüksek, büyük ve erdemli ama gerçekleştirilmesi yalvaçlar için 'ip üzerinde', şairler için de 'suların üzerinde' yürümek kadar zor, yani hemen hemen imkânsız şeyler öneriyordu.

İtirazlarımı yapamadan uyandım.

O günlerin pipolu, gitarlı, Wittgenstein'lı Şakir'i! Ve onun, artistik jimnastikle Gazalî'ye sembolik mantık öğretme çabaları, Britanya'dan dolaşan hac yolculukları; Metin'in ikonoklastik provokasyonları, benimse, bitmemiş şiirlerimin döküntüsü saçıntısı arasında, üçümüzün de yitirdiğimiz şu lumpen 'Galatalı Mesih'!

Ve biz, üçümüz, onun dağılan şürekâsı!

MAM Dıvan Toplantıları

Osmanlı Aydınları ve Sosyal Darwinizm Atıla Doğan

23 Mayıs 2006

Değerlendirme: Alim Arlı

Medeniyet Araştırmaları Merkezi'nin Sekülerleşme üst başlığıyla yaptığı toplantılar dizisinin Mayıs ayı konuğu Dr. Atıla Doğan'dı. Doğan'ın Marmara Üniversitesi'nde Prof. Füsün Üstel danışmanlığında hazırladığı doktora tezinin kitaplaşmış hâli olan Osmanlı Aydınları ve Sosyal Darwinizm başlıklı çalışması dinlendi ve zengin tartışmalarla konunun farklı cephelerine de dikkat çekildi.

Çalışmasının başlangıç süreci hakkında bilgi veren Doğan, Şükrü Hanioglu'nun Dr. Abdullah Cevdet hakkında yaptığı önemli çalışmada, Osmanlı aydınlarının dönemin sosyal Darwinist fikirlerinden etkilendikleri fakat bunun yeterince bilinen bir konu olmadığı tespitinin kendisinin araştırmaya adım atarken dikkate aldığı hususlardan birisi olduğunu belirtti. Çalışmanın yazım sürecinde misafir araştırmacı olarak bir yıl süreyle bulunduğu Princeton Üniversitesi'nde Şükrü Hanioglu ile konu hakkında fikir alışverişı imkânı bulunduğunu da sözlerine ekledi. Araştırmaları ilerledikçe, zannedilenden çok daha erken bir vakit olan 1850'lerle birlikte sosyal Darwinist ve maddeci felsefelerin Osmanlı aydınlarının dünyasına sirayet etmiş olduğunu gördüğünü belirtti. Böylece çalışmanın yazımı sırasında bu tür bir 'erken' etkilenmenin Osmanlı aydınları üzerindeki si-

Doğan, konuşmasında 19. yüzyıl maddeci akımlarının farklı toplumlardaki algılanma biçimlerine dikkat çekti.

rayetinin genişliğini tespit etmenin zorluklarından bahsetti. Doğan kendi araştırmasının zorunlulukları nedeniyle, dönemin Batıcı aydınlarında bu fikrin etkilerini araştırmaya doğru evrildiğinden bahsetti.

Dr. Doğan, Osmanlı aydınları üzerindeki sosyal Darwinist etkinin tek boyutlu ve tek katlı olarak sadece Darwin üzerinden araştırılmasının hatalar içeren bir yaklaşım olacağını; esas olarak 19. yüzyıl maddeci akımlarının etkilerinin farklı toplumlardaki algılanma ve kullanılma şekillerine dikkat edilmesi gerektiği belirtti. Doğan, İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya gibi farklı ülkelerdeki eğilimlerin de genel bir özetini yaptı. Özellikle Darwin'in içinden çıktığı İngiliz toplumundaki evrimci görüşün yaygınlaşmasının sebepleri üzerinde durdu. Buradan hareketle, özellikle Osmanlı'da Alman filozof Ludwig Büchner'in Kraft und Stoff (Madde ve Kuvvet) adlı eseriyle Ernst Haeckel'in Monism (Vahdet-i Mevcut) adlı kaba maddeci düşüncelerinin de sosyal Darwinizm ile paralel biçimde dönemin hemen

MAM Yuvarlak Masa Toplantıları

DİVAN TOPLANTILARI

Osmanlı Aydınları ve Sosyal Darwinizm	Atila Doğan 23 Mayıs 2006
ABD'de İslâm'ın Sertüveni	Akbar Muhammad 10 Haziran 2006
Kuzey Afrika'da İslâm-Osmanlı Bilimi	Mahdi Abdulcevad 16 Haziran 2006
Özne ve İktidar	Brian Silvestein 15 Ağustos 2006
Genetik: Modern Dünyanın 'Kaderi' mi?	İlhan İlkılıç 29 Ağustos 2006

TEZGÂHTAKİLER

Felsefi Antropoloji Teorileri ve İnsanın Anlamı	Yaylagül Ceran 11 Nisan 2006
İbn Abidin'de Hanefi Mezhebinin Kuramsallaşması	Şenol Saylan 18 Mayıs 2006
Türkçenin Sistematiği	Hüseyin Rahmi Gökteş 26 Haziran 2006
Bati'da Medeniyet İçin Hakimiyet Mücadelesi ve Medeniyet Dışı Düşman Tasavvuru	Asena Demirel 12 Ağustos 2006

hemen tüm aydınlarını etkisi altına aldığı görebileceğimize değindi. Temel araştırma sorunlarından birisi bu noktada belirlemekteydi: Neden Osmanlı aydınları madde, kuvvet, yaratıcı tekâmül, doğal ayıklanma, ilerleme, zayıflık, doğalcılık gibi eğilimlere bu kadar kıymet biçmekteydiler? Rusya'da doğada dayanışma olduğu konusunda bir felsefe Kropotkin tarafından geliştirilip entelektüel kamuya mal edilirken, Osmanlı aydınları geleneksel öğretiden

lerden ciddi bir kopuşu göze alarak tabiatla çatışma olduğu fikrini nasıl bu kadar kolay benimseyebildi?

Dr. Doğan bu sorunun cevaplarının kudretli bir imparatorluğun adım adım dağılmasının aydınlar tarafından yaratıldığı çaresizlik ve kederin, eğer güçlü olan hayatta kalıyorsa, Osmanlı'nın da bu gücü temerküz edebileceği çözümlerde araması gerektiğiyle ilgili dönemin mantığında aranması gerektiğini belirtti. Osmanlı aydını güçlü olanın zayıf olanı adım adım ele geçirdiğini kendi tecrübesiyle idrak etmekteydi. Sosyal Darwinist ve kaba maddeci yaklaşımlar ise bu durumu doğalcı bir felsefe içinde açıklamaktaydı. Bu açıklama Osmanlı'da, dönemin şartlarıyla da birleşince bazı ırkçı yaklaşımların temellendirilmesine kadar giden bir kabullenmeye mazhar olmuştu. Ahmet Mithat Efendi, Bedî Nûri, Beşir Fuat, Dr. Abdullah Cevdet, Âsaf Nefî, Ahmet Şuâyıp, Dr. Rıza Tevfik, Cenap Şehabettin gibi münevverler farklı düzey ve yoğunluklarda bu söyleme sahip çıkarak içinde buldukları şartları izah etmeye ve gidişatı buna göre yorumlamaya çalışan aydınlardı. Özellikle askerî tıbbiye, tıp okulları, askerî rüştiyeler gibi resmi eğitim kurumlarında bu görüşler sahiplenilmişti. Güçlü olanın zayıfı alt ettiği bir dünyada, "devleti kurtarmanın çaresi" daha güçlü olmaktan geçiyordu, çünkü bu tabiatın bir 'kanunu'ydu. Biyolojik Darwinizm Osmanlı aydınlarınca sosyal bir Darwinizm olarak da okunmaktaydı. Dr. Doğan bu eğilimin genel itibarıyla dönemin resmini yansıttığını ve Osmanlı aydınlarının dönemin Avrupa'sındaki maddeci felsefelere kayma yönündeki eğilimiyle de ciddi bir paralellik içinde olduğunu belirtti.

Dr. Doğan'ın sunumu, katılımcıların Çin, Japonya, Avrupa ülkelerindeki benzer tartışmalardan ve Doğan'ın eserine almadığı diğer bazı Osmanlı aydınlarından verdikleri örneklerle zenginleşti ve bir buçuk saatlik zevkli bir tartışma olarak neticelendi.

*1960'lı yılların başında babası Elijah
Muhammad ve ağabeyi ile İslâm
dünyası turuna çıkan Akbar
Muhammad'ın ilk durağı İstanbul olur.*

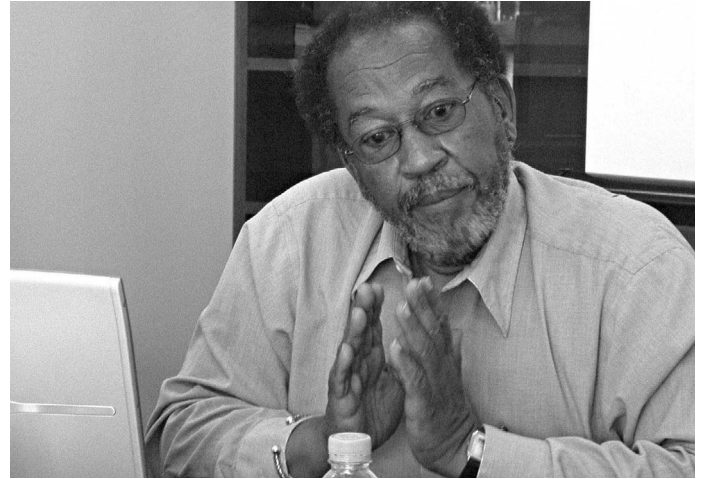
Aspects of Islam in the United States / Amerika Birleşik Devletleri'nde İslâm'ın Serüveni Akbar Muhammad

10 Haziran 2006

Değerlendirme: *H a t i c e U ğ u r*

1960'lı yılların başında babası Elijah Muhammad ve ağabeyi ile İslâm dünyası turuna çıkan Akbar Muhammad'ın ilk durağı İstanbul olmuştur. O zaman yirmi yaşlarında olan Muhammad, İstanbul'da bir hafta kadar kalmış ve ardından da Ortadoğu ve Hindistan'a kadar uzanan geniş İslâm coğrafyasında bir dizi seyahatte bulunmuştur. İlk ziyaretinin ardından 25 yıl geçtikten sonra, dinlerarası diyalogun konu edinildiği bir konferansa katılmak için 1985 yılında yeniden İstanbul'a gelmiştir. 2006'daki bu ziyareti ise İstanbul'a üçüncü kez gelişiştir. 1939 Chicago doğumlu Akbar Muhammad, Ezher ve Edinburgh'ta aldığı lisans ve doktora eğitiminden sonra Binghamton Üniversitesi'nde (SUNY, New York) öğretim üyeliği yapmaya başlamıştır. Batı Afrika tarihi, Amerika'da İslâm ve Müslümanlar gibi konularda aynı üniversitede dersler vermektedir.

Medeniyet Araştırmaları Merkezi'nin Dîvan Özel toplantısı için konuk ettiğimiz Muhammad, İslâm'ın Amerika Birleşik Devletleri'ndeki serüvenini 15. yüzyılın sonlarında Kristof Kolomb'un gemisinde bulunan Müslüman denizcilerin Amerika kıtasına ayak basmasıyla başlatır. Ancak bu ifadesinin hemen ardından Amerika'da Müslümanların "varlık göstermeye başlaması" ile "İslâm'ın yayılmaya

başlaması"nın birbirinden oldukça farklı iki süreç olduğunun altını çizer.

İlk Müslümanlar

Kolomb'un gemisinde İspanyolların Morisko ve Mudejar olarak adlandırdıkları Müslümanlar vardı. Bunlar 16. yüzyıl Kuzey Amerika'sının ilk Müslüman yerleşimcileriydi. 17. yüzyılda ise Batı Afrika'dan getirilen Müslüman kölelerden söz edilebilirdi. Örneğin, bugün Gine olarak bilinen ülkeden köle olarak getirilen Yakub b. Süleyman Amerika'nın en meşhur Müslüman kölelerindendi. Çalıştığı çiftlikteki muhasebe kayıtlarını Arapça tutan Yakub b. Süleyman aynı zamanda hafızdı. Üç tane Kur'an nüshası kaleme almıştı.

Amerika'daki diğer bir Müslüman varlığını da 19. yüzyıldan itibaren Suriye, Türkiye, Irak ve Yugoslavya'dan göç eden göçmen Müslümanlar oluşturmaktaydı. Ancak bunların göç nedenlerini, İslâm'ı yaymaktan ziyade ekonomik nedenlerle açıklamak mümkündü. Geldiklerinde camiler yaptırmışlar, dinlerini yaşamışlardı. Ama İslâm'ı yaymak gibi bir amaçları olmamış ve Afro-Amerikalı Müslümanlar ile etkileşime girmemişlerdi.

İslâm'ın Yayılması

Akbar Muhammad'e göre 20. yüzyıla kadar Amerika'da İslâm varlık göstermişti ama orada yaşayan Müslümanların İslâm'ı yaymak gibi bir gayretleri olmamıştı. 1920'li yılları Amerika'da İslâm'ın yayılmaya başladığı yıllar olarak zikreden Muhammad, özellikle Ahmediye hareketinin önemine vurgu yaptı. Ahmediye hareketinin kurucusu Gulam Ahmed'in 1908 yılında ölümünden sonra, 1920'li yıllarda Hindistan'dan Amerika'ya İslâm'ı yayma amacıyla gelenler olmuştur.

Bunlar şimdiye kadar hiçbir Müslüman topluluğun yapmadığını yapmışlar ve Afro- Amerikalı Müslümanlarla çok yönlü ilişkiler geliştirmişlerdir. Evlilikler yoluyla onların arasına karışmışlar, çocuklarına Arapça eğitim vermişlerdir. Okullar açmışlar, Hindistan'a ğrenci göndermişlerdir. Hayatın birçok alanında ayrımcılık yaşayan Afro-Amerikalılar böylece Ahmediye hareketi aracılığı ile Müslüman dünya ile de iletişime geçmişlerdir.

İşlm'ın yayılması noktasında çaba sarf eden ikinci grup da, 1927 yılında Fas'tan gelen Müslümanlardı. Bütün Afrikalıların Fas kökenli olduklarını söylemişlerdir. İlerinde peygamberlik iddiasında bulunanlar da vardır.

Ancak 1930 Temmuzunda Amerika'ya gelen Wali Fardh Muhammad'in oluşturduğu hareket, Afro-Amerikalılar arasında en çok kabul görenidir. Kendisinin Allah olduğunu iddia eden W. F. Muhammad, Afro-Amerikalıların Asya'nın kayıp Ulusu şabaz kabilesinin yeleri olduğunu söyler. Afrika kökenli bu insanlar yüzyıllarca Amerikalılar tarafından kleleştirilmişti. Onun en önemli misyonu bu savunmasız siyah insanlara ne kadar üstün bir medeniyetin çocukları olduklarını öğreterek bağımsızlık kazandırmaktı.

Akbar Muhammad konuşmasında, W. F. Muhammad'in kendisini Allah olarak gören bu tutumu ile 1800'li yıllarda Tanrı'nın siyah olduğunu söyleyen Afro-Amerikalı Baş Piskopos'un tutumu arasındaki etkileşime dikkat çekerek, Afro-Amerikalıların benimsedikleri bu iki farklı din arasında zamanla "dini bir senkronizasyon" oluştuğunu ifade etti.

1934'e kadar özellikle Afro-Amerikalılar arasında çok büyük taraftarlar bulan W. F. Muhammad "Nation of Islam"ı (İşlm Ulusu) kurdu. Kendisinden

sonra yerine Elijah Muhammad (. 1975) geçmiştir. Kendisini peygamber olarak gören Elijah Muhammad, kahverengi, sarı, kırmızı ve siyah insanların kardeş olduğunu, beyaz ırkın ise şeytan olduğunu iddia etmiştir.

Elijah Muhammad'in ölümünden sonra yerine geçen oğlu Wallace Delaney Muhammad (1933-) babasından çok farklı bir tutum sergilemiştir. Nation of Islam'ın itikdi temellerini yanlış bularak hem itikdi hem de amelî sahada Snn İşlm'ı benimsemiştir. İsmi, dinin vrisi anlamına gelen İmam Warith Deen olarak değiştirdikten sonra American Muslim Society'yi (AMS) kurmuştur. Onun bu tutumu Nation of Islam içerisindeki bazı kimseler tarafından tedirginlikle karşılanmıştır.

Lois Farakhan liderliğinde bir grup Nation of Islam çatısı altında faaliyetlerine devam etmiş ve 1981 yılında, Nation of Islam'ın Elijah Muhammad'in öğretilerine bağlı kalarak devam edeceğini ilan etmiştir. Ancak ileriki yıllarda Farakhan'da da değişimler olmuştur. İşlm'ın temel değerlerinden birçoğunu kabul etmiş ve cemaatine Ramazan ayında oruç tutmalarını öğütlemiştir.

Akbar Muhammad, Malcolm X'in sadece İmam Warith Deen'i değil Farakhan'ı da çok derinden etkilediğini ifade etti. Malcolm X'in Afro-Amerikalıların şimdiye kadar sahip oldukları en siyasal lider olduğunu da ekledi.

20. yüzyılın ilk yarısında Amerika'da İşlm bu üç koldan gelişme göstermiştir. Ayrıca çok farklı ülkelere gelmeye devam eden göçmen Müslümanlar da kendi gruplarını oluşturmuştur. Amerika'da İşlm, Akbar Muhammad'in ifadesine göre içinde birçok farklı rengi barındıran "büyük bir salata"dır. Günümüz Amerika'sında ise İşlm, hem Müslüman

*Silvestein'in sunumunda
Fransız düşünür Michel
Foucault'un "Özne ve İktidar"
metni tartışıldı.*

olarak doğanlar, hem de sonradan Müslüman olanlar (Euro-Amerikalılar) ile en hızlı büyüyen din olarak varlık sürdürmektedir.

Akbar Muhammed'in üç saati aşan doyurucu sunumundan sonra toplantı Afro-Amerikalı, Euro-Amerikalı ve göçmen Müslümanlar arasındaki ilişkiler ve özellikle Nation of Islam'ın itikadî sorunları çerçevesindeki tartışmalarla sona erdi.

Subject and Power / Özne ve İktidar Brian Silvestein

15 Ağustos 2006

Değerlendirme: S ü m e y y e P a r r i d a r

Arizona Üniversitesi Antropoloji Bölümü öğretim üyesi Brian Silvestein'in konuk olduğu Dıvan Özel toplantılarında Sosyal Bilimleri derinden etkilemiş olan Fransız düşünür Michel Foucault'un "Özne ve İktidar" (Subject and Power) metni tartışıldı. Öncelikle Foucault'un hayatı ve eserlerine dair kısaca bilgi veren Silverstein, daha sonra metne dair önemli gördüğü hususları aktardı. Son dönemde Amerika'da ve paralel olarak da Türkiye'de popülerleştiği gözlemlenen ve ilginç bir akademik hayatı olan Foucault'nun "Özne ve İktidar" yazısını kaleme alışı geç bir döneme denk gelir. Metin İngilizce yazılmıştır ve bu durum diğer metinlerine nispetle İngilizce konuşulan dünyada daha kolay anlaşılmasını sağlamıştır.

Silverstein, metni tedkik esnasında yer yer kavram ve tartışmaların Foucault'nun sisteminde nasıl

bir tekabüliyeteye sahip oldukları hususunda bilgi verirken; zaman zaman onun genel üslubuna ve Foucault'ya getirilen eleştirilere dair de aktarımda bulundu. Metin tahlili, zaman zaman satır aralarını okuma biçiminde gerçekleşti. Böylece, bir metin çerçevesinde olabildiğince bütüncül olarak Foucault'nun düşünce dünyası ve onun çevresinde halelenen tartışma halkalarına değinilmesi mümkün oldu.

Özetle Silverstein, yazarın kendi sözlerine de atıfla, Foucault'nun esas amacının ve bütün çalışmalarının gelip dayandığı noktanın Batı medeniyetinde "benlik" (self) ve "öznellik" (subjectivity) nasıl kurulduğunu anlamak olduğunu, ele alınan önemli makalenin de bu çerçevede anlaşılması gerektiğini ifade etti. Ayrıca birçok kişi gibi kendisinin de Foucault'nun -her ne kadar Foucault bunu iddia etmekten kaçınsa da- benlik ve öznellik ile iktidar (power) arasındaki ilişkiye dair yaklaşımını Batı-dışı dünyaya uygulamanın mümkün olduğunu düşündüğünü ilave etti.

Toplantının ikinci bölümü, katılımcıların metne dair paylaşım ve soruları çerçevesinde gerçekleşti. Foucault'nun tekil unsurlara dair yaklaşımı (particularisation), Aydınlanma düşüncesi ve evrensel akıl bağlamında durduğu nokta, özneleştirme ve iktidarı ele alışı bağlamında onu sorunsallaştırılmasından bir tür uzaklaştırması sonucu kutsallaştırması ve iktidar ilişkilerini bu çeşit kapsayıcı değerlendirmesinin bir tür determinizme yol açıp açmayacağı ve Foucault'nun post-modernist/post-yapısalcı yaklaşımının bir görececilik (relativism) tuzağına düşüp düşmediği tartışıldı. Özellikle Foucault'nun modern Batılı Sosyal Bilimler ve Aydınlanma düşüncesine getirdiği eleştirinin bu düşünce

çerçevesinin içinden mi yoksa dışından mı bir eleştiri olduğu konusu üzerinde duruldu. Katılımcılardan bazıları Foucault'nun yaptığı Aydınlanma düşüncesine içeriden bir eleştiri olduğunu, dolayısıyla Batılı düşünce geleneklerini tahkim edici bir etkisi olduğunu belirtirken konuşmacı bu görüşe katılmadığını, Foucault'nun radikal eleştirisinin Aydınlanma düşüncesine toptan ve yıkıcı bir tenkit anlamına geldiğini düşündüğünü belirtti. Genel olarak bakıldığında katılımcılar hem ilginç açılımlara hem de Silverstein'in akıcı Türkçesiyle eşlik ettiği Türkçe ve İngilizce hoş bir tartışma ortamına şahitlik ettiler.

MAM Tezgâhtakiler

Felsefî Antropoloji Teorileri ve İnsanın Anlamı

Yaylagül Ceran

11 Nisan 2006

Değerlendirme: Reyhan Sarıkaya

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda doktora adayı olan Yaylagül Ceran, "Felsefî Antropoloji Teorileri ve İnsanın Anlamı" başlığıyla sürdürdüğü çalışmasını Bilim ve Sanat Vakfı Medeniyet Araştırmaları Merkezi'nin düzenlediği Tezgâhtakiler toplantısında bizlerle paylaştı. Ceran'ın, felsefî antropolojinin tarihsel seyri ve bu çerçevede ortaya konulan teoriler paralelinde yaptığı sunumunu özetle ele aldığımızda şunlar söylenebilir:

Antropoloji insanın toplumsallaşma sürecini araştıran bir disiplindir ve ortaya çıkışı 19. yüzyıl sömürgecilik faaliyetleriyle yakından alakalıdır. İnsan doğası ve insan fenomenini kendine konu edinen felsefî antropoloji ise daha sonraki dönemlerde karşımıza çıkar. Bu konuyu Türkiye'de ilk kez gündeme getiren kişi ise Takiyeddin Mengüşoğlu'dur.

Felsefe tarihi içinde insan ya ontolojinin ya epistemolojinin ya da ahlâk ve siyaset felsefesinin dolaylı konuları içinde yer almıştır. Aydınlanma düşüncesi ile beraber özellikle Kant, diğer alanlardan bağımsız olarak 'insanın' kendisini ele almanın kapılarını aralamıştır. Kant'tan sonra gelen filozoflar ise felsefî antropolojiyi sistemli bir zemine oturtmuşlardır.

Max Scheler (1874-1928), İnsanın Kozmostaki Yeri adlı kitabında felsefî antropolojinin genel sınırlarını üç gelenekten hareketle belirler:

- Adem-Havva formunda Yahudi-Hiristiyan geleneğinin öngördüğü Tanrısal insan (İbrahimî Gelenek).
- Logos/Akl çerçevesinde Antik Yunan geleneğinde öngörülen rasyonel insan (Felsefî Gelenek).
- Cins-tür ilişkileri içinde Doğa bilimleri ve genetiğin öngördüğü biyolojik insan (Bilimsel Gelenek).

Teolojiye, felsefeye ve bilime ait üç temel antropoloji tespit eden Scheler, her üç gelenek içinde ortaya çıkan insan düşüncesini bütünsel bir çerçevede ele alarak felsefî antropolojinin sınırlarını belirlemiştir. Başka bir ifadeyle hem yaşadığı çevreyi anlamlandıran hem de ona yeni bir kategori yükleyen insan, felsefî antropoloji alanını oluşturmuştur. Özellikle Kıta Avrupası Felsefesi içinde ortaya çıkan ve insanın bu çok yönlülüğünü problem konusu edinen Dilthey, Plessner ve Scheler felsefi

antropoloji çalışmalarının kurucuları olmuşlardır. Bu çalışmalarla felsefî antropoloji 1920'lerde bağımsız bir disiplin olarak kabul edilmiştir. Felsefî antropolojide özellikle insanın biyo-psişik-rasyonel ve tinsel yönlerine vurgu yapan, bunların bir bütünü olarak insanı kabul eden söyleme Max Scheler ile ulaşılmıştır. İnsanın ne'liğini sorgulayan, insanı problem alanı olarak belirleyen pek çok araştırma felsefî antropoloji başlığı altında düzenlenebilir.

Scheler'in bakış açısından hareket edildiğinde, karşımıza insan fenomenini tanımlamaya çalışan üç temel öncül çıkar:

- İnsan, Tanrı'nın zihnindeki tasavvurdur.
- İnsan (Tanrı), insanın zihnindeki tasavvurdur.
- İnsan, Tanrı'nın mekanik oyuncağıdır.

Bu öncüllerde de görüldüğü gibi her üç gelenekte yaşanan çağın bakış açısı ve problemlerinin etkisi bağlamında temellendirilen insan, tek boyutuyla ele alınmıştır. Bu çerçevede insanın bütünselliği parçalanmıştır. Felsefî antropoloji bu parçalanmışlığın sebep ve sonuçlarını incelemektedir. Temel teorilerini ise, "İnsanın kökleri nelerdir, insan nasıl bir canlıdır, insanı 'insan yapan' nedir, insan diğer canlılardan farklı mıdır, farkın kaynağı nedir?" soruları üzerinden oluşturur. Bu bağlamda karşımıza altı farklı teori çıkar:

1. Darwinizmden destek alan Gelişim Psikolojisi Teorisi.
2. A. Gehlen'in, insan ile diğer canlılar arasındaki varoluş farkı üzerine kurmuş olduğu Biyolojik Teori.
3. Scheler'in insanı psikovital ve geist olarak iki varlık alanına ayırdığı Geist Teorisi.

4. İnsanı Geist-Ruh ve Beden'den oluşan üç varlık alanına sahip bir yapı olarak gören Kültür Antropolojisi Teorisi.
5. İnsanı somut (konkret) bir canlı olarak kabul eden Ontolojik temelli Antropoloji.
6. Makine insan tasavvurunun evrimleşmiş söylemini oluşturan Dijital Antropoloji Teorisi.

Tüm teorilerde göze çarpan temel husus, metafizikle olan bağlantının bir noktada kesintiye uğramasıdır. Kant'ın özellikle rasyonel metafiziğe getirdiği eleştiri sonucu daha sonraki pek çok filozof metafiziğe olumsuz bakmış ve ilerleyen dönemde Batı geleneğinde metafizik kabuller ortadan kalkmıştır. Böylece insan olmanın belirleyici özellikleri dar bir alana hapsedilmiştir.

Buradan hareketle "İyi bir insan olmanın koşulları nelerdir?" sorusu sorulduğunda, "İyi bir insan olmak, iyi bir vatandaş olmak ve iyi bir tanrı olmaktır" denebilir. Gerçekten insan olmanın koşullarını araştırdığımızda ise bu koşullara ulaşmak, ontolojik bütünlüğü kendi gerçekliği içinde kavramakla mümkündür. Metafizik ilkeyi sistem içinde anlamlı kılmak ise, ontoloji, metafizik, epistemoloji, ahlak ve din referanslarından hareketle yeni bir teolojik çerçeve inşa edebilmekle olacaktır. Batı insanı bu değerleri inşa edebilecek bir dil ve teoloji gerçekleştirebilirse anlamsızlıktan ve hiçlik duygusundan kurtulabilir.

Genel hatlarıyla vermeye çalıştığımız sunumuyla Yaylagül Ceran, Adem'in insana bürünüş serüveni anlamlandırmada, Batı'nın düştüğü açmazların bir tahlilini yapmış oldu. Sunum katılımcıların yöneltmiş olduğu çeşitli sorular çerçevesinde gelişen tartışma fashyla sona erdi.

*Saylan, İbn Abidin'i klasik dönemin
son temsilcilerinden biri olarak
niteliyor.*

İbn Abidin'de Hanefi Mezhebinin Kuramsallaşması: Şerhu Ukudu Resmi'l-Müfti Örneği Şenol Saylan

18 Mayıs 2006

Değerlendirme: Hediyeullah Aydeniz

Modernleşme tarihimiz bitmez tükenmez bir laboratuvar örneği olarak araştırma konusu edilmeye devam ediliyor. Kronolojik olarak "Lale-Tanzimat-İslahat-Meşrutiyet-Cumhuriyet", modernleşme tarihimizin belli dönemlerini niteleyen, o dönemlere adını veren, döneme ad olmanın ötesinde sürecin yapısını da belirleyen devasa sözcükler olarak karşımızda durmaktadırlar. Genel olarak bu dönemler, bitiş ve başlangıç, son ve ilkler ile analiz edilmeye, açıklanmaya ve anlamlandırılmaya çalışılır. Tam da bu çerçeveye oturabilecek bir örnek de Şenol Saylan'ın "İbn Abidin'de Hanefi Mezhebinin Kuramsallaşması: Şerhu Ukudu Resmi'l-Müfti Örneği" çalışmasıdır. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâmi Bilimler Anabilim Dalı'nda hazırlanan yüksek lisans tezine konu olan İbn Abidin, Lale Devri sonrası ve Tanzimat Dönemi başlangıç sürecinde eserlerini vermiştir. Siyasî ve askerî modernizasyon sürecinin başladığı, Arap yarımadasında başlayan bir Vehhabi tehlikesinin ciddi şekilde hissedildiği bir dönemde yaşayan bir Osmanlı fakihî olarak İbn Abidin, 65 civarında risale ve 15'e yakın müstakil kitapla velut bir kişilik olarak karşımızda duruyor.

Medeniyet Araştırmaları Merkezi'nin düzenlediği Tezgâhtakiler toplantısının konuğu olan Şenol Say-

lan hazırladığı yüksek lisans teziyle, bir dönemin son temsilcisini gündeme getirdi. Kendi ifadesiyle "klasik Hanefi fıkıh geleneğinin hemen hemen son temsilcilerinden" birisi olarak İbn Abidin, bu son olma durumunu belirleyen bir risalesiyle tartışma konusu edildi. Saylan, İbn Abidin'i, "Mecelle gibi klasik-dışı bir format üretme çabalarının olduğu bir döneme rastlaması dolayısıyla klasik dönemin son temsilcilerinden birisi olarak" niteliyor. Ancak günümüz yaklaşımlarıyla benzerlik taşıyan bir şekilde, "artık mutlak müçtehitlerin değil, müntesip müçtehitler" in var olmasından dolayı, yazdığı risaleyle hukuk birliği çabasına girişen İbn Abidin, klasik-dışı format arayışının ilk ismi olarak da değerlendirilebilir.

Bir saati aşkın süren sunumunda Şenol Saylan, ilk olarak İbn Abidin ve hazırladığı tez hakkında kısa bir bilgi verdi. Hazırladığı tezin ana yapısının İbn Abidin'in hayat hikayesi, literatür ve kavram analiziyle düşünce kaynaklarını belirleme ve Hanefi mezhebinde racih görüşü tespit etmek için belirlenmesi gereken usul konusunda İbn Abidin'in ortaya koyduğu çerçeveden oluştuğunu açıkladı.

Saylan'ın açıklamalarına göre çalışmaya konu olan Şerhu Ukudu Resmi'l-Müfti risalesinin yazılma gerekçesi ve İbn Abidin'in yaklaşımı şu şekilde: İbn Abidin döneminde bazı kimselerin Hanefi mezhebine göre fetva verdiklerini iddia edip Hanefi mezhebinde makbul olmayan, muteber olmayan bazı görüşlerle fetva verdikleri ve fetva hususunda gerekli dikkati göstermediklerini düşünüyor. Fakihlerin fetva vermelerinde bir gevşeklik var ve bunu önleme adına İbn Abidin bu eseri yazmıştır.

Burada değinilmesi gereken bir husus, hem Saylan'ın sunumunun çerçevesini vermek hem de İbn Abidin'in giriştiği çabayı anlamak için mezheplerin

teşekkül süreci ile sonraki dönemlerde fakihın görevi arasındaki farktır. Mezheplerin teşekkülünden önce fakih, edille-i erbaaya (kitap, sünnet, icma, kıyas) dayanarak fetva veya bir hüküm verirken mezheplerin teşekkülünden sonraki süreçte fakihın veya müçtehidin görevi, mezhep literatüründen hükümler çıkarmaya dönmüştür. Nasslar artık müntesip müçtehid için mezhep birikimidir, kitap veya sünnet değildir. Mezhep müntesibi fakihlerin esas görevi racih yani tercih edilmesi gereken görüşü tespit etmek ve buna göre fetva vermektir. Fakihın bu görev tanımındaki değişime değindikten sonra Saylan, bu çerçevede İbn Abidin'in çabasını, mezhep otoritesini teşkil etme çabası olarak yorumluyor. Şerhu Ukudu Resmi'l-Müfti risalesi de, bu otoritenin teşkili için "racih görüşü tespit" etmeyi sağlayacak usul çalışması örneğidir. Saylan'a göre İbn Abidin, bunu yaparken genel usul eserlerine atıf yapmaz; zaten şer'î olarak meşru kabul edilen bir malzeme üzerinde konuşur. Furû eserlerinden ve özellikle fetâvâ türü eserlerden çokça yararlanır." İbn Abidin'in yapmaya çalıştığı "mezhep otoritesini teşkil etme" çabasını daha net görebilmek için yine Saylan'ın kendi ifadeleriyle bir başka kıyaslamayı daha aktaralım:

"Usul-i fıkıh, hukuk birliğini sağlama, keyfi içtihatları önleme, nasslardan hüküm çıkarmanın belli bir usule bağlı olduğunu ortaya koymaktı. İbn Abidin de bunu iddia ediyor. Bir müntesip müftü de mezhebi içinde fetva verecekse, mezhebinde yer alan görüşlerden herhangi birisini alıp uygulama özgürlüğüne sahip değil. Hukuk birliği adına bunun zorunlu olduğunu iddia edip keyfiliği önlemeye çalışıyor. Bunun için de bir usul belirlemeye çalışıyor." Tezin ve sunumun ana bölümünü oluşturan İbn Abidin'in racih görüşü tespit etmek için izlenmesi

gereken usule de kısaca değinirsek belirtilebilecek temel unsurlar şunlar: Saylan, İbn Abidin'in Mezhep Usulü'nün belirleme çabasında ortaya koyduğu çerçeveyi "teorik ve pratik hiyerarşi" şeklinde tasnif etti. Fakihın, müftinin veya müçtehidin hüküm vermede dayandığı bilgi kaynakları teoride tabii olduğu hiyerarşi sırasıyla, rivayet değeri, sahibi, konusu, yer aldığı sistematik eser ve diğer tercih kriterleridir (Eserin güvenilirliği, üslubu, kullanılan lafızlar vb.). Hüküm veya fetva bu hiyerarşik yapı dikkate alınarak belirlenir. Pratik hiyerarşide ise, ehl-i tercihin tercihleri ile örf belirleyicidir.

Burada dikkat çekici bir nokta İbn Abidin'in "örf"e biçtiği roldür. Şenol Saylan'ın ifadesiyle, "Teorik hiyerarşideki bilgi kaynakları ne diyorsa desin, bir müntesip veya müçtehid müftü örf'e aykırı olacak şekilde 'zâhirü'r-rivâye' (sağlam senetle mezhep imamlarına ulaşan rivayetler-teorik hiyerarşideki birinci kriter) olan görüşle fetva veremez." Üzerinde düşünmeyi ve tartışmayı hak eden bir konu olarak, teorideki hiyerarşiyi alt üst eden, "örf"e biçilen rolün, daha çok toplumsal yapıyla alâkalı konular için geçerli olduğunu belirtmekte fayda var.

Türkçenin Sistematiği Hüseyin Rahmi Göktaş

26 Haziran 2006

Değerlendirme: Faik Deniz

Tezgâhtakiler programına konuk olan Hüseyin Rahmi Göktaş ile 2006 yılında basılan Beñseñoğ: Türkçenin Ruhı adlı kitabı çerçevesinde iki saat süren bir oturumla Türkçenin sistematiği meselesi tartışıldı.

Göktaş, Türkçenin Ruhu'nda fiil ek ve köklerini yeni bir yaklaşımla ele alıyor.

Yazarın konuşmasında kendisinin kavramlaştırdığını söylediği kökses ve deginge kavramlarının ağırlıklı yer tuttuğu söylenebilir. Göktaş'a göre ğ ve ñ Türkçenin kelime yapısının özünü oluşturan kökseslerdir. Zaten, Göktaş kitabında bu iki harfi, bir başka ifadeyle, onların birer okunuşu olan oğ ve eñi açıklamak için yazdığını ifade etti. Yazara göre ñ ve ğ harflerinin birer okunuşu olan eñ ve oğ un tahlil edilmesiyle Türkçenin temel yapısı tahlil edilmektedir. Göktaş bu tahlil yöntemini "kelime grameri" olarak adlandırdı.

Göktaş'ın, çalışmasının tartışmalı birçok konuyu içermekle birlikte, üzerine bina ettiği temel yapının, kendisinin kelime grameri dediği, konuşmasından ve verdiği örneklerden anlaşıldığı kadarıyla ses ve anlam ilişkisinin irdelendiği bir alan üzerinden yaptığı tahlillerden oluştuğu söylenebilir. Ses ve anlam arasında uzlaşımсал/rastlantısal bir ilişki olduğunu kabul etmeyen Göktaş sestem (harften) hareketle anlama ulaşma gayreti içerisindeydi.

Aristo'dan Baleybelen mucidi Muhyî'ye, oradan Gazali ve Sassure'e kadar dil üzerine kafa yoran hemen hemen herkesin kabul ettiği gösteren (ses) ve gösterilen (anlam) arasındaki ilişkinin uzlaşımсалlığı/rastlantısallığını –yansıma sesler hariç- çürütmeksizin yazarın teorisini çürütülen bir varsayım üzerine bina etmeye çalışması ve buna ek olarak eñ ve oğun bütün Türkçe kelimelerin köksesi olduğunu iddia etmesi, aşırı indirgemeci bir yaklaşım sayılarak tartışmalara yol açtı.

Yazara göre ben ve 'sen' in kök sesi eñdir. Yine ona göre 'o' dediğimizde aslında oğ, baktı dediğimizde baktığ demiş oluyoruz. Bunların köksesi ğ, başka bir ifadeyle onun bir okunuşu olan oğdur. Yazarın bu teorisini tarihsel ve filolojik verilerle desteklemek yerine ilahî-ilhamî vasıtalarla iç dünyasında ulaştığı bir hakikat olarak sunması başka bir tartışmaya yol açtı.

Haddizatında Göktaş'ın üzerinde durduğu birçok konu Dil-Bilim tarihi içerisinde geniş bir literatüre sahip. Mesela Göktaş dilin o dili konuşan millet üzerinde tesiri olduğunu hatta cümle düzeninin bir milletin derin karakterini oluşturduğunu ifade etti. Göktaş, bu kadar ciddi bir iddiayı temellendirmeye ya da örneklendirmeye ihtiyaç duymasa da Dil-Bilim literatüründe Saphir-Whorf teorisi olarak bilinen bu düşünce bugün büyük ölçüde çürütülmüştür.

Göktaş'ın kökses çalışmasının çok yakın bir örneğini Saussure'ün 15 yaşında iken kendisini Dil-Bilime yönlendiren hocası Pictet'e sunduğu Diller Üzerine Denemesinde bulmak mümkündür. Saussure adı geçen denemesinde bütün dillerin kökeninde üç temel ünsüzün olduğunu ifade etmişti. Hocası dille ilgili çalışmalara yeni başlayan talebesinin cesaretini kırmamış, ancak gülerek geçiştirmiştir. Saussure de bu düşüncesindeki aşırı indirgemeciliği Dil-Bilimde derinleştikçe anlamış ve zamanla onu tamamen terk etmiştir. Yine Göktaş "Ben neye işaret eder?" sorusuna felsefi bir yaklaşımla "O'ya işaret eder" cevabını vermesine karşın Saussure benin konuşana gönderme yaptığı örnekler vererek teknik bir şekilde açıklamıştır. Göktaş'ın ne kitabında ne de konuşmasında beslendiği referanslara ulaşmak mümkün. Kendisinin de dilcilerin eserlerini okumadığını söylemesinden hareketle bu benzerliklerin ilginç bir tevafuk olduğunu ifade etmekte fayda vardır.

Konuşmanın ikinci kısmında, kelimeler arasındaki ses benzerliklerinden hareketle, yazarın kelimeler arasında anlam ilişkisi kurma çabasına şahit olduk. Verdiği örnekler ise b –sesi etrafında buluşan bulmak, bu ve ben kelimeleri ile d/ğ sesi etrafında buluşan değmek, değil, değer kelimeleri idi. Yazarın "bir kelimenin mevcut anlamına nasıl ulaştığı" ve "Türkçe kelimelerin kendisinden anlamlanarak çıktığı bir kök" ifadelerinden bugünkü mevcut kelime-

Akmaner, bitirmek üzere olduğu doktora çalışmasını dinleyicilerle paylaştı.

lerin bir kök ya da ilkel bir özden değişerek ve gelişerek gelen eğretilmeli veya tedrici bir uzantı olduğunu kabul ettiği anlaşılmaktadır. Bu da 18. yüzyıl dilcilerinin yoğun bir şekilde kullandıkları bir metottu. Bu dönem dilcileri Condillac'ın etkisiyle "bir şeyin niteliğini [onun] kaynağıyla açıklıyorlardı", dolayısıyla kök ve köken bilim 18. yüzyıl dil çalışmalarında çok önemli yer tutuyordu. Mesela o dönemde bar (çizgi, çubuk, kol, engel, hapsetmek, vb.) kökü ile barn (ambar), baron (baron, feodal güç), barge (mavna), bargain (pazarlık) ve bark (kabuk) kelimeleri arasında anlam ilişkisi kuruluyordu. O dönem çalışmalarında bu tür örnekler çokça rastlamak mümkündür.

Netice itibarıyla, konuşma bittiğinde yazar ve dinleyiciler arasında birçok konuda mutabakat sağlanamamasına rağmen Göktaş'ın çalışması Türkiye'de ısrarla ihmal edilen dil üzerine düşünme ve çalışmaya katkı sağladığı için kayda değer olduğunu söylemek gerekmektedir.

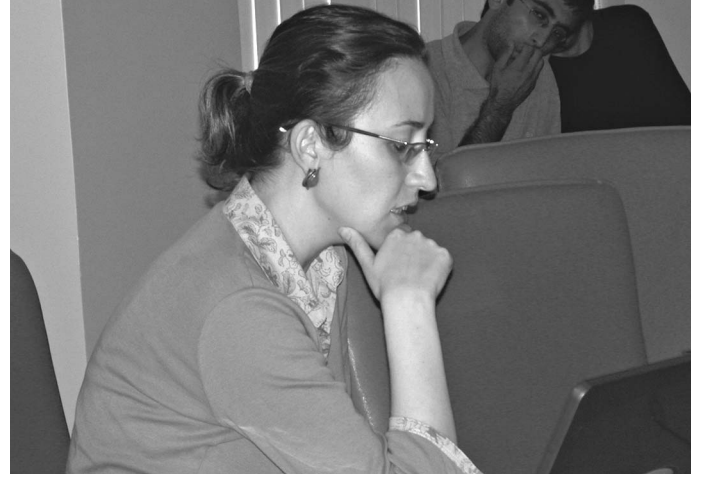
Batı Medeniyet-İçi Hakimiyet Mücadelesi ve Medeniyet-Dışı Düşman Tasavvuru

H. Asena Demirer Akmaner

12 Ağustos 2006

Değerlendirme: Yayılagül Ceran

Bilim ve Sanat Vakfı Medeniyet Araştırmaları Merkezi'nin düzenlediği Tezgâhtakiler programının Ağustos ayındaki konuğu Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünde doktora öğrencisi olan

Hayriye Asena Demirer Akmaner idi. Bitirmek üzere olduğu "Batı Medeniyet-İçi Hakimiyet Mücadelesi ve Medeniyet-Dışı Düşman Tasavvuru" adlı doktora çalışmasını bizlerle paylaşan Demirer Akmaner, tarih içinde insanlığın iktidar mücadelesinin önemli ve etkili bir kesiti olan çağımızı farklı bir bakış açısıyla ele aldı.

Akmaner tezinin temel amacını, özellikle içinde bulunduğumuz yüzyılın hem siyasal hem de kültürel açmazlarını belirterek açıkladı: "Bir taraftan medeniyetler çatışması paradigmasının nasıl Soğuk Savaş sonrası gelişmeleri açıklamak şöyle düşün üstünü örttüğüne yönelik bir izah getirmek, diğer taraftan da Batı içi hakimiyet değişiminin seyirinden yola çıkarak bu gelişmeleri açıklamaya yönelik alternatif bir bakış açısı önermektir." Akmaner öncelikle tezdeki bu amacını gerçekleştirebileceği kavramsal zemini olan bir tespite yönelmiş ve bu yolda bir yöntem geliştirmiştir. Yöntemi kısaca şöyle özetlenebilir: Oryantalist okumaların karşısına siyasal oksidentalist bir tavırla çıkmak sorunu tersinden tekrar inşa etmek anlamına gelir. Bu nedenle yaşanan çatışmanın tarihî zeminini, temel kavramlar ve bu kavramlar üzerinden oluşturulan argümanlarla kurmak gerekir. Böylece mesele hem felsefi bir derinlik kazanır hem de farklı bir uluslararası ilişkiler araştırması niteliğine kavuşur. Bu yöntem ve tutumun yaşanan sorunlara daha uzun vadede ve daha özsel çözüm getireceği konusunda Akmaner'e katılıyoruz.

Temel amaç ve yöntemini böylece dile getirdikten sonra, içinde bulunduğumuz tarihsel süreçte karşılaşılan sorunların açıklanmasında Soğuk Savaş paradigmasının yetersizliğini öne sürüp medeniyetler çatışması kabul ve iddiasıyla yeni bir paradigmanın temellerini atan Huntington'la birlikte

medeniyet kavramının tekrar tartışmaya açıldığını dile getirerek, medeniyet-güç-kuvvet-otorite-meşruiyet ve egemenlik kavramlarının geçirdiği dönüşümü aktarmaya çalıştı. Ardından, medeniyet-içi mücadele taraflarını bir arada tutarak güç temerküzünün medeniyet-dışı düşman tasavvuruyla derinleştirilmesi ve Atlantik İttifakı'nın korunmasını amaçlayan medeniyetler çatışması paradigmasının, Aydınlanmanın rasyonel-evrensel ve hümanist medeniyet kabulünün farklı -başka bir ifadeyle- çoğulcu medeniyet kabulüne dönüştürülmesini vurguladı. Bu dönüşümün Batı tarihi içinde ilk olmadığı, Haçlı Seferleri ile benzer bir dönüşümün yaşandığı iddiasında bulundu.

Gerçekten de Batı'nın tarihî serüveni incelendiğinde yaşanan olaylar arasında birebir değil ama birbirini çağrıştıran benzerlikler göze çarpmaktadır. Bunun birçok sebebi olmakla birlikte önemli sebeplerinden biri, bakış açısını biçimlendirirken esas alınan kaynakların, referans noktalarının tek ve belirli bir sürece işaret etmesidir. Bu yöneliş (işaret) öyle bir yapıdadır ki tarih yazımını da biçimlendirmektedir. Akmaner bu tarihsel benzerliği anakronik şaşmadan uzak, güç-iktidar ilişkilerinden doğan çatışmalar ve üretilen çözümler üzerinden temellendirdi. Konuşmacı tezin başlığında da dile getirilen kabulünü Batı tarihi içinden iki örnekle açıklamaya çalıştı:

Dikey ve yatay düzlemde Katolik Kilisesi ile Doğu Roma ve Avrupa ile ABD arasında yaşanan mücadeledeki benzerlik, tezin başlığındaki ilk kabul olarak "medeniyet-içi mücadele" çerçevesinde kurulmaktadır. Akdeniz birliği ve imparatorluğun hegemonyasını kendi çatısı altında toplama mücadelesi Katolik Kilisesi ile Doğu Roma arasındaki çatışmayı gösterirken, Avrupa (tarih-insan-akıl kabulle-

riyle felsefi derinliğini ve uluslararası karar mekanizmalarını Aydınlanma ile biçimlendiren Avrupa ile I. ve II. Dünya savaşlarının ardından yeni bir yükselişe geçen Avrupa) ile medeniyet-içi rakibi ABD arasında yaşanan mücadelenin AB çatısı altında birleştirilmesi çabası da günümüzdeki gerilime işaret etmektedir.

Tezde dile getirilen bir diğer benzerlik ise Haçlı Seferleri sürecinde Papalığın oluşturduğu medeniyet-dışı düşman tasavvuru ile ABD ve ekonomi-politik entegrasyonunu yatay ve dikey düzlemde derinleştirmeye başladığı dönemde AB'nin ortak bir düşman tasavvuru oluşturması arasında "medeniyet-dışı düşman" oluşturma çerçevesinde ortaya konulmaktadır.

Akmaner'in verdiği örnekler ve kurduğu ilişkiler ışığında tarihe tekrar bakıldığında bu benzerliklerin metazori olmadığı, inşa edilmeye çalışılan uluslararası hukuk söylemlerinin, politik çatışmaların/uzlaşmaların ve ekonomi politikalarının ge(tiri)ldiği koordinatları gösterdiği açıktır. ABD Başkanı G. W. Bush'un dil sürçmeleri!, Papa 16. Benedikten'nin talihsiz açıklamaları ve Ortadoğu'da yaşanan katliamların, Batı medeniyetinin Milenyum beklentilerinin bir uzantısı olarak değerlendirilmesi, tarih bilincinin kavi bir duruşla perçinlenmesini apaçık kılmaktadır. Bu noktada, çalışmanın amacı ve yönteminin, ortaya çıkan bu tablonun felsefi ve tarihî kavramlarının ve argümanlarının incelendiği teorik bir yapı olduğu tekrar dile getirilmelidir.

Medeniyet-içi mücadele ve medeniyet-dışı düşman tasavvurunu konu edinen ve teorik çerçeveyi farklı bir bakışla ele alan, tarihî incelemeleri ve kavram dönüşümleri merkeze alarak hazırlanan tez çalışmasının temel kabul ve iddiaları şu şekilde ifa-

de edilmektedir: “Temel kavramlar zihniyeti şekillendiren köşe taşlarıdır, dolayısıyla bir zihniyeti anlayabilmek için temel kavramlara yüklenen anlam değişimlerini tespit etmek ve pratiğe nasıl yansıtıldığını gözlemlemekten daha verimli bir yöntem düşünemiyoruz.”

Akmaner’in sunumu, tezde ortaya konulan teorik çerçeveyi temellendiren tarihi örneklerin konuşulduğu soru-cevap faslıyla tamamlandı.

Medeniyet Araştırmaları 2006 Güz Seminerleri

GİRİŞ SEMİNERLERİ

Klasik İslam İlimleri Tarihine Giriş	Eyyüp Said Kaya
Sosyal Bilim Düşüncesi	Hızır Murat Köse

TEMEL SEMİNERLER

Değişim ve Fıkıh: İctihada Çağdaş Yaklaşımlar	Sami Erdem
İslam Hukuk Teorisine Giriş	Murteza Bedir
Klasik Sosyal Teori	Nurullah Ardıç
Klasik Dönem İslam Felsefesi Tarihi	M. Cüneyt Kaya
Modern Siyaset Düşüncesi	Ahmet Okumuş
Psikiyatri ve Psikoloji	Medaim Yanık

ÖZEL SEMİNERLER

Bilim Devrimi	Bilim Devrimi Çalışma Top.
Biyoloji ve Canlı Bilimlerine Giriş	Emrullah Gökhan
Bulanık Mantık	M. A. Çalışkan-İ. Fazlıoğlu
Dini Çoğlculuk Tartışmaları	Rahim Acar
İnsan ve Genetik	Hamza Erol
İletişim Psikolojisi	İbrahim Zeyd Gerçik
İslam-Batı İlişkileri Tarihine Giriş	İbrahim Kalın
İslam Tarih Metodolojisi	Yavuz Yıldırım
Şehirlerin Yükseliş ve Düşüşü	Alim Arlı

İHTİSAS ÇALIŞMALARI

Batı Felsefe-Bilim Tarihi Okuma Grubu	İhsan Fazlıoğlu
İslam Felsefesi Okumaları	İbrahim Kalın

ATÖLVELER

Batı-Felsefe Bilim Tarihi: Bilim Devrimi	İhsan Fazlıoğlu
--	-----------------

Günlük

Cahit Koytak

Şakir Kocabaş için

4 Aralık

İnsan bazen yollarda,
sevgi yataklarının zenginliği
sınır tanımayan öyle cömert,
öyle hamiyetli yolculara rastlıyor ki,
böyle biri kimin gözlerinin içine baksa,
bu baktığı kişi,
büyük kalabalıkların içinden
onurlandırılmak için,
özellikle kendinin seçilmiş olduğunu
düşünüyor.

Bu ender kişilerin yanında,
onlardan her şeylerini isteyebilir,
hatta sormadan alabilmişsiniz gibi,
rahat hissedersiniz kendinizi.

Ve her şeylerini size vermelerinin önünde,
olsa olsa, bir tek engelin
olabileceğini bilirsiniz:
onu biraz önce
bir başkasına vermiş olmaları...

Şakir de, Nabi gibi, onlardan biriydi.

Ve sen onunla hâlâ aynı gezegendesin,
belki aynı şehirde, belki aynı sokakta;
duvara üç kere vursan
bitişik odadan belki
dört vuruşla
karşılık verecek sana.

ama yine de uzaksınız,
yıldızların birbirine
uzak olduğu kadar...

uzaksınız,
sürürden ağlanarak
uyanılan ışıklı bir rüyadan
uzak olduğu kadar,
bu basık güz sabahının...

SAM Kırkambar

Şiir, Rüya (Hayâl), Vizyon I-II Cem Yavuz

15-30 Haziran 2006

Değerlendirme: G  l s  m E k i n c i

Şiir zerine yazıları çeşitli dergilerde (Hece Şiir/Merdiven Şiir) yayımlanan Cem Yavuz¹, Kırkambar programının Haziran ayı konuğuydu. Katılanlara “Şiir, Rüya (Hayâl), Vizyon (Ruyet)” st başlııyla Őiirin kökeni ve diğer sanatlarla ilişkisi hakkında aktardıklarından defterlerimize düŐenler özetle aŐaęıdadır:

Şiir

“Ői’r, bir nesneyi hoŐça fehmedip, zek, zihin ve fetanetle zaviye ve inceliklerine varıp iyice idrk etmek anlamına gelir. Masdarları Őuur, Şa’r, (bir Şeye dikkat yöneltilerek elde edilen bilgi biçiminde kullanılır) ve Şiir, manzum ve ölçülü söz anlamında kullanılır, oğulu EŐ’ar...” M. Asım Efendi.

İbn Arabî, “Muhammed velayetin özü olan ince sezgi Őiirin de özünü oluşturur” der ve ekler: “Peygamber’e Şiir ğretilmemesinin sebebi, Őiirin aŐaęılık bayağı bir Şey olmasından değil, onun Őuur kökünden fiŐkırın iŐarat ve rumuz ve temelli bir Şey oluŐudur. Peygamber ise, ifadelerinde herkesçe anlaşılır ve doğru olmaklar yükümlüdür.”

Şiir, Şairin görünmeyen lemlerde karŐılaŐtıęı tecelliyat ve tezahurat’ın; i gzle görülen, i kulakla iŐitilenlerin dile brndrlmesidir.

Cem Yavuz’un Şiir yazıları Seyr’engiz, Őiirleri ise Seyr adıyla yayımlandı.

Rüya (Hayal)

İnsanın varoluŐu ‘seyir’ üzerine kuruludur. Seyr’in ikinci ve derin anlamı “görme-temaŐa-contemplation” ise Őaire bahŐedilmiŐtir. Bu hl’i açıklamada İbn Arabî’nin âlem-i Misl ıstılahına baŐvurmak bize poetik anlamda yeni ve berrak bir pınar sunacaktır. Uyku ve uyanıklık hllerine nispetle rüya ve hayâl olarak ayrılan hllerin aslında i içe geçmiş iki uyku durumunu imlediği ve her ikisinin de rüya ya da hayâl olarak adlandırılabilceği açıkça görülecektir.

Hayâl, ruhlar ve bedenler arasındaki berzah âlemdir.  temele oturtacak olursak, birincisi lemin kendisi, ikincisi makrokozmetik âlem, üçüncüsü mikrokozmetik âlemdir. Hangi düzeyde ele alırsak alalım hayâl, her zaman iki gerçeklik ya da iki âlem arasında bulunan ve her ikisine göre tanımlanması gereken bir berzah-geçiŐ alanı-seyir yeridir. Bu nedenle rüya hem öznel deneyime hem de nesnel içeriğe göre tanımlanmaya ihtiyaç duyar. Bu da rüya alanının (lem-i misl’in) ikili doğasını, hem gerçek hem de gerçek olmadığını gösterir.

Hayâl ya da rüyadaki iki anlamlılık tinsel olanın “hem/hem de” kalarak, tenselleşmenin tüm özel-liklerini kazanmasa da bir ölçüde bedenlenmesini sağlar.

Âlem, Tanrı'nın kendini görünür kıldığı, tecelli ettiği seyir yeridir; Âlem hayâldir.

Vizyon

Yaratıcı süreç bağlamında Vizyon, sanatçının varlıkla birleşmeyi tecrübe ettiği aşkın bir vecd deneyimi ve keşf yaşadığı seyir durumudur. Deneyim zihinsellik katına yükseldiğinde hem tensel hem soyut, hem sözsüz hem edebî, hem kişisel ve hem de kişilerüstü bir anlama bürünür. Vizyon aynı zamanda çoklukta birliği, birlikte çokluğu fark etmeyi sağlayan organik bir bilinçlilikdir. Bu tecrübeye gözleyen gözlenenle birleşir; şair bütün kesret âlemiyle bir anma-hatırlama-bir olma hâli yaşar.

Şiirle vizyon arasındaki derin organik bağ, Ekberi irfanda da karşımıza çıkar. İbn Arabî'ye göre, kendisine gerçeklik yakıştırılan varlık âlemi, çok renkli ve sesli bir hayâl imalâthesidir. Ancak söz konusu biçim müstakil birer varlık yerine Hakk'ın tecellileri olarak görüldüğünde bu gene de gerçekten başka bir şey olmayacaktır. Şu halde keşf-şuhudruyet (vizyon) tecrübesi yaşayan için gerçeklik âlemi sırlarla örülü bir rumuz-sembol ormanına dönüşür.

Vizyon-şiiir bağıntısını anlamamız bakımından açık tablolar sunan Şeyh-i Ekber, Divan el-Maarif'te bir başka vizyonuyla şiiirin ne'liğine dair bir teşrihte bulunurken, aslında ne olduğunun bilgisine de ancak şiiirle vakf olunabileceğini belirtir: “Tanrı bana, insanların eylemlerini kaydeden sivri uçlu bir kalemin cızırtısını duyurdu. Bazen iki bazen de üç kez tekrar eden bir melodiydi. ‘Bu nağme nedir?’ de-

dim. ‘işittiğin (el-semâ), şiiirdir’ cevabını aldım. ‘Peki şiiirin benimle ne ilgisi var?’ diye devam edince, şunları duydum: Şiiir bütün seyirin aslıdır, daimi öz-dür; nesir ise onun bir kolu...”

Şair

Şair için tinsel coğrafyanın varlığı, sahte yaratıcılık ile has yaratıcılık arasındaki ayrımla koşuttur. Bu cümleden olmak üzere has yaratıcılık, kusursuz/tamamlayıcı bir karşılaşmayla (fütuhatla) varlık ve anlam kazanırken, sahte yaratıcılık karşılaşmanın sekteye uğratıldığı; şairin vücut ile manâ arasına örten ben olarak girdiği durumlarda geçerlilik kazanıyor.

Örten benlerden yayılan bu hastalığa bir ışık-ses-imağ-jargon epidemisi adını verelim. Hızla okunduğunda, koşarken göz yordamıyla bakıldığından, el kol hareketleri-hisli tınılar-dijital ışıklar ve kalabalık eşliğinde vs... şiiire benziyor, oysa sadece hologram...

Söz konusu fütuhât sürecinin berhava edilmesi, algı evreninin şartlı/aynileştirilmiş imajlarla sınırlanarak tek boyuta indirgenmesi ve kutsanması gibi semptomlar gösteren bu hastalık (epidemi) bütün virüslerini ‘çağ’a salıp ondan koca bir çiğ çıkarırken; şair yerine de müteşair, şüveyir, şarur derekesinde imağ-jargon şekilleri peyda ediyor.

Ve farkında olsa da olmasa da, Seyr içinde acemi bir ‘su yorumcusu’, bir derviş namzedi olarak şair, en çok da o mezkûr istilâya karşı alıcı kaynakların dikkatle, rikkatle terbiye etmek zorunda.

Dipnotlar

1 Şiiir üzerine yazdıkları Seyr'engiz, şiiirleri ise Seyr adıyla Hayykitap tarafından basılmıştır.

SAM Yuvarlak Masa Toplantıları

KIRKAMBAR

Mimarî Otonomi ve Medeniyet Ben İdraki Kavramları Bağlamında Turgut Cansever Projelerinde Biçim, İşlev, Yapı ve Anlam Analizleri

H. İbrahim Düzenci
1 Haziran 2006

Şiir, Rüya (Hayâl), Vizyon I-II

Cem Yavuz
15-30 Haziran 2006

Çarşamba Programları

AYIN FİLMİ

Cezayir Savaşı
(1966, Cezayir-İtalya, 117'), Yön.: Gillo Pontecorvo

Konuşmacı: Akif Emre

ÖZEL GÖSTERİM

Sarayova'ya Hoşgeldiniz
(1997, İng.-ABD, 103'), Yön: Michael Winterbottom

HİKÂYE-PERDAZ

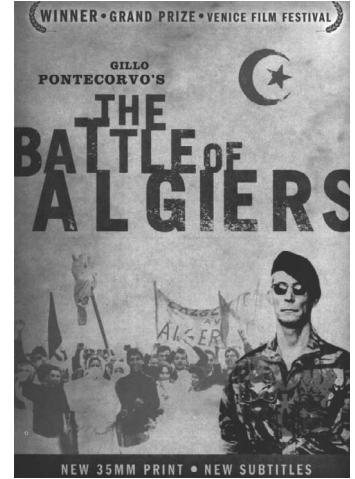
Hazırlayan: Nermin Tenekeci
Uğursuzluk-Memduh Şevket Esendal

31 Mayıs 2006

ÖZEL ETKİNLİK

Mecidi Mecidi ile Atölye Çalışması

22-30 Haziran 2006

SAM Ayın Filmi

Cezayir Savaşı

Yön.: Gillo Pontecorvo, 1966, Cezayir-İtalya, 117'

Konuşmacı: Akif Emre

17 Mayıs 2006

Değerlendirme: Murat Pay

Cezayir Savaşı 1962'de bağımsızlığını kazanan Cezayir'in bağımsızlık sürecini anlatmaya çalışan belgeselvari bir yapımdır. Fransa'nın sömürge ayaklarından yalnızca birisini temsil eden Cezayir, tüm sömürge ülkelerinde olduğu gibi mücadelesi sebebiyle ağır bir bedel ödemiştir. Filmi, Akif Emre ile birlikte seyrettik ve değerlendirdik.

Akif Emre filmin söz konusu mücadeleyi gerçekçi bir dille anlattığını ifade ederken bağımsızlık sürecindeki çalışmaların, örgütlenmelerin Marksist bakış açısına göre şekillendiğine dikkat çekti. Bu noktada yönetmenin Marksist geçmişi dile getirildi. Cezayir'in bağımsızlık mücadelesinde dinin önemli bir yeri olduğu bilinmesine rağmen filmin özellikle ikinci yarısında –yani mücadelenin aktif olarak başladığı zamanlarda- bununla ilgili hiçbir vurgu yapılmamasının ilginç bulundu. Ayrıca filmin bağımsızlıktan dört yıl sonra Cezayir Devleti tarafından bizzat yaptırıldığı anekdot olarak eklendi.

Gerçekçi anlatımın soğukkanlı film karakterleriyle bezenildiği film, gerilim yükseltici müziğiyle kendine göre bir sinema üslubu yakalamış. Siyah-beyaz anlatım ve zaman zaman takip etmesi zor olan aksiyon sahneleriyle ortaya çıkan ritmik kurgu, filmin izlenirliğine yönelik artı değerler şeklinde

düşünülebilir. Fakat özellikle karakterlerden kaynaklanan ve filme hâkim olan soğuk atmosferi filmin geneline yönelik eksi bir değer olarak ifade etmek gerekir. Film bir bağımsızlık mücadelesi. Fakat bir Marksiste göre bir bağımsızlık mücadelesi. Mekân Müslüman bir karakterde iken, zaman Marksist bir karakterde yol alıyor. Zaman ve mekân birlikteliğini şiar edinmiş sinema söz konusu olunca da ortaya fark edilmesi zor denklemler çıkıyor. Ayın Filmi programı da bu denklemlerle ilgileniyor zannımca.

SAM Özel Gösterim

Saraybosna'ya Hoşgeldiniz

Yön: Michael Winterbottom, 1997, İng.-ABD, 103'

26 Temmuz 2006

Değerlendirme: Feyzanur Polat

Raskrsnice Sarajevo	Bir dört yol Saraybosna
Prop sam ziv	Söyle bana
Svi pucaju po mom gradu	Hep şehrimde ateş ediliyor
Niko nije kriv?	Suçlu yok?
Henda *	

Temmuz ayı sonunda BBC destekli İngiliz yapımı Welcome to Sarajevo filminin gösterimi ile 1991–1995 Bosna savaşını hatırlamış olduk. Film, yönetmen maharetinden ziyade gerçek olay kurgusu ve BBC haber görüntülerinin kullanılması bakımından değerlendirilmeyi hak ediyor. Bu gözle bakıldığında ise kuvvetle Batı benmerkezciliğini yansıtır. Şöyle ki:

Micheal Henderson Londra'da bir gazetecidir. Sarajevo ateşi içindeki görevi esnasında savaş mağduru çocuklarla muhatap olur ve oldukça etkilenir. Gerek haber peşinde koşarken şahit olduğu vahşet, gerekse Saraybosna'nın muhtelif yerlerinde ağır şartlar altında toplanmış yetim çocuk kampları onu buna mecbur kılmıştır. Etkilenmemek elde değildir. Zira her an bir sniper mevcut yetimhaneleri darımağın edebilir. Dahası gıda ve ilaç yoksunluğu had safhadadır.

Amerika'dan gelen bir yardım görevlisinin çocuklarla ilgili planı ile hikâye başlar: Yurt dışında akrabası olan çocukları (bu şart BM tarafından koyulmuştur) Saraybosna'dan savaş sona erene kadar çıkarmak en azından can güvenliklerini temin etmek... Ümitsizlikle İngiltere'ye dönmek üzere olan Michael bu projeden haberdar olmasıyla, dönmekten vazgeçip daha evvel gördüğü Ljubica Izevic yetimhanesini devreye sokacaktır. Zaten küçük Emira'yla burada tanışmıştır. Yalnız, Emira'nın yurtdışında herhangi bir akrabası yoktur. Micheal işte tam burada yapması gerekeni yapacak ve Londra'ya gitmek isteyen Emira'ya refakat edecektir. Evvelinde Emira'ya onu götürceğine dair söz bile vermiştir.

Yolculuk boyunca Çetniklerin** saçtığı dehşet ve İngiliz-Amerikan görevlilerin tepkileri ise dikkate şayandır: Bir gurup Çetnik otobüsü durdurur ve Boşnak çocukları seçerek alkoymaya kalkışır. Aynı durumdan nasibini alan Emira ve minik kardeşini Michael "She is English. She is with me" diyerek korumaya çalışsa da başarılı olmayacak, minik kardeşi Çetnikler alıkoyacaklardır. Bay Henderson'un bilmediği şey bu dağlı teröristlerin İngilizce anlasalar bile İngiliz kimliğinin Saraybosna cehenneminde anlamı olmayacağıdır. Bu ayrıntı filmin

Batı küstahlığını buram buram hissettiren sahnelerinden yalnızca birisidir. Neyse ki kalan sağlarla yol devam eder ve çocuklar yurtdışına taşınır.

Emira, Henderson'un gayretkâr sevgisiyle Londra'da son derece iyi bir başlangıç yapacak ve oranın bir ferdi olacaktır; ta ki savaşın sonunda annenin ortaya çıkıp Emira'yı istemesine dek. Henderson yaptığıının iyi olup olmadığı muhasebeleri içinde Saraybosna'ya anne ile anlaşmak üzere giderken Emira'ya bir söz daha vermiştir: Emira dönmeyecektir, annesi bunu kabul edecektir. Nitekim öyle olur. Savaşın öldürdüğü kent Saraybosna daha ür-kütücü gelmiştir Henderson'a. Bu şehir bir çocuğa hiçbir vaatte bulunamayacak kadar bitiktir. Sonunda, anneye anlaşmak zor olmayacaktır, çünkü zaten Emira annesiyle konuşma lütfunda bile zor bulunacaktır. Emira Kurşic şimdi Emira Henderson olarak hayata devam edebilecektir.

İzleyiciler arasında bu savaşın bizatihi figüranları vardı. Hem Boşnaklardan üniversite için burada bulunanlar, hem de yirmi yaşında Türkiye'den gönüllü asker olarak gelip gazi olmuş bir konuğumuz vardı. Onlar için yaşanan acıları böylesine trajik bir öyküyle hatırlamak filmin üslubu ile daha zor oldu. Çünkü konuğumuz Mehmet Ayar bize aslında Batılıların böyle binlerce Müslüman çocuğu "sistematiik biçimde kaçırarak" Hıristiyanlaştırdıklarına bizatihi şahit olduklarını, Batı'nın savaş acılarına karşı hem siyasî hem pratik alanda pasif kalmakla yetinmeyip üstelik Sırlara teçhizat yardımı da yaptıklarını anlattı. Ayrıca bunlara mukabil silah ambargosu ve yardım yasağı ile Müslümanların nasıl çaresiz bırakıldığını hatırlattı. Kamera çekim teknikleriyle bile Henderson karakterini bir kahraman olarak sembolize eden filmin tersine "yargıç Batı'nın" tutumunun son derece gaddar olduğunu görmüş olduk.

Birleşmiş Milletler'in ise durum karşısındaki solumsuzluğu ironik estantenelerle ifade edilerek filme elle tutulur bir yan kazandırılmış. Yalnız belirtmek gerekir ki seçilen film müziklerinde "tuzu kurru" Batı'dan başka bir şey hissedemedik. Bu bağlamda, hep dillendirilen, bazen inanmakta şüphelere düştüğümüz gerçekleri gerçek muhataplarından duymak bizim için iyi bir fırsat oldu. Mehmet Ayar savaş tecrübesinden ayrıntılı bahsederken bilhassa Müslümanların organizasyon sorunlarına rağmen Bosna için gereken fedakârlıkta bulduklarını anlattı. Dünyanın birçok yerinden fiilen savaşmak için gelen binlerce gençten bahsetti.

O zaman henüz 9-10 yaşlarında olan Boşnak arkadaşlarımız da söylenenleri tasdik ettiler, kendilerine ilişkin eklemeler yaptılar. Güncele dair, Müslüman nüfusun artış hızının hâlâ Hıristiyan nüfus artışından çok yüksek olduğunu aktaran arkadaşlar "soykırım"ın ve diğer asimilasyon çabalarının hedefe götürmediğini söylediler. Fakat savaşın fikir arka planındaki argümanların hâlâ geçerli olduğunu ve son aylarda Saraybosna'da Çetnikler tarafından büyük bir gösteri yapıp "en iyi Müslüman=ölü Müslüman" sloganlarının atıldığını aktardılar. Kinin devam ettiğini ve Dayton'ın sadece Müslüman haklarını ihlal eden bir ateşkes olduğunu ifade ettiler. Sosyal olarak ise Bosna'nın savaş sonrası en büyük sorununun problemli bürokratik yapı ve beraberinde gelen fakirlik olduğu dile getirildi. Bu vesileyle Bosna'nın dünü ve bugün Bosna'nın tekabül ettiği diğer İslam coğrafyaları hatırlanmış oldu. Toplantı anlamına binaen fatihalarla sona erdi.

Dipnotlar

* Savaş dönemi yapılmış şarkılardan birinden alıntı

** Çetnik, militarist Sırp milliyetçilik ideolojisi mensupları

Esendal, kimi farklı tutumlarıyla bildik anlamdaki klasik hikâye kalıplarından ayrılır.

SAM Hikâye-Perdaz

Uğursuzluk- Memduh Şevket Esendal

31 Mayıs 2006

Değerlendirme: N e r m i n T e n e k e c i

Bir hikâye dinletisi olan Hikâye-Perdaz programında, hikâyeye katkılarını konu kıldığımız yazarlardan biri de Uğursuzluk hikâyesiyle Memduh Şevket Esendal'dı.

Henüz modern arayışların parçalanmış kurgusuna bulanmamış hikâyeleriyle, son kertede klasik döneme dahil ettiğimiz Esendal (1883-1952), kimi farklı tutumlarıyla bildik anlamdaki klasik hikâye kalıplarından ayrılır. Uğursuzluk özelinde bu farklılıkları şöyle sıralayabiliriz:

Hikâye büyük meselelere soyunmuş uzun bir girizgâh yerine kısa bir girişle başlar:

“Beşinci Şube'den Hayri geldi; otuz-otuz beş yaşlarında, bekâr, üstü başı düzgün, biraz saf, gayet terbiyeli bir memur. Elinde imza edilecek evrak, göğsünü ilikleyip Müsteşar'ın kapısına yaklaştı.”

Klasik hikâyenin açık tezathat üzerine kurulu büyük iddiaları, çözümlemeleri, sorunları hatta görkemi yoktur Uğursuzluk'un; düğümlerden, entrikadan, psikolojik tahlillerden uzaktır. Tersine, “yordsuz” diliyle küçük meselesini anlatmak ya da gündelik bir kesiti, bir durumu göstermekle yetinir. Nitekim konusu, alt derecedeki memur Hayri'nin bir yanlış anlamayı bertaraf etmek ve bunun sonucunda düştüğü sıkıntılı durumdan kurtulmak için

müsteşara ulaşma çabası olarak özetlenebilir. Esendal, bu hikâyesinde klasik vakayı değiştirmiş, onun adım adım ilerleyen ve gerilimi had safhaya çıkardıktan sonra da bitiveren örgüsü yerine, Beşinci Şube'den Hayri'nin -kendi tabii şartları içinde gelişen- müdür ve müsteşarla yaşadığı tatsız bir durumu göstermiştir. Kimi eleştirmenlerce “Durum Hikâyesi” adı verilen bu tarz, sıradan insanların, sıradan konuların yazarı Sait Faik'te de görülür; tabii yer yer psikolojik tahlillerle pekiştirilmiş bir şekilde.

H. Rahmi Gürpınar, Ömer Seyfettin, R. Halit Karay'la yaklaşık olarak aynı dönemi paylaşmasına rağmen, Esendal yukarıda dillendirdiğimiz özellikleriyle bu zümreden ayrılır. Her ne kadar tarım medeniyeti fikrini savunsa da, hikâyelerinde bu düşüncesini ele verecek toplumsal eleştiriler, açık bir mesaj ve bu mesajın en yüksek seviyede yorumlanmasına hizmet eden tahlil ve tasvirler yer almaz. Kişilerin ruhsal durumlarını tavır ve tutumlarıyla vermeye çalışır.

“İnsanlara yaşamak için ümit, kuvvet ve neşe veren yazılardan hoşlanırım. İnsanları yuğunmuş mutfak paçavrasına çeviren ve yeise düşüren yazılardan hoşlanmam.”

Bu nedenle, köy ve köylüyü konu kıldığı hikâyeleri Sabahattin Ali'ninkiler kadar sert eleştirilerle yüklü değildir.

Kimi eleştirmenler, üslubu, dildeki tercihi ve seçtiği kişiler bakımından yazarı Çehov tarzına yakın bulur. Bunda en çok Çehov gibi, öyküye hayatın rasgele seçilmiş bir anından söz ederek başlaması, yüceltilmiş kahramanlar yerine kanlı canlı, elle tutulur insan tipleri resmetmesi etkili olmuştur. Ancak Çehov'un hikâyelerinde göze çarpan ve kendi

*Mecidi ile birlikte çekilen kısa
filmden bir çekim sahnesi.*

toplumuyla örtüşen mizahî gücün Esendal'ınkilerde aynı karşılığı bulduğu söylenemez.

Genellikle yaşanmış bitmiş bir durumu anlatıcının ağzından aktaran yazar, Uğursuzluk hikâyesinde de bu geleneğini bozamaz. Zaten çok gerekmedikçe de zamanda sıçramaz. Orhan Kemal'de sıkça gördüğümüz diyalog, Esendal'ın hikâyelerinde de adeta bel kemiği vazifesi görür; ancak bir farkla: Kemal işsizleri konuştururken Esendal'ın genel tercihi memur ve bürokratlardır.

Anadolu'yu kentli bir gözle yansıtmış, yaşadığı dönemde revaç bulan popülist Halka Doğru eğiliminin de etkisiyle arı, duru bir Türkçe ile yazmış; ancak sohbet havasında seyreden törpülenmiş dili, (magazin öyküleri yazmak, gazeteci dili kullanmak iddialarına varacak derecede) zaman zaman eleştirilere maruz kalmıştır:

“Konuşma ile yazma farklıdır. Gündelik yaşamdan yola çıksa bile, edebiyat son kertede gündelik yaşam ve gündelik konuşma değildir. Esendal Türk öykücülüğünde bir aşamanın temsilcisidir elbet. Ama bu artık eski bir aşamadır. Ve hiçbir genç yazar ilham verebilecekmiş gibi de gözükmemektedir. Düşünsel açıdan değil yazınsal açıdan.” (Ahmet Oktay)

Kimilerine göre ise, edebiyat sosyolojisi açısından değilse de edebiyat keyfi açısından okunmalıdır.

TRT'de altı bölümlük dizi olarak yayınlanan Ayaşlı ve Kiracıları (1934), hikâyelerinin yanı sıra romanları da bulunan Esendal'ın en tanınmış eseridir.

SAM Atölye

Mecid Mecidi ile Atölye Çalışması

22-30 Haziran 2006

Değerlendirme: Naz Emel Koç

Dünyaca ünlü İranlı yönetmen Mecid Mecidi Haziran ayı içerisinde Sanat Araştırmaları Merkezi'nin konduğu oldu. Hayal Perdesi Sinema Topluluğu ile sekiz günlük bir atölye çalışması yapan Mecidi, ülkesine geri dönerken ardında bir de kısa film bıraktı. Sinema grubunun mimarı İhsan Kabil'in de zaman zaman katıldığı program oldukça renkli geçti. Hayal Perdesi Sinema Topluluğunca, atölye çalışmasına hazırlık amacıyla 14–20 Haziran tarihleri arasında yoğunlaştırılmış bir kamp programı düzenlendi. Program çerçevesinde yönetmenliğini Mecid Mecidi'nin yaptığı Baba, Cennetin Çocukları, Baran ve Tanrının Rengi filmleri izlenerek film okuma çalışması yapıldı. Bresson ve Tarkovski filmlerine de yer verilen kamp programında çeşitli kuramsal metinler ve Mecid Mecidi'yle muhtelif yayın kuruluşlarınca yapılmış röportajlar okunarak değerlendirildi. Atölye grubu dışındaki katılımcılar tarafından da ilgi gören kamp programı yoğun ve verimli bir şekilde tamamlandı.

21 Haziran'da İstanbul'a ayak basan yönetmen Mecid Mecidi, 22 Haziran sabahı Yuvarlak Masa salonunda atölye çalışmasına başladı. Atölyenin ilk iki günü sabah saatlerinde yapılan kuramsal derslerde sinema tarihi, senaryo, yönetmenlik, oyunculuk ve teknik konulardan bahsetti.

Günümüzde kitlelere ulaşmanın en etkin yolunu sinema olarak gören üstat, bu savını tarihte Komü-

Çekimler dört gün boyunca Fatih Camii, İstiklâl Caddesi, Zeyrek ve Vefa semtlerinde devam etti.

nizm ve Nazizm gibi fikirlerin yayılmasında sinemanın rolünden bahsederek destekledi. Mecidi sinemayı sadece bir sanat dalı olarak görmediğini, sinemadan İslâm'ı yüceltme amacıyla bir araç olarak istifade ettiğini ifade etti. Sinemadan bu yönde yararlanırken sloganik bir dil kullanmanın büyük bir hata olduğunu, bu hataya düşmemek için Kur'an-ı Kerim'in dilini örnek almayı öğütledi. Kur'an dilinin insan fitratına hitap ettiği için bu dilten istifade ederek herkese ulaşacak, evrensel bir lisan yakalanabileceği görüşünde olan Mecidi, Mevlana'nın bugün hâlâ herkese hitap edebilmesini Kur'an dilini kavramış olmasına bağıladı. Kur'an'daki hikâyelerin ne kadar meşakkatli olursa olsun mutlu sonla bitmesi, üstadın kendine örnek aldığı yöntemlerden biri. Sinemanın her şeyden önce tasvire dayandığını hatırlatan yönetmen, çok önemli konuları diyalogla anlatmanın büyük bir hata olduğunu altını çizdi.

Mecid Mecidi filmlerinde, oyuncuların göstermiş oldukları başarılı performanslar oldukça dikkat çeken unsurlardan biridir. Ünlü yönetmen yaptığı teorik derslerde oyunculuğun filmin başarısını etkileyen hususların başında geldiği üzerinde durdu. Oyuncu seçimi ve oyuncunun iyi bir performans göstermesi için yönetmenin nasıl yöntemler kullanabileceği gibi bilgileri öğrencileriyle paylaştı. Mecidi, verdiği teorik bilgileri başından geçen anekdotlarla renklendirmeyi de ihmal etmedi.

Atölyenin uygulama bölümü, ilk gün öğleden sonra yapılan oturumla başladı. Katılımcıların önceden hazırladıkları sinopsisleri değerlendiren Mecidi, çekilecek kısa film için kullanılacak senaryoyu grup oylamasına sunarak belirledi. Grupça alınan kararla, oylamada ikinci gelen Murat Pay'a ait Be-

yaz Ceket adlı çalışmanın çekimi için hazırlıklara başlandı. Çalışmanın ikinci ve üçüncü günlerinde senaryoda yapılacak değişiklikler üzerinde konuşuldu. Oyuncu adayları ve çekim mekânları belirlenip, gerekli teçhizat temin edildikten sonra çekim hazırlıkları tamamlanmış oldu. Atölye çalışmasının dördüncü günü, Yavuz Selim Camii'ne vuran sabah ışıklarıyla birlikte çekimlere başlandı. Hızlı başlayan çekimler ilerleyen günlerde Fatih Camii, Zeyrek ve Vefa semtleri, Beyoğlu İstiklâl Caddesi'nde dört gün boyunca devam etti.

Atölyenin son günü yapılan değerlendirme toplantısının ardından, Mecid Mecid'nin henüz Türk izleyicisine ulaşmayan filmi Söğüt Ağacı'nın gölgesinde hüznü bir veda yaşandı. Grupla birlikte geçirdiği süre boyunca bilgi ve tecrübelerini paylaşma noktasında son derece cömert davranan üstat, gruba periyodik olarak toplanmalarını ve sık sık kısa film çekmelerini önerdi. Mecidi zaman zaman İstanbul'a gelerek grupla yapacağı çalışmalara devam etme sözü verirken, bir sonraki filminin çekimleri için Hayal Perdesi Sinema Topluluğunu İran'a davet etti.

Hayal Perdesi Sinema Topluluğu üstatla vedalaştıktan sonra da kısa film çalışmalarına devam etti. Daha önce yetiştirilemeyen filmin bazı bölümlerinin çekimleri tamamlandıktan sonra, montaj aşamasına geçildi. Filmin tamamlanan kaba montajını değerlendirilmek ve daha profesyonel imkânlarla son hali verilmek üzere Mecid Mecidi'ye gönderildi. Yakın zamanda son şeklini alan kısa film, henüz buralara ulaşmadı. Şayet programda bir aksama olmazsa Ekim ayı sonunda ortaya çıkan çalışmayla birlikte üstadın da İstanbul'da olması bekleniyor.

Örnek aldıkları değerli bir yönetmenle birlikte çalışma imkânı yakalayan Hayal Perdesi Sinema Topluluğu, kendilerine sunulan bu imkândan ne ölçüde faydalandıklarını hazırlayacakları film projeleriyle göstermeyi hedefliyor.

Sanat Araştırmaları 2006 Güz Seminerleri

GİRİŞ SEMİNERLERİ

Sanat Tarihinin Temel Kavramları I	Nicole (Nur) Kaçal
Sinema Düşüncesi	İhsan Kabil

TEMEL SEMİNERLER

Batı Sanatına Giriş: Geç Orta Çağ	Nicole (Nur) Kaçal
Müzik Düşüncesi ve Tarihi	Yalçın Çetinkaya
Şiir Sanatı	M. Lütfi Şen
Yeni Türk Edebiyatına Giriş	Nuri Sağlam

ÖZEL SEMİNERLER

Bizans Sanatı ve Mimarisi	Hayri Fehmi Yılmaz
Çağdaş Sanat Yorumu	Salih Pulcu-Ahmet Albayrak
Film Okumaları	Ali Pulcu
Mesnevî Okumaları	İsmail Güleç
XV. ve XVI. Yüzyıl Divanlarında Şehirler: İstanbul, Bursa ve Edirne	M. Karavelioğlu-Ö. Zülfe -R. Çorak, F. Şen

İHTİSAS ÇALIŞMALARI

Müzik Çalışmaları	Yalçın Çetinkaya
Poetik Okumalar	M. Lütfi Şen
Sinema Grubu	İhsan Kabil
Yazı İşliğı III-V	Hasanali Yıldırım

ATÖLYELER

Modern Türk Şiiri Serüveni	Vahide Ulusoy
Sinema ve Edebiyat İncelemeleri	Betül Özel Çiçek-Cihat Arıç

Bir Günün Sonunda Arzu

Ahmet Haşim

Yorgun gözümün halkalarında
Gller gibi fecr oldu nmyn,
Gller gibi... sonsuz, iri gller,
Gller ki kamiştan daha nln,
Gün doğdu yazık arkalarında!

Altın kulelerden yine kuşlar
Tekrrını mrn eder i'ln.
Kuşlar mdir onlar ki her akşam
Alemlerimizden sefer eyler?..

Akşam, yine akşam, yine akşam,
Bir sırma kemerdir suya baksam,

Akşam, yine akşam, yine akşam,
Gllerde bu dem bir kamiş olsam!

TAM Bir Kitap / Bir Yazar

Osmanlılarda Askerî Güç ve Silah Endüstrisi Gabor Ágoston

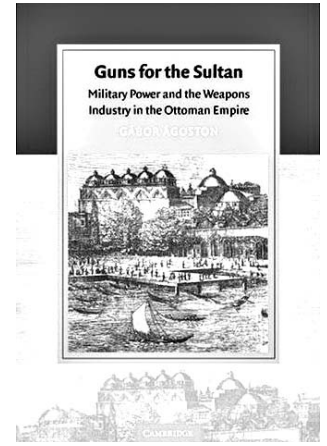
25 Mayıs 2006

Değerlendirme: Zahir Atçıl

Türkiye Araştırmaları Merkezi'nin düzenlediği Bir Kitap/Bir Yazar programının Mayıs ayı konusu Georgetown Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Prof. Dr. Gabor Ágoston'du. 2005 yılında yayımlanan *Guns for the Sultan: Military Power and the Weapons Industry in the Ottoman Empire* [Sultan'ın Silahları: Osmanlı İmparatorluğu'nda Askerî Güç ve Silah Endüstrisi] isimli kitabından hareketle Ágoston, Osmanlı Devleti'nin askeri gücü ve silah endüstrisi hakkında tespitlerde bulundu.

Osmanlı askerî tarihine ilk olarak hocasının teşviğiyle 1985 yılında Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi'nin Tarih'inin Viyana nüshasını okuyarak başladığını belirten Gabor Ágoston, 1988 yılından itibaren İstanbul'daki arşiv belgelerinden yaptığı çalışmalarla uzun süren bir çalışmanın sonucu olarak kitabını yazdığının altını çizmektedir. Orijinal bir eser ortaya koymak için asgarî şartlardan kabul edilen daha önce hiç kullanılmamış kaynakları kullanma ve üzerinde çalışma yapılmış kaynakları yeni sorular sorarak, yeni bakış açılarından hareket ederek kullanma prensiplerini bu eserinde birleştirmeye çalıştığını söylemektedir. Yani, hem yeni kaynaklar kullanmaya çalıştığını hem de yeni bir bakış açısıyla konuyu ele aldığını vurgulamaktadır. Kaynak

Ágoston, bazı tarihçilerin ateşli silahların kullanımı konusunda Osmanlı ve İslam dünyasının geri kaldığı yönündeki savlarını sorguluyor

olarak daha önce pek az çalışmada kullanılmış olan arşivdeki Tophane-i Âmire kayıtlarını kullandığını ve yaklaşım olarak da "Yeni Askerî Tarihyazımı" metodunu benimsediğini dile getirmektedir. Ayrıca, kitabının Osmanlı Tarihi ile ilgilenenlerden başka, Erken-Yeni Modern Dönem savaş tarihi ve Orta-Doğu Avrupa ve Akdeniz tarihi ile ilgilenenleri de kapsayan geniş bir okuyucu kitlesi hedeflediğinin altını çizmektedir.

İlk olarak, Gabor Ágoston birçok tarihçinin Batı'nın Ortaçağ'ın son dönemlerinde barutun icadıyla savaş teknolojisinde nitelik olarak yeni bir döneme girdiği ve ateşli silahların kullanımı konusunda Osmanlı ve İslâm dünyasının geri kaldığı şeklindeki savlarını sorgulamaktadır. Mesela, Eric Jones ve Paul Kennedy gibi tarihçiler Osmanlı'nın Batı'daki silah teknolojisindeki gelişmeleri takip edememesinde İslâm'ın aşırı muhafazakârlığı, Batı'nın yeniliklerine, karşı tutum benimseyen askeri despotizm, kültürel ve teknolojik muhafazakârlık gibi faktörlerin rol oynadığını iddia etmektedirler. Ágoston bu iddialara karşı, Osmanlıların da Batı'daki silah tek-

TAM Yuvarlak Masa Toplantıları

TEZ / MAKALE SUNUMLARI

Osmanlıların Modern Bilim Algısı: Erzurumlu İbrahim Hakkı ve <i>Marifetnâmesi</i>	Ayşe Tek Başaran 29 Mayıs 2006
Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Osmanlı Devleti'nde Hapishaneler	Gültekin Yıldız 24 Haziran 2006
Osmanlı Devleti'nde Darüssaade Ağaları	Yıldız Yılmaz Karakoç 28 Ağustos 2006

TARİH OKUMALARI

Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de İskan Politikaları IV: XIX. yüzyılda Osmanlı'da İskan ve Nüfus Politikası	23 Haziran 2006 Sunan: Kemal Karpaz
---	--

BİR KİTAP / BİR YAZAR

Osmanlılarda Askerî Güç ve Silah Endüstrisi	Gabor Ágoston 25 Mayıs 2006
Kızların Sessizliği: Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi	Elif Ekin Akşit 27 Mayıs 2006

TAM PANEL

Mimar Sinan'ı Yorumlamak	Turgut Cansever Uğur Tanyeli Ömer Uluç 27 Mayıs 2006
--------------------------	---

İZ BİRAKANLAR

İhsan Fazlıoğlu, Neşe Vona	20 Mayıs 2006 17 Haziran 2006 15 Temmuz 2006 26 Ağustos 2006
----------------------------	---

nolojisindeki gelişmelere yönelik 'red' veya 'kabul' şeklindeki tutumlarında İslâm'dan kaynaklanan bir durum olmadığı gibi; askerî ricalin kararları, sosyal dokular, iktisadî gerçeklik ve jeopolitik durum gibi çeşitli faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir.

Geoffrey Parker Askerî Devrim isimli kitabında ateşli silahları kullanmaya yönelik yatırım yapabilecek, bu silahlara karşı gerekli savunma kaleleri inşa edebilecek, ateşli silah kullanımı için büyük toplu birlikleri kurabilecek maddî ve örgütsel güce sadece hükümdarların sahip olduğunu ve bu sayede de merkezî devletin feodal beylere karşı güçlenebildiğini iddia etmektedir. Gabor Ágoston ise savaşlarda uzun dönemli başarılar için harp endüstrisi kurabilme, finansmanın sürekliliği ve silahların toplu bir şekilde sistematik kullanımının, teknolojik üstünlük ve stratejiden daha önemli olduğunu öne sürmektedir. Yani, Ágoston, Parker'dan farklı olarak, nitelikten ziyade niceliği önemsemektedir. Dolayısıyla, ona göre asıl önemli mesele ateşli silahların Osmanlı'ya ne zaman geçtiği değil, ateşli silahların toplu olarak organize bir şekilde ilk defa ne zaman kullanıldığıdır. Mesela, Osmanlı'da 15. yüzyıldan itibaren topçu birlikleri ordunun daim bir unsuruyken, Avrupa'da ancak 17. yüzyılın ikinci yarısında topçuluk ordunun daimî bir unsuru olmuştur.

Kitabında Osmanlı silahlarının zaman içindeki durumunu da değerlendiren Gabor Ágoston, Avrupalı seyyahların Osmanlı silahlarının geri olduğu şeklindeki kanaatlerinin gerçeği yansıtmadığını, çünkü Osmanlı topları ile Avrupalı topları mukayese etmek için ne kadar ağırlıkta gülle atıklarının tespit edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ona göre, Tophane-i Âmire'deki kayıtlarda, üretilen topların hangi cins, hangi ebatla ve hangi ağırlıkta olduğunu gösteren veriler olmasına rağmen tarihçilerin bu verileri şimdiye kadar pek az kullanmasından dolayı, Osmanlı

askerî gücü ve silahları hakkındaki olumsuz kanaatleri eleştirmeye elverişli bir ortam doğmamıştır. Avrupa'da demir topların dökülmesine başlanmasına rağmen, Osmanlı daha yüksek maliyetli bronz top dökmeyi sürdürmüştür. Bunun sebebi ya Osmanlıların kendi askerlerinin can güvenliğini öncelemeleri –ki bronz toplar demir toplardan daha güvenliydi- ya Osmanlıların var olan zengin kaynaklarından dolayı düşük kalitede top üretimine tenezzül etmesi ya da Osmanlıların o dönemde demir top dökülebilmek için gerekli kaynak bulma ve endüstri kurma işlerini yapamaması olabilir.

Osmanlı çağının en kuvvetli mühimmat endüstrisine sahip olmakla beraber İstanbul, ancak Venedik'in arsenali ile mukayese edilebilecek askerî endüstriyel bir komplekse sahip bir şehirdi. Bundan başka birçok serhad şehirlerinde de toplar dökülüyor, savaş zamanlarında Osmanlı topları bu şehirlerden ikmal ediyordu. Gabor Ágoston bu gerçekleri göz önünde tutmadan Osmanlı'nın Avrupa'ya silah olarak bağımlı olduğu iddiasının savunulamaz olduğunu ve Avrupalı devletlerle Osmanlı arasında karşılıklı melezlenmenin sürekli var olduğunu belirtmektedir. Mesela, bir sefer için gerekli olan on bin kantar topu Osmanlı 16. ve 17. yüzyıllarda çok rahat üretebilmekteydi. Bu miktarı karşılayamaması, ancak 18. yüzyılda baş gösteren adem-i merkezîyetle merkezî devletin güherçile endüstrisi üzerindeki kontrolünü kaybetmesi sonucu söz konusu olmuştur. Ayrıca, Osmanlı ateşli silah üretiminde standartlaşma konusundaki eksiklikler, Osmanlı'yı Avrupalı ordular karşısında teknolojik ve taktiksel olarak geri bırakan unsurlardı. Gabor Ágoston, Osmanlı'nın Avrupa'yı bu konuda takip edememesinin gerekçesi olarak üstünlük psikolojisi ve kendini beğenmişlik olabileceği görüşünü ileri sürmektedir.

Kızların Sessizliği: Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi Elif Ekin Akşit

27 Mayıs 2006

Değerlendirme: F. Samime İnceoğlu

“Genç kızlığıma kadar en iyi arkadaşım ve en kötü yargıcım olan anneannem bir Kız Enstitülüydü. Gerçi babası onu okulu bitirmeden oradan alıp evlendirmişti ama, her zaman bu okulların ideallerini hayatının idealleri bildi. Bu yıllar hakkında pek konuşmazdı ama konuştuğunda elbiseler dikip bunları sergilemelerinden, hocalarından zevkle bahsederdi. Kendisi hayatı boyunca elbiseler üretmeye devam etti; bize, sadece ailesine. Pişirdiği yemekler hep mükemmel, evinin düzeni mutlak ve eşinin erken ölümünden sonraki bekarlığı tavizsizdi. Azimli birisiydi, kararları kesindi. Ama bu kesinliğe, zamanına göre oldukça eğitilmiş olmasına ve belki de en önemlisi bunu çok istediğini belli etmesine rağmen bir meslek edinmemişti. Hafif acı sessizliği ona dair bütün bu özellikleri birbirine uyar, onu bir gizem perdesiyle çevirirdi. Halbuki açık birisiydi.”

(Kızların Sessizliği, Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi, s. 15.)

Mayıs ayındaki Bir Kitap / Bir Yazar programında, gerek Osmanlı gerek Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme tecrübesinde hususi bir yeri haiz kızların/kadınların modern hayattaki yerini ve nasıl kurgulandığını Elif Ekin Akşit'in 2005 yılında İletişim yayınlarından çıkan Kızların Sessizliği, Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi başlıklı kitabı çerçevesinde tartıştık. Kitap, Akşit'in 2004 yılında Binghamton

Akşit'e göre, kız enstitüleri modern hayatın oluşumunda önemli bir rol üstlendiler.

Üniversitesi, Tarih Bölümü'nde tamamladığı "Girls' Education and the Paradoxes of Modernity and Nationalism in the Late Ottoman Empire and the Early Turkish Republic (Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'e Kızların Eğitimi ve Modernleşme ve Milliyetçiliğin Çelişkileri)" başlıklı doktora tezinin ürünü.

Kendisini Kız Enstitülerini çalışmaya yönelten etkenlerden bahsederek konuşmasına başlayan Akşit'in konuya ilgisi, hem kendisinin doğup büyüdüğü hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olması dolayısıyla Ankara'nın farklı haritalarını merakla başlıyor. Kendini "Cumhuriyet kadını" olarak tanımlayan kızların/kadınların türbelere geliş gidişi dikkatini çekiyor ilk olarak. Bu noktada, çelişkili seçkinler zümresini yaratan esas kurumun Kız Enstitüleri olabileceği düşüncesiyle Kız Enstitülerini çalışmaya karar veriyor.

Araştırmasında fermanlar, oryantalist tablolar, marif salnameleri, gazete ve dergiler, hatıralar, yıllıklar gibi birincil kaynakların yanı sıra Osmanlı ve Türkiye tarihleri, kadın tarihleri ve milliyetçilik literatürü gibi ikincil kaynaklara da yer veren Akşit, Osmanlı döneminde açılan Kız Sanayi Mektepleri ile Kız Enstitülerinin benzer ve farklı yönlerini ortaya koyarak her iki dönemin kadınlarının deneyimleri arasındaki bağlantıyı açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Devlet, eğitim aracını kullanarak kadınları siyasetin bir parçası haline getirmekte ve değişen koşulların/modernliğin yeni nesillere aktarılmasında onlara bir misyon yüklemektedir. Akşit'e göre bu bağlamda, Osmanlı son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk dönemi arasında bir süreklilikten bahsedilebilir.

İlk olarak 1860'larda İslahhane adıyla Ruscuk'ta öksüz kızların meslekî eğitimi amacıyla kurulan Kız Sanayi Mektepleri, 1870'te İstanbul'da yoksul kızla-

rının ve çok sayıda kadının meslekî olarak eğitildiği bir kurum haline gelmektedir. Bu dönemde, rüştiyelerden yılda 500 kız öğrenci mezun olurken sanayi mekteplerinden 1500 kız öğrenci mezun olmaktadır. Bu gelişme, 19. yüzyılın ikinci yarısından önce, kadınların kızları eğitmesi şeklindeki ev temelli eğitimin, yerini, kurumsal eğitime bıraktığını göstermektedir. Öte taraftan, önceleri Olgunlaşma Enstitüsü, günümüzde Kız Meslek Liseleri olarak bilinen, 1928-1929'da açılan Kız Enstitüleri de yeni kurulan Cumhuriyet'in modernlik projesinin yapıtaşı olan yeni bir kadın prototipi üretmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, kadınların eğitimi kuvvetli bir milli söylem üzerinden yeniden şekillenmektedir. Bu enstitüler tarafından kurumsallaştırılan genç kızlık, 1928 itibarıyla milliyetçi politikaların üretildiği bir zemin haline gelmiştir. Sonuç itibarıyla Akşit'e göre, eğitim politikaları her iki dönemde de siyasetin çok merkezinde, siyasetin bir parçasıdır. Ders programları açısından ufak tefek farklılıkları olmakla beraber Kız Enstitüleri, Kız Sanayi Mekteplerinin devamıdır ve her ikisi de kızların "üretim" üzerine eğitilmesini ön görmektedir. Bir farkla ki, Kız Enstitüleri ideolojik üretime ağırlık vermiştir.

Kitabının başlığında kullandığı "Kızların sessizliği" ifadesini, hem kendilerinin sessizlikleri, hem de onlara dair var olan sessizlik şeklinde açıklayan Akşit, bu kurumların Osmanlı son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk döneminin çok merkezî kurumları olmasına rağmen sessizlikle örülmüş bir tarafları bulunduğu altını çizmekte ve bunu da modernliğin çelişkileriyle izah etmektedir. Temel tezi, merkezilik ve bu merkeziliğin çok uzun dönem kurgulanmış olmasıdır.

Akşit konuşmasına kitabının bölümleri ve bu bölümlerde ele aldığı konuları özetleyerek devam et-

ti. Akşit'in belirttiği üzere, birinci bölüm metodolojisine dair bilgileri içermektedir. Burada, sözlü tarih çalışmasını arşiv malzemeleri ile dengelemektedir. "Moda ve Gezinti: ..." başlıklı ikinci bölümde, 18. yüzyıl sonu-19. yüzyıl başında kadınların kamusal alandaki faaliyetleri incelenmekte ve kızların evlerdeki eğitimine atıfta bulunmayan, onların eğitimini sanki devletin kızların eğitimini üstlenmesiyle başlamış bir şey gibi ortaya koyan mevcut literatürün bu yaklaşımı kırılmaya çalışılmaktadır. Üçüncü bölümde, devlet arşivlerinden ve anılardan hareketle kızların kamusal eğitiminin nasıl başladığı ve özel eğitimle desteklenmesi anlatılmakta; dördüncü bölüm, kız okullarının ortaya çıkmasıyla başlamakta ve meşrutiyet dönemi kadın ve çocuk dergilerini incelemektedir. Kız çocuklarının nasıl kız enstitülerinin temelini teşkil ettiği sorusuna cevap arayan beşinci bölümde sözlü tarihten -Elazığ Kız Enstitüsü mezunları ile görüşmüş- faydalanılmaktadır. Altıncı bölümde yeni kurulan cumhuriyetin eğitiminin nasıl olacağı sorusuna, Dewey'nin "Sizin eğitiminiz zihnî olamaz elişine yönelik olmalı" dır yanıtı üzerine enstitü fikrinin ortaya çıkışı ele alınmaktadır. Yedinci ve son bölümde ise şehirliliği oluşturan Kız enstitüleri diğer okullarla karşılaştırılmaktadır.

Sonuç olarak, kitapta kadınların devletle girdiği ilişkiadaki değişiklik üzerine devletin eğitim politikalarını tartışan Akşit'e göre kız enstitüleri ve öğrencileri tüm çelişkilerine rağmen modern hayatın oluşumunda hayatın merkezinde yer almaktadır. Toplumun onlara dair algısı ve bu kurumları kuranların düşüncesi, kendilerini uzun bir dönemin parçaları olarak gören, görevlerini yaptıklarını düşünen ve şehir üzerinden konuşmayı merkeze alan enstitülerin gösterdikleri sessizlikte yatmaktadır.

TAM Tez / Makale Sunumu

Osmanlıların Modern Bilim Algısı: Erzurumlu İbrahim Hakkı ve "Marifetnâme" si

Ayşe Tek Başaran

29 Mayıs 2006

Değerlendirme: Kazım Baycar

Türkiye Araştırmaları Merkezi'nin Tez sunumları kapsamında hazırladığı toplantıların Mayıs ayında konuğu Boğaziçi Üniversitesi araştırma görevlilerinden Ayşe Tek Başaran idi. Başaran "Erzurumlu İbrahim Hakkı's Ma'rifetnâme (1757): A Case Study in the Ottoman Reception of Modern Science (Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Marifetnamesi (1757): Modern Bilimin Osmanlı'da Algılanışına Dair Bir Örnek Çalışma)" başlığını taşıyan yüksek lisans tezi çerçevesinde İbrahim Hakkı ve Osmanlı bilim tarihine katkısı üzerine bir sunum yaptı.

Kendi çalışmasına geçmeden önce, bugüne kadar İbrahim Hakkı üzerine yapılan çalışmaların onun tasavvufî ve mistik yönü üzerinde yoğunlaştığını, aklî ve ilmî yönünü inceleyen çalışmaların nispeten daha az olduğunu vurgulayan Başaran, kendi çalışmasının temel amacını, İbrahim Hakkı'yı daha sağlam ve sağlıklı bir sosyo-entelektüel zemine oturtmak ve eserinin, değeri ihmal edilmiş astronomi ilmi üzerine daha detaylı kafa yormak olarak açıklamaktadır. Bunu, revizyonist tarih anlayışının yanı sıra mikrotarihçilik ve bölgesel analizler ışığında ele almaya çalışır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Osmanlı bilim geleneği Avrupa'daki bilimsel

Başaran, tezinde İbrahim Hakkı'nın Osmanlı bilim tarihine yaptığı katkıları araştırıyor.

gelişme süreci kapsamında değerlendirilmektedir. Buna göre, Batı Avrupa'da modern bilimin takip ettiği sürecin hiçbir şekilde tek çizgide ilerlemediği, tek bir kaynaktan beslenmediği ve erken modern diye tabir edilen 16. ve 17. yüzyıllarda inanç büyü ve rasyonalitenin içi içe geçtiği son derece eklektik bir ortam oluşturduğu görülür. Yani modern bilimin hemen/anında hâkim olduğu bir çerçeveye yerine, çok daha yavaş bir seyirle yerleşen, çok farklı oyuncuların bir şeyler kattığı bir süreç düşünülmelidir. Modern bilim işte bu karmaşık süreç sonucunda Batı'da üretilmiş ve daha sonra diğer medeniyetleri etkilemiştir. Bu etkilenme sürecine muhatap olan Çin, Japonya ve Osmanlı örneklerinde modern bilim daha öncesinden var olan geleneksel bilim anlayışıyla yüzleşmiştir. Kimin, hangi politik ve entelektüel amaçla onu ihraç ettiğine bağlı olarak, hızlı veya yavaş biçimde topluma entegre olmuştur. Osmanlı'nın bilim geleneği kökenleri itibarıyla batıyla aynı kaynaklardan (Antik Yunan) beslendiği için diğer iki örneğe nispetle modern bilime daha rahat entegre olduğu görülmektedir. Bilimin oluşumunda katkıda bulunan aktörler tıpkı batıdaki gibi heterojendir. Osmanlı ilim geleneği aklı ilimlerle dinî ilimlerin birlikteliklerinden meydana gelen bir harmoniden oluşur. Aklı ilimlere, dinî kaygılara cevap verdikleri ölçüde değer verilir.

Pek çok tarih otoritesi, İslâm'da aklı ilim geleneğinin Gazalî'nin muhalefeti neticesinde son bulduğunu ileri sürmektedirler. Oysa bu geleneğin tartışılmaz bir parçası olan Osmanlı'da görülen ilmî dinamizm, bu genel kanıyı yalanlayacak niteliktedir. Nitekim Niyazi Berkes ve Bernard Lewis'in gerileme iddialarının aksine, 18. yüzyılda Osmanlı ilim adamlarının özellikle astronomide, diğer yüzyıllara nazaran daha fazla kitap üretmesi, bu ilim adamları

rının kendi kitaplarında aklı ilimlere dayanan eserlere daha fazla göndermeler yapması bu dinamizmin en açık göstergesidir.

Çalışmanın ikinci kısmı, birinci kısımda bahsedilen modern bilimin Osmanlı'ya giriş sürecinin bir mikro tahlili olarak Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın hayatında bilime bakışını etkileyen olay, süreç ve kurumların rolüne bakar. İbrahim Hakkı'nın ilmî durumunun genel Osmanlı ilim geleneğinde nereye oturduğu, İbrahim Hakkı'nın tipik bir Osmanlı taşra entelektüeli olup olmadığı bu bölümün cevap aradığı temel sorulardır. Ayşe Tek Başaran, bu bölümün önemli bir kısmında İbrahim Hakkı'nın kendi eliyle kaleme aldığı, orijinal mektuplardan, ailesinin hazırladığı biyografisinden ve Marifetname'de bulunan kısa biyografisinden yararlanarak, 1703 yılında Hasankale'de başlayan ve 1780'de Tillo'da son bulan hayat hikâyesini anlatır. Erzurum'un dönemin doğuya açılan bir ticarî merkez olduğunu gösterir verilere dayanarak, İbrahim Hakkı'nın klasik bir taşra âlimi olmadığı sonucuna ulaşır. Başaran son olarak, hem aklı ilimleri hem de tasavvufu işleyip onun kadar popüler olan ve merkez dışından gelen bir ilim adamına az rastlandığını vurgulayarak İbrahim Hakkı'nın bu yönleriyle atipik bir örnek teşkil ettiğini belirtmektedir.

Çalışmanın son bölümü İbrahim Hakkı'nın en önemli eseri olan Marifetname'ye ayrılmıştır. Eserin başlığı olan Marifetname'nin kaynağının marifet, yani evrenin işaretlerini okuyabilme, gayb âleminin bir kısmını ifşa edebilme, anlamından düşünlüğünde eserin yazılma amacı anlaşılabilir. Buna göre İbrahim Hakkı'nın eseri yazmadaki amacı evrenin işaretlerini ve sırlarını insana bildirip, onların da Allah'ın büyüklüğünü daha iyi tasavvur edebilmelerini sağlayabilir hâle getirmektir. Eserin

*Yıldız, dönemin modern hapisaneleriyle
Osmanlı Devleti'ndeki uygulamaları
karşılaştırdı.*

Türkçe olarak kaleme alınması geniş kitlelere hitap etmek iddiasında olduğunu gösterir.

İbrahim Hakkı da özellikle astronomi ilminde -diğer âlimlerde de görüldüğü gibi- pek çok farklı nitelikli kaynaklardan beslenmiştir. Ona göre ilimde esas olan Allah'ın varlığı ve evrenin her detayına kadar onun tarafından yaratıldığının bilinmesidir. Dolayısıyla aklı ilimlerin hiçbir şekilde dinî ilimlerle çelişmeyeceğini düşünür. Bu yönüyle bakıldığında Astronomi alanında birbirine tezat teşkil eden Batlamyus ve Kopernik teorilerinin (en basit anlamda ilki dünyayı evrenin merkezinde görürken, ikincisi dünyayı merkeze oturtur) ikisine de değer atfetmesini, bir çelişki olarak görmemek lazımdır. İbrahim Hakkı'ya göre bunlar Allah'ın yarattıklarının ne kadar farklı olarak okunabileceğini ve zenginliğinin de o derece fark edilebileceğini gösterir. Her iki teori de Allah'ın yüceliğini gösterir birer araç olarak görülebildiği derece değerlidir. Başarın çalışmasının sonunda, bu paralelde daha geniş bir değer sitemine hitap eden eserin, yine aynı sebepten bu derece popüler olduğu sonucuna varır.

Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Osmanlı Devleti'nde Hapishaneler Gültekin Yıldız

24 Haziran 2006

Değerlendirme: Cumhuriyet Ersin Adıgüzel

Türkiye Araştırmaları Merkezi tarafından gerçekleştirilen Tez/Makale sunumlarının Haziran ayı konusu, Marmara Üniversitesi'nde tamamladığı "Os-

manlı Devleti'nde Hapishane Islahatı (1839-1908)" başlıklı yüksek lisans teziyle Gültekin Yıldız idi.

Sunumuna, modern anlamıyla -ki bu anlam, Yıldız'ın tezinin anlaşılabilirliği için anahtar durumundadır- hapishanenin ne anlama geldiğinin daha açık bir şekilde anlaşılabilirliği için "mahbes" ile "hapishane" arasındaki farklılığa dikkatlerimizi çekerek başlayan Yıldız, mahbesi bir kişinin tevkif amacıyla geçici olarak tutulduğu yer, hapishaneyi ise "islah-ı nefis" amacı taşıyan, suçluyu dönüştürme gayesi gözetilerek oluşturulmuş ve çoğunlukla da bunun için özel olarak yapılan yapılar olarak tanımladı. Hapishaneler bu yönüyle mahbesten ayrılmaktaydılar.

Diğer taraftan, suçlunun işlemiş olduğu suçtan dolayı pişmanlık duyup islah olmasını bekleyen Püristen Hıristiyanlar, vücuda yönelik şiddet içeren cezaların insanlığa aykırı olduğunu savunan Hümanistler ve nihayet her ferde eşit ceza vermesi gereken iktidarın hem eşitliği sağlama hem de bu durumu kendi lehine olacak şekilde kullanarak fertler üzerinde daha fazla müdahil olma imkânına sahip olan bürokrasi modern hapishanenin doğuşundaki üç ana unsur olarak karşımıza çıkmaktaydı.

Osmanlı'da hapishanelerin doğuşuna geçmeden önce, modern hapishanenin doğuşu üzerinde kısaca duran Yıldız, daha sonra, modern hapishanenin ilk örneklerinden biri olarak Amerika'da ortaya çıkan hapishanelerle -Pensilvanya bölgesinde iki tür hapishane modeli var. Biri Auburn modeli, diğeri Philadelphia modeli-, Osmanlı Devleti'ndeki uygulamaları karşılaştırarak, bunlar arasındaki farklılıkları ortaya koydu: Amerika'da hücre tipi uygulanmaktaydı ve burada tutulan suçlular, Auburn modelinde, gündüzleri yol yapımı gibi işlerde çalışmakta, geceleri ise hücrelerde kalmaktaydılar. Phi-

ledelphia modelinde ise gece gündüz tecrit söz konusuydu. Buna karşın Osmanlı'da her türden suç işlemiş mahkûmlar bir arada, aynı koğuştta bulunuyordu. Tezat gibi görünse de bu, insanî bir özelliği haizdi. Batılı hapishaneler hücre tipi uygulamalarıyla daha iyi görünse de gayriinsanî bir niteliğe sahiptiler ve adeta birer suç mektepleri halindeydiler. Bu tür hapishanelerde yatan mahkûmların ıslah-ı nefis etmeleri şöyle dursun, suç işlemeye daha meyilli birer mahkûm haline geliyorlardı.

Osmanlı'nın, özellikle Tanzimat sonrası dönemde, başta İngiltere olmak üzere diğer büyük devletlerin müdahalelerine maruz kaldığını hatırlatan Yıldız, Osmanlı'da hapishanelerin ortaya çıkışının da, esas olarak dış kaynaklı olduğunu belirtti. İngilizler, Osmanlı büyükelçisi vasıtasıyla hapishanelerin durumlarının iyileştirilmesi için Osmanlı'ya baskı yapıyordu. Yaptığı incelemeler neticesinde, dünyanın hiçbir ülkesinde, hiçbir zaman, hapishanelerin ıslahı ve düzenlenmesi meselesinin devletlerarası bir mesele haline getirilmemiş olduğunu gözlemleyen Yıldız, sadece Osmanlı üzerinde böyle bir baskının bulunduğunu vurgulamaktadır.

Osmanlı'da, modern hapishanelerin ortaya çıkışına kadar kale gibi müstahkem yerlerin mahbes olarak kullanıldıklarına değinen Yıldız, 19. yüzyılın ortalarından sonra hapishane amacıyla yeni binaların yapıldığını, bazen de başka bir iş için tahsis edilmiş yapıların hapishanelere dönüştürüldüklerini belirtti.

Yıldız'ın tezinde ifade ettiğine göre, milletleri özgülleştirmek istediğini çeşitli vesilelerle dile getiren İngiltere, Osmanlı'nın da özgülleştirebilmesi için bazı alanlarda yenilikler yapması gerektiği ve hapishanelerde yapılması gereken düzenlemelerin de bunlardan biri olduğu görüşündeydi. İngilizlere göre, Osmanlı'nın bu medenileşmeyi gerçekleştirebil-

mesi de İslâm hukuku yerine seküler bir hukuk anlayışını benimsemesi suretiyle mümkün olabilecektir. Yine onlara göre Osmanlı eğer medenî bir devlet ise hapishanesi olmalıydı. Zira, hapishanesi olmazsa, İngiliz ve diğer büyük devletlerin vatandaşlarını cezalandırması söz konusu değildi.

Osmanlı'nın, İngilizlerin bu baskıları karşısındaki tutumu ise teslimiyetçi olmaktan mümkün olduğunca kaçınmak ve hükümler alanının daraltılmasına müsaade etmeyerek kendi kararlarını uygulamaya gayret etmek, bu arada İngilizleri de idare etmek arasında bir denge siyaseti izlemek şeklinde olmuştur.

Osmanlı Devleti'nde Darüssaade Ağaları Yıldız Yılmaz Karakoç

28 Ağustos 2006

Değerlendirme: Şenay Gider

Osmanlı Devleti'nde Kanunî sonrası yaşanan dönüşüm ve bu süreçte Darüssaade ağaları (siyah harem ağaları)nın kazandığı nüfuz, bütün hanedan üyelerinin sarayda toplanması, oluşumundan itibaren Darüssaade Ağalığı kurumunun saray politikalarında oynadığı önemli rol, siyah ve beyaz hadım ağaları arasındaki güç mücadeleleri Yıldız Yılmaz Karakoç'un Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümünde, 2005 yılında tamamladığı, "Palace Politics and the Rise of the Chief Black Eunuch in the Ottoman Empire (Saray Politikaları ve Darüssaade Ağa-

Karakoç, Darüssaade ağasının bir saray figürü olarak Osmanlı sarayındaki yerine değindi.

sının Osmanlı İmparatorluğu'nda Yükselişi)" başlıklı yüksek lisans tezi çerçevesinde tartışıldı.

Karakoç konuşmasına tezini dört yıllık bir süreçte meydana getirdiğini, bunun iki yılının arşivlerde geçtiğini söyleyerek başladı. Çalışmasında çözmek istediği en önemli konunun, Darüssaade yani siyah harem ağasının Osmanlı sarayında önemli bir saray figürü olarak nasıl yer edindiğini araştırmak olduğunu ifade etti. Çalışmada 16. yüzyılın esas alındığını fakat kaynakların yetersiz olduğunu, bu sebeple de başka kaynaklardan ve ikinci el kaynaklardan yararlandığını anlattı.

İlk defa 1574 yılında III. Murat döneminde siyah tenli birisi harem ağası olarak görevlendirilmiştir. O zamana kadar Babüssaade ağalarının (beyaz harem ağaları) elinde olan bu görevin Darüssaade ağaları (siyah harem ağaları)na geçişi Osmanlı Sarayı için bir dönüm noktası olmuştur. O döneme ait kronik ve arşiv belgelerinde bu ani değişime ilişkin malumat azdır. Kroniklerde ise siyahların nasıl yükseldiği, toplumdaki imajları, Babüssaade ağaları ile aralarındaki çekişmeler, Darüssaade'nin kuruluşu ile ilgili bilgiye pek rastlanmamaktadır. 16. yüzyıl ile ilgili mevcut bilginin azlığı dolayısıyla 18. ve 19. yüzyıldaki kaynaklara ağırlıklı veren Karakoç, çalışmasında Selanikî, Peçevî, Mustafa Ali gibi tarihçilerden de faydalanmıştır. 1574 ve 1612 süreci için kullanılan bu üç farklı eser, siyahların toplumda nasıl algılandığı, siyah ve beyazlar arasındaki çatışma anlatılmaktadır. Yine, önemli diğer bir kaynak Mısır mühimmeleridir.

16. yüzyıla ait kaynaklar yeterli olmadığı için son dönem kaynaklarından döneme dair çıkarımlarda bulunan Karakoç, çalışmasında üç temel sorunun cevabını aramaktadır:

1. Neden 1574 tarihinde yeni bir düzenlemeye gidilmiştir?
2. Bu yeni düzenlemenin kurumsallaşma süreci nasıl temellendirilmiştir?
3. Bu yeni düzenleme imparatorluğun sonuna kadar nasıl devam etmiştir?

Tezde, haremde neden değişim sürecine gidildiği, saraydaki değişim süreci ile beraber ele alınmaktadır. Bu dönemde sancağa çıkma kaldırılınca saray nüfusu artmış, tüm iktidar grupları sarayda toplanmıştır. Hanedan üyeleri, haseki ve valide sultanların sarayda toplanması, kardeş katli, ekberiyet sistemi gibi konular sadece idari bir düzenleme değildir. Hanedan üyelerinin yönetimde etkili olmasının yanı sıra, Darüssaade ağalarının hanedan üyeleri ile geliştirdikleri yakın ilişkiler de 16. yüzyıl sonunda ortaya çıkan Darüssaade ağaları için olumlu bir süreci beraberinde getirmiştir. Darüssaade ağalarının yetki alanı geniştir ve hanedan üyelerine yakınlığı sayesinde Sultan ile doğrudan ilişki kurabilmiştir. III. Murat'ın düzenlemeleri ile Fatih döneminden beri sarayda var olan siyahlar için olumlu bir süreç başlarken beyazlar haremde uzaklaşmıştır. Bu sebeple Darüssaade ağasının konumu önemlidir. 1574 tarihinden itibaren siyahlar yönetimi ele geçirmiş ve böylece siyah ve beyazlar arasında çekişme başlamıştır. Habeşlilerin atanmasıyla başlayan bu süreç, kroniklerde yankısını bulmuştur. Beyazlar da kaybettikleri pozisyonun farkındadırlar ve bu görevi ele geçirmek için çalışmışlardır. Güçlü bir Darüssaade ağası istemeyen III. Murat için aradaki bu rekabet olumludur.

Harem ağası olmak önemlidir; çünkü Valide Sultan, Haseki Sultan, Şehzade gibi Hanedan üyeleriyle kurulan yakın ilişkinin yanı sıra vakıflar ile

*Salih Pulcu'nun başkanlığındaki panele
Turgut Cansever, Ömer Uluç ve Uğur
Tanyeli konuşmacı olarak katıldı.*

önemli hamilik ilişkileri geliştirmelerini sağlayan Evkaf- ı Hümayun Nezareti gibi görevleri de bulunmaktadır. Darüssaade ağalarının elde ettikleri bu nüfuz sonuna kadar azalmadan devam etmiştir. Darüssaade ağalarının daha saraya gelmezden geliştirdiği ilişkilerin önemine işaret eden Karakoç tezinde, kariyer süreçlerini; daha saraya gelmeden öncesi, saraydaki durumu, vazifeleri, emekliliği olarak ele almaktadır. Darüssaade ağalarının çoğu Mısır'dan genelde satın alma ile değil hediye olarak gelmektedir. Burada Mısır valileri etkindir. Darüssaade ağaları daha gelmeden pek çok ilişki kurmuşlardır. Saraydan çıkışları ise genelde sürgün ile Mısır'a olmuştur. Yükselme ve atanmalarında Valide Sultanlar etkindir. Kılıç kuşanma, sünnet düğünleri gibi törenlerde padişahın yanında önemli yerleri vardır. Bu bir prestij göstergesidir. Yeni pozisyonları aynı zamanda güçlerinin de göstergesidir. Güce oranla pozisyonları da değişmektedir.

Karakoç'a göre, Darüssaade ağalarını öven eserler, onları topluma iyi tanıtmaya, kölelik ve önyargıya cevap niteliğinde, prestijlerini sürdürmek amacını taşımaktadır. Burada kötü imajı değiştirme çabası vardır. Çünkü, kroniklerde özellikle cinsiyet ve renkleri ile alay edilmekte, aşağılanılmaktadırlar. Bu eserlerin yazılması aradaki çekişmenin yansıması olmakla beraber toplumsal önyargılara da işaret etmektedir.

Karakoç bu sözlerinin ardından hazırladığı minyatürleri sundu.

TAM Panel (2)

Mimar Sinan'ı Yorumlamak Turgut Cansever Uğur Tanyeli Ömer Uluç

27 Mayıs 2006

Değerlendirme: Halil İbrahim Dezenli

Bir mimar, bir ressam ve
bir mimarlık tarihçisinin dilinden
“MİMAR SİNAN'I YORUMLAMAK”

Mimar Sinan, Bilim ve Sanat Vakfı'nın düzenlediği bir panelde, Vefa'da yorumlandı. Mimarlık eğitimi almış grafik tasarımcı Salih Pulcu'nun başkanlığındaki panele mimar Turgut Cansever, ressam Ömer Uluç ve mimarlık tarihçisi Uğur Tanyeli konuşmacı olarak katıldı. Panelin konusu ilgi uyandırmış olacak ki, Bilim ve Sanat Vakfı'nın Vefa Salonu hınca hınç doluydu. Dinleyiciler arasında önemli simalar da vardı.

Panelin düzenlenmesindeki en önemli amil, kuşkusuz, Turgut Cansever'in 2005'in sonlarına doğru Albaraka Türk Yayınları arasından çıkan Mimar Sinan kitabıydı. Kitabın kapağı mimarlık dünyamızdaki iki önemli ismi bir araya getiriyordu: Mimar Sinan ve Turgut Cansever. İçerikte ise Cansever, Sinan'ı, yaşadığı dönemin öncesini ve ona aktarılanları hesaba katarak onun ve çağının tercihleri üzerinden konuşturuyordu. Dahası kitapta bir zaman sonra Mimar Sinan devreden çıkıyor, Turgut Cansever marifetiyle yaptıkları konuşuyordu. Nihayetinde ki-

Panelin düzenlenmesindeki etkenlerden biri de Turgut Cansever'in 2005'te çıkardığı Mimar Sinan kitabıydı.

tabın sonlarına doğru hem Sinan hem Cansever sunuyor, mimarideki asıl manaya ilişkin sorular okuyucununun düşünce melekelerini harekete geçiriyordu. İdrak yollarını açıyordu.

Bende böyle bir izlenim bırakan bu değerli kitabın yayımlanmasının ardından düzenlenen panelin önemi bir kat daha artıyordu. Mimar Sinan üzerine konuşabilecektik artık!

Panel başkanı Salih Pulcu'nun açılış konuşmasından sonra sırasıyla Ömer Uluç, Uğur Tanyeli ve Turgut Cansever söz aldılar, ara verildi, aynı sırayla ikinci tura geçildi ve dinleyicilerin soruları cevaplandı.

Ömer Uluç'un konuşmasındaki en can alıcı sorular şunlardı: "Rönesanssızlığı savunabilir miyiz?", "İstanbul-Osmanlı kültürü mekân-varlık ilişkisini Rönesanssız bir biçimde nasıl ele aldı?"

Uluç, Batı çizim tekniklerinin bizde kullanılmaya başlanmasının hayatiyetine değinen bir tarihî arka plan çizerek başladı konuşmasına. Mühendishane-deki topografya çizimleri ve ilk endüstri tasarımı çizimleri somut örneklerinden yola çıktı.

Devamında ordu-asker-sanat ilişkisini sorunsallaştırdı. Ona göre, Şeker Ahmet Paşa bu konuda manidar bir örnekti. Bu bağlamda, Uluç'un konuşmasındaki bir diğer güzergâh akademilerin "Paris düşüncesini ithali" idi. Bu açıklamadan sonra baştaki sorularının cevaplarını da verdi kendince. Ona göre, bizde Rönesans varmış gibi yapılıyordu ya da bize tuval resminin geç gelmesi çağdaşlığı yakalayamamamızla özdeşleştiriliyordu. Bu tür inançların şekillendirdiği bir ortamda Rönesanssızlığı savunmak neredeyse imkânsızdı.

Uluç'un bir başka sorunsalı Doğu-Batı aralığı meselesiydi. Onun gözünde Bizans ve Osmanlı bir bü-

tünün iki zıt parçasıydı. Çiniden yola çıkarak son kitabında da değindiği Osmanlı ve Bizans renkçiliğini karşılaştırdı: Osmanlı derinden yüzeye doğru parlak renkler kullanıyordu, Bizans ise yüzeyden derine inen renkler. Bir diğer karşılaştırma da Doğu ve Batı tezyini sanatlarının manası arasında yapılıyordu Uluç'un gözüyle. Batı'da süsleme iktidarın sembolüydü, armalar bunu anlatıyordu. Doğu'da ise çoğunluğa ait olanın, bir diğer ifadeyle kimseye ait olmayanın görüntüsüydü. Sözgelimi Osmanlı tezyinatı en büyük kudretin kime ait olduğunu göstermezdi.

Uluç bu karşılaştırma ve çözümlemeleriyle Cansever'in mimarlık ve Mimar Sinan üzerine söyleyeceklerine bir zemin oluşturuordu.

İkinci konuşmacı olan Uğur Tanyeli, konuşmasına başlamadan önce kendi durduğu konumu/pozisyonu tanımlama ihtiyacı hissetti ve tanımladı. Kendisi her şeyden önce bir mimarlık tarihçisiydi. Meseleye mimar ya da ressam bir özne olarak bakmanın birbirinden farklı inşaatları, yorumları, özellikleri beraberinde getirmesi kaçınılmazdı. Dolayısıyla bir mimarlık tarihçisinin inşası da diğerlerinden farklı olacaktı. Modernitenin bu, özellikler üretme ya da farklı inşaatlar kurma niteliğinden yola çıkan Tanyeli'nin konuşmasının ana eksenini, Mimar Sinan'ın özellikle yirminci yüzyılda bu tariyografik inşa faaliyeti içerisindeki konumunu teşhis etmek oldu. Tanyeli'ye göre tarihe daha özeldir mimarlık tarihine ve Mimar Sinan'a bakarken özetle altı önemli noktayı gözden kaçırmamak gerekirdi. Bunlar;

1. "Tarih yazdığımızın" bilinciyle hareket etmek,
2. O çağın özgül koşullarını kabul etmek,

3. Çağdaşlarının zihniyet yapıları içinde onu anlamak,
4. Meseleyi Osmanlı'nın çoğulluğu içinden anlamak (Tanyeli'ye göre Kınalızade ve Ebusuud'un tavrı ve tarzı birbirinden farklıdır örneğin),
5. Çoğul okumalar yapmak (Müslüman, devşirme gerçekleri vb.),
6. Tarihi bir düzenlilikler silsilesi olarak yazmak yerine çatışma ve uzlaşmazlıkları dikkate almak.

Türkiye'deki Mimar Sinan araştırmaları ve yorumlarında söz konusu bu önemli noktalar gözden geçirilmişti. Nihayetinde rasyonalist bir Mimar Sinan inşasıyla karşılaşmıştık. Örneğin bu durum öylesine bir noktaya gelmişti ki, Günkut Akın'ın deyimiyile Osmanlı camileri birer legoya, Mimar Sinan da bir lego mimarına indirgenmişti. Sözgelimi bir cami, kubbelerinin adedi, büyüklüğü ve geometrik biçimiyle anlatılır olmuştu.

Tanyeli'nin meseleye benzer bir başka noktadan bakarak dikkat çektiği ya da isimlendirdiği bir inşa modeli de dâhi Mimar Sinan inşasıydı. Mimar Sinan'ı dâhi olarak inşa etmek onu Rönesans terimleriyle inşa etmek demektir. Ona göre, “dehâ” kavramı bir Rönesans kavramıydı ve Rönesans devrinde mimarın bir yarı tanrı olarak inşa faaliyetinin ürünüydü ya da “epistemolojik vakumda yoktan var edilen bir kavram”dı. Bütün bunlara ek olarak Tanyeli, “Mimar Sinan kentsel tasarım ilkelerini dikkate aldı”, “Mimar Sinan çevre bilinçlidir”, “Strüktür bilincine sahiptir”, “Statik hesapları yapardı”, “Dört bilinmeyen denklemleri çözerdi” nevinden yorumları da anakronik bir zihniyetin ürünü olarak görmek gerektiğini vurguladı. Mimar Sinan elbette çevre, kent, topografya, strüktür, geometri bilgisine sahipti ama bunlar “kentsel tasarım ilkeleri” gibi moder-

nitinin ürünü olan kavramlarla açıklanamazdı. Açıklanmaya kalkışıldığında ise birçok noktayı ve o çağın kendi özgül koşullarını anlamamız önünde ciddi engeller üretirlerdi.

Dâhi ve rasyonalist bir Mimar Sinan gerçekte yoktu. Bu 20. yüzyıl Türkiye mimarlık tarihi ortamının bir üretimi/inşasıydı. 1890 yılında Sâi Mustafa Çelebi'nin yazdığı Tezkiret'ül-Ebniye'nin ilk modern baskısının yapılması ve mimarlıktan başka alanlarda da tarihsel kişilikler inşasına başlanması, Bruno Taut'un Mimarlık Bilgisi kitabındaki Sinan yorumları hep bu sürecin parçalarıydı. Öyle ki, Doğan Kuban'ın önemli bir yere sahip olduğu 1950-60-70'ler bu sürecin altın çağıydı.

Tanyeli'ye göre Cansever'in Mimar Sinan kitabı bugüne kadar Türkiye'de yapılmamış bir şeyi yapıyordu. Onu kendi çağının özgül koşulları içerisine yerleştiriyordu.

Üçüncü konuşmacı Turgut Cansever'di. İlk cümlesi şuydu: “Ben biraz daha fazla genelliklerden bahsetmek istiyorum.” Tanyeli'nin konuşmasından sonra anlamlı olabilecek bir giriş cümlesiydi bu.

Cansever, 20. yüzyıl başı sanat tarihi kuramlarından yola çıkarak bir kuramsal altyapı oluşturdu. Viyana Arkeoloji Enstitüsü'nün bir anlamda Batı dışı kültürleri gündeme getirme çabası, liste vermekten ibaret bir sanat tarihi yerine 1930'larda sanat eserini ortaya çıkaran üslup ve üslubu belirleyen iradenin tartışılmaya başlanarak sanat eserinin genetiği meselesinin ele alınmasıyla çağ üslubu meselesi gündeme gelmişti. “Genetik estetikten bahsedenden bir çağ başka, diğer çağ başka hareket tercihlerini gösteriyorsa bunun ardında inanç sistemi var diyorlar”dı.

Cansever'in konuşmasının en temel vurgusu Sinan'da hareket meselesiydi. Aslında bu Osmanlı

Panel, aralarında alanla ilgili önemli simaların da bulunduğu katılımcılardan yoğun ilgi gördü.

dünyasının bütününde vardı. Örneğin Bursa'da Ulu Camii'nin birbirini tekrarlayan ayakları ve kubbele-ri, Üsküdar Mihrimah Sultan Külliyesi'ndeki cami- nin ve medresenin birbirine göre konumlanışı, Se- limiye Camii'nin yapıldığı çağda Batı'daki Barok'un gündeme getirdikleri hep hareket olgusuyla ve/ve- ya çağ üslubu perspektifiyle açıklanabilirdi. Ya da en azından meseleye bu gözle bakmak elimizde bu anlamda çok verimli bir tarihsel malzemenin bu- lunduğunu ihtar ediyordu. Cansever hem Mimar Sinan kitabında hem de paneldeki konuşmasında bunu yapmayı deniyordu. Kendi ifadeleriyle, "Ha- reketin erken tarihli örneklerinden biri Mihrimah Sultan Camii'nin medreseye göre bir miktar dön- mesi... Süleymaniye yahut Selimiye'nin yapıldığı çağ, Batı dünyasında Baroğun şaşalı adımlarını at- tığı bir dönem..." idi.

Sinan'ın biçimler dünyasının bir evveliyatı vardı. Si- nan'ın bazen bu evveliyatı takip edici, bazen evveli- yata bazı şeyler ekleyici, bazen de onu reddedici bir tavrı vardı. Cansever, "Sinan'ın hangi meseleleri na- zar-ı itibara alarak yola çıktığını ben bir denemeye çalıştım" diyor ve ekliyor: "Hiçbir kültür kendi mut- lak çerçevesine hapsedilmiş olmadığına göre Si- nan'ın ta başlangıcında fark ettiği hareket meselesi öyle gözüküyor ki bir miktar çağ üslubunun içeri- sinde yer alan bir gelişmeyi gösteriyor." Hareket meselesinin Sinan'ın önemli meselelerinden biri olduğunu söylüyor, yukarıdan da anlaşılacağı üzere hareketin Osmanlı'da her çağda belli bir yerinin ol- duğunu ve bugünkü uygulamalarımızda da olması gerektiğini satır aralarında fısıldıyor. Zaten bir 20. yüzyıl mimarı olarak müellifi olduğu mimari proje- lerde de bunu derinden hissettiriyor.

Turgut Cansever'in mimarî eserden yola çıkarak açılmadığı ve ufuk açtığı mesele kuşkusuz diğer

alanlarla da kendisini göstermiş olmalıydı. Canse- ver bu noktada önemli bir işaret de verdi konuşma- sında. Enderun'da şehzadelere okutulan Füsusu'l- Hikem'in içeriği bu çerçevede değerlendirilebilirdi. Meselenin etraflıca ve farklı modern disiplinlere ele alınması bu panelde olacak iş değildi. Fakat pa- nelde dikkate değer işaret fişekleri yakılmıştı.

Normal olarak panelin sonunda üç konuşmacının da hemfikir olduğu ve ayrıştığı noktalar vardı. Uluç'un "hiç kimseye ait olmayan ve herkese ait olan" Osmanlı tezyinatı savı ile Cansever'in "20. asır demokrasisi ile 16. yüzyıl hareket kavramı ve insanı yönlendirmeme ilkesinin akrabalığı" tezi örtüşü- yordu. Diğer taraftan Tanyeli'nin konuşması ise hem meseleye bakış alışkanlıklarımızı sorgulama- mız hem de Uluç ve Cansever'in konuşmalarını oturttukları bağlamı anlamamız açısından çok de- ğerli bir katkıydı.

Konuşmacılara yöneltilen sorulardan anlaşıldığına göre, asıl mesele Mimar Sinan'ı ve daha genelde Os- manlı'yı bugünden ve bugünün kuramlarından yo- la çıkarak nasıl değerlendireceğimiz noktasında düğümleniyordu. Haklı olarak şu söylenebilirdi: Bugüne kadarki çalışmalar/bakışlar bazı metodolo- jik zaafırları barındırıyordu ve metodoloji sorununu çözmeden bir açıklama yapmak veya meseleye de- rinliğine nüfuz edebilmek neredeyse mümkün gö- rünmüyordu. Panelin belki de en büyük katkısı bu meseleyi anlamaya yönelik bir katkı sağlamış olma- sıydı.

Yukarıda sık sık vurgu yaptığım Cansever'in Mimar Sinan kitabından uzunca bir alıntıyı da bu değer- lendirme metnini bitirirken yeni değerlendirme ufuklarını açması bakımından anlamlı buluyorum. Cansever, eserinin giriş kısmında şöyle bir çerçeve

çiziyor, hatta bir manifesto ortaya koyuyor: “Mimarlık eseri, sanatçının varlık ve kâinatın yapısına ait gerçeklikleri sezış ve tasavvur edişinin yansıması oranında yücelik kazanır. Modern semantiğin yaklaşımına göre, gerçek sanat ve mimarlık eseri, bir mesaj bütünlüğüdür. ‘Tebliğî sunmak ve o noktada durmak’ şeklindeki İslâmî kurala uyan İslâm kültürlerinde mimarlık eserleri, şüpheli olandan arınmış bir tavır içinde, ortaya koydukları mesajları en azla yetinen suskunluklarıyla yüceltirler. Mimar Sinan’ın eserleri de İslâm-Osmanlı sanat ve mimarlık tarihinin bu köklerine dayalı bir tavır içindeki biçim bütünlükleridir. İslâmiyet her an yeniden oluşan bir varlık ve kâinat tasavvuruna sahip olduğundan, İslâm mimarlık sanatı, hareket halindeki insanın her farklı noktada yeni vechelerini algıladığı, her yeni adımda bir önceki hatırlanarak zamanın bütünlüğü içinde kavranabilecek bir yapıdadır. Bu sebeple İslâm mimarisi, özellikle Osmanlı mimarisi, tek bir noktadan bakılarak anlaşılabilir; eser, kendisine yönelik bakış noktasına ve tarzına göre sürekli farklı vasıflar kazanır. Mimar Sinan’ın eserlerine tasarımcısının gözüyle farklı noktalardan bakarak, süregiden tarihî ve kültürel, dolayısıyla da mimarî gelişmenin içerisinden, bizzat yaşamış olduğu zaman kesitinin onun kararlarını nasıl şekillendirdiğini açıklayarak eserin insanı yücelten vechesine ulaşmayı denedik” (s.14).

Turgut Cansever Mimar Sinan kitabıyla Sinan’a olan vefa borcunu ödemişti. Vefa salonunu dolduran dinleyiciler de benzer bir borcun ilk taksitini ödediler.

TAM İz Bırakanlar

Her ay düzenlenen bu programda, Osmanlı coğrafyasında medfun bilim ve düşünce hayatımıza katkıda bulunan şahıslar, ölüm yıldönümlerine göre anılmakta; bu vesile ile tarihe “iz bırakanlar”ın hatırlanması hedeflenmektedir. Mayıs ve Ağustos ayları arasında düzenlenen programlar sırasında zikredilen şahısların, ölüm tarihleri ile medfun oldukları yerler aşağıda verilmektedir. Ağustos ayından itibaren tarihte iz bırakan kişilerin yanı sıra olaylar da programa dahil edilmiştir. 2005 Eylül ayında başladığımız, o ay içerisinde vefat etmiş bazı bilim ve düşünce adamlarımızın fotoğraflarından oluşan resim sergisi de Meryem Üke ve Reyhan Sarıkaya’nın katkılarıyla devam etmektedir.

MAVIS 2006

1. Bezmiâlem Sultan (2 Mayıs 1853): II. Mahmut Türbesi Haziresi
2. Çiçek Hatun (3 Mayıs 1498): Kahire
3. Fatih Sultan Mehmet (3 Mayıs 1481): Fatih Camii Türbesi
4. Şaban-ı Velî (4 Mayıs 1569): Kastamonu, Şaban-ı Velî Asitanesi

5. Hüseyin Sadettin Arel (6 Mayıs 1955): Zincirlikuyu Mezarlığı, D adası
6. Hovsep Aznavur (13 Mayıs 1935): Kahire
7. Eğrikapılı Mehmed Rasim Efendi (13 Mayıs 1755): Eğrikapı civarı
8. Baha Tefvik (15 Mayıs 1914): Karacaahmet Mezarlığı
9. Hâmid Ayaç (18 Mayıs 1982): Karacaahmet Mezarlığı, 9. ada
10. İbnülemin Mahmut Kemal İnal (24 Mayıs 1957): Merkezefendi Mezarlığı
11. Necip Fazıl Kısakürek (25 Mayıs 1983): Eyüp Mezarlığı
12. Ahmed Cevdet Paşa (26 Mayıs 1895): Fatih Camii Hazinesi
13. Muhammed Hamdi Yazır (27 Mayıs 1942): Sahrayıcedit Mezarlığı
14. Devlet Giray (Mayıs 1577): Bahçesaray
15. İbrahim Halebî (Mayıs 1776): Eyüp Mezarlığı
16. Hızır Bey (Ocak 1459): İMÇ Blokları civarı

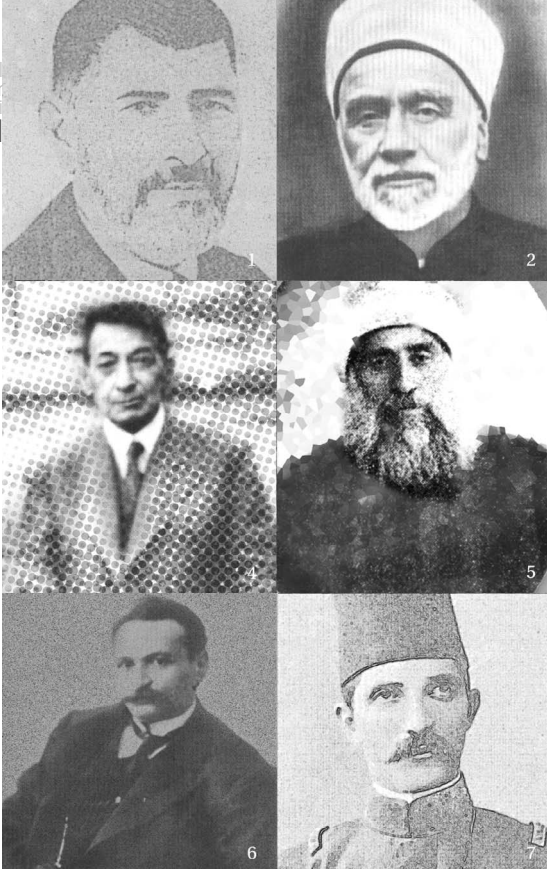
HAZİRAN 2006

1. Hilmi Ziya Ülken (5 Haziran 1974): Rumeli Hisarı Mezarlığı
2. İbrahim Hilmi Çığıracı (12 Haziran 1963): Zincirlikuyu Mezarlığı 10. ada
3. Vidinli Hüseyin Tefvik Paşa (16 Haziran 1901): Eyüp, Beybaba Sokakı
4. Bedii Nuri (20 Haziran 1913): Basra

5. Hovhannes Serveryan (24 Haziran 1858): İstanbul
6. Nev'î (24 Haziran 1599): Vefa Hazinesi, Şeyh Şaban Efendi yanı
7. Hacı Arif Bey (28 Haziran 1885): Beşiktaş, Yahya Efendi Mezarlığı
8. Fuad Köprülü (28 Haziran 1966): Köprülüler Türbesi
9. Ziya Santur (28 Haziran 1952): İstanbul
10. Hamparsum Limoncuyan (29 Haziran 1839): Beyoğlu, Surp-Agop Ermeni Mezarlığı
11. Prens Sebahaddin (30 Haziran 1948): Eyüp civarı
12. Raziye Ayşe Kadın (Haziran 1597): İstanbul

TEMMUZ 2006

1. Ayşe Osmanoğlu (10 Temmuz 1960): İstanbul
2. Damat İbrahim Paşa (10 Temmuz 1601): Şehzade Camii hazinesi
3. Fatma Âliye Hanım (13 Temmuz 1936): Feriköy Mezarlığı
4. Kemaleddin Bey (13 Temmuz 1927): Karacaahmet Mezarlığı
5. Derviş Vahdeti (19 Temmuz 1909): İstanbul
6. Şevki Bey (20 Temmuz 1891): Nakkaştepe Mezarlığı
7. Afife Jale (24 Temmuz 1941): İstanbul
8. Zeki Velidi Togan (26 Temmuz 1970): Karacaahmet Mezarlığı
9. Hüseyin Ayyansarayî (27 Temmuz 1787): İstanbul

10. Ali Nutki Dede (28 Temmuz 1804): Yenikapı Mevlevihanesi
11. Tunah Hilmi (26 Temmuz 1928): İstanbul
12. III. Selim (28 Temmuz 1808): İstanbul, Lâleli Camii
13. Şeyh Vefa (Temmuz 1491): İstanbul, Vefa

AĞUSTOS 2006

İz Bırakan Kişiler

1. Babanzâde Ahmet Naim (13 Ağustos 1934): Edirnekapı Mezarlığı
2. Ahmed İrsoy (14 Ağustos 1943): Eyüp, Piyerloti Tepesi
3. Abdülkadir Töre (27 Ağustos 1946): İstanbul
4. Mustafa Asım Efendi (25 Ağustos 1943): İstanbul
5. Tefik Fikret (19 Ağustos 1915): İstanbul, Aşiyân Müzesi bahçesi
6. Ubeydullah Efendi (11 Ağustos 1937): İstanbul, Zincirlikuyu Mezarlığı
7. Nabizade Nazım (6 Ağustos 1893): Üsküdar, Saraçlar Çeşmesi yokuşu

İz Bırakan Olaylar

1. Malazgirt Savaşı (26 Ağustos 1071)
2. Otlukbeli Savaşı (11 Ağustos 1473)
3. Çaldıran Savaşı (23 Ağustos 1514)
4. Hicaz Demiryolu'nun Açılışı (30 Ağustos 1908)
5. Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920)
6. Büyük Taarruz/Başkomutanlık Meydan Muharebesi (30 Ağustos 1922)

Türkiye Araştırmaları 2006 Güz Seminerleri

GİRİŞ SEMİNERLERİ

Türk Düşünce Tarihi I	İhsan Fazlıoğlu
Türkiye'nin İktisadî ve Sosyal Tarihi	Ş. Kamil Akar, Yücel Bulut

TEMEL SEMİNERLER

Cumhuriyet Dönemi: Siyasî Tarihi ve Düşüncesi	Gökhan Çetinsaya
Osmanlı Tarihi 1 (14.-17. yüzyıllar)	Tufan Buzpınar
Osmanlı Tasavvuf Tarihi	Reşat Öngören
Selçuklularda Devlet ve Medeniyet	Sadi S. Kucur
Türkiye Tarihi Kaynakları I: Arşivler	Tarih Araş. Topluluğu
Türkiye'de Sosyoloji I	Yücel Bulut

ÖZEL SEMİNERLER

Osmanlı Afrika Coğrafyası	Hatice Uğur
Osmanlı Arap Coğrafyası	Ebubekir Ceylan
Osmanlı Tartışmaları	Mustafa Armağan
Osmanlı Toplumunda Kadın	Fatma Şenşoy
Tanzimat'tan Cumhuriyete Düşünce ve Edebiyat Hareketleri	Abdullah Uçman
Türkiye'de Yerel Yönetimler: Osmanlı'dan Günümüze Belediyeler	Tarkan Oktay

İHTİSAS ÇALIŞMALARI

Türk Felsefe-Bilim Tarihi Okuma Gr.	İhsan Fazlıoğlu
XIX. Yüzyıl Okuma Grubu	Ebubekir Ceylan, Zahit Atçıl

ATÖLYELER

Ahlâk-ı Alâî Neşri	Mustafa Koç
Mevzuâtü'l-Ulum Neşri	Ahmet Süruri
Raşid Tarihi Neşri	Halit Özkan
Sözlü Tarih Atölyesi	Ş. Kamil Akar, Özgür Oral
Türk Felsefe-Bilim Tarihi Atölyesi	İhsan Fazlıoğlu
Türk Hukuk Tarihi	M. Akif Aydın, M. İpşirli

Babamın Kitapları

Ayşe Şener Yurtseven

- *babam Halil İbrahim Şener'e-*

Bir orman serinliydi evimiz.
Güneş göçelenmeye gelirdi.

Kitaplar; babamın kitapları. Ağaç kokardı.

Babamın eski kitapları; hepsi de babam gibi dinç bir yaşlı...

Babamın eskimeyen kitapları; medeniyetine sadık, kütüphane bekçisi; gece ve gündüz ayakta!

Her biri yıldız tohumlarını serpen bir gök rençperinin elinden dikilmiş, köklü, dallarından aydınlığı kopardığımız ağaçlardı. Hangi tecrübenin sonbaharından düştü olgunları; yaprak yaprak... Hangi mücellit derleyip topladı? Nerede vücut buldular? Hangi şefkatte tutuldular saatlerce? Kaç merak eğildi üstlerine? Kaç hüznün yağmuruna yakalandılar, öylece...

Kokusu solmayan, rengi kokan güzellik.

Kalbin dibi gözükmeyen kuyularında durulanmış güneş parlağı. Sarı yapraklar; eski kitapların sararmış sayfaları.

Gözlerinizi kapatıp tam ortasından kokladığınızda bir orman içine yürümeye başlırsınız. Kollarını iki yana açan ağaç kucağıdır onlar. Yaşamın söylediği neşeli yalanlara “dur!” diyen bir hüznün batımı, geceye başını eğmiş ay çıplağı.

Kitaplar babamın babası; sözünü tuttuğu, başını eğdiği, hizmet, hürmet ettiği...

Kitaplar babamın anası; “öf!” bile demediği...

Kitaplar babamın yarı; yanak yanağa uyuyakaldığı...

Kitaplar; babamın yakını, hısımlı, akrabası.

Kitapsızken huysuz bir ihtiyar. Kitaplıyken neşeli bir çocuk. Baş yastığı, oyuncuğu. Uyuyacağında gözlerinin örtüsü. Kalktığında yüzüne serpinti.

•••

Kelebek akınına uğramış

Çiçekti.

Babamın masası.

Son -u olmayan- baharın

Ölümsüz kelebekleri...

Ya da dalları yerde

bir meyve ağacı.

Olgun tecrübelerin ağırlığı,
gövdesinde.

Yüzünü hatırlamıyorum;

Babaannemin kitap sevdalısı oğlunun.

Basamağı kitaplar-

dan bir merdiven

vardı,

bir de en üst basa-

makta gözleri.

Daha üstünde

Düşüncelerini tar-

tan iki kefe;

Ağır mı ağır kaşları.

Kuveyt İzlenimleri

Muhammed Talha Çiçek

İstanbul'dakinin tersine, Kuveyt'te havaalanına indiğimiz andan itibaren hareketsiz, sakin, koşuşturmanın olmadığı bir ortamla karşılaşırız. Klimaların soğuttuğu havaalanından çıkar çıkmaz, saat gecenin üçü olmasına rağmen yüzümüze kavurucu bir sıcaklık çarpıyor. Çabucak otobüse atlayıp, sekiz ayımızı geçireceğimiz Kuveyt Üniversitesi Yabancı Öğrenciler Yurdu'na gidiyoruz bizleri karşılamaya gelen yurt görevlileriyle birlikte.

İtiraf etmeliyim ki, Kuveyt'e gelmeden önce tasavvur ettiğimin çok çok üzerinde yeşillendirilmiş bir Kuveyt ile karşılaştım. Özellikle yolların kenarına dikilmiş büyük ağaçlar, arkasında çöl toprağı olmasına rağmen, yoldan gözünüzün görebildiği bütün çevrenin yemyeşil olduğunu düşündürüyor size. Ağaçlandırma hükümetin üzerinde önemle durduğu konulardan biri. Düzgün ve geniş yollar, son model jipler size bir petrol ülkesinde bulunduğunuz hissettiriyor.

Körfez'deki birçok şeyhlik gibi Kuveyt de topraklarından petrol çıkartılmaya başlanmasından sonra, gerek toplumsal gerekse ekonomik anlamda büyük bir değişim yaşamış. Toplumun hayat standardı iktisadî anlamda son dere-

ce yüksek bir seviyeye ulaşmış. Öncesinde doğru dürüst bir şehir hayatının bulunmadığı ülke, petrolden sonra özellikle göçmen işçiler için çekim merkezi haline gelmiş. Ortadoğu'daki yirmi üç Arap devletinden biri olan Kuveyt'in nüfus yapısına baktığımızda bir Arap devletinden ziyade bir Güney Asya devleti olduğunu zannederiz. Zira, nüfusunun üçte ikisini Güney Asya'dan çalışmak için gelen göçmenler oluşturuyor. Bunların büyük çoğunluğu Hindistan, Pakistan ve Bangladeş vatandaşları. Göçmenler Kuveyt toplumunu ayakta tutan yapı taşları adeta. Öyle ki yol yapımından inşaatlara, güvenlik işlerinden fabrikalara kadar her yerde göçmen işgücünden istifade ediliyor.

Bilindiği üzere Kuveyt ekonomisinin neredeyse tamamı petrolden sağlanan gelire dayanıyor. Dünya petrollerinin % 10'unun bu küçük ülkenin topraklarından elde edilmesi ülkeyi kısa zamanda dünyanın en zengin ülkelelerinden biri haline getirmiş. Geçen sene Kuveyt bütçesinin on milyar dolar fazla verdiğini duyunca insanların neden ekme almaya bile arabayla gittiklerini anlamlandırmakta güçlük çekmedim.

Sosyal ve siyasal yapı hakkında bir fikir vermesi için Kuveyt'te göçmenlerin yaşam standartlarına ve Kuveyt hükümetinin göçmenlere karşı muamelesine değinmek faydalı ve aydınlatıcı olur. Evvela şunu belirtmeliyim ki, ülkede toplum kast sistemi gibi katmanlara bölünmüş durumda. En başta da Amerikalılar geliyor diyebiliriz. Amerikan askerleri ülkenin bir kısmını kapamış durumda ve Kuveyt'le herhangi bir ilgileri yok. Havaalanından başka yerde Amerikalı görmeniz mümkün değil. Son derece ayrıcalıklılar. İkinci sırada Kuveytliler geliyor ve *refah devleti* olmanın sağladığı olanaklardan büyük oranda istifade ediyorlar. Öyle ki işsizlik oranı sıfır olan Kuveyt'te en düşük Kuveytli maaşı 2000-3000 dolar civarında. Üçüncü sırada yer alan Güney Asyalı göçmenler ise Kuveyt toplumunun dramatik yönünü gösteriyor. Sayıları toplumun üçte ikisini oluşturmasına rağmen (800 bin Kuveytliye karşılık 1.600 bin göçmen) yaşam şartları son derece kötü. Daha çok göçmenlerin kullandığı araçlar son derece bakımsız durumda. Birkaç örnek vermek gerekirse:

Hemen hemen hiçbir Kuveytlinin itibar etmediği belediye otobüslerine bindiğinizde kendinizi bütçesi on milyar dolar fazla vermiş bir ülkede değil de,

nüfusunun büyük bir kısmı açlık sınırında olan bir Afrika ülkesinde hissediyorsunuz, ki bu otobüsler çoğu zaman çok kötü kokuyor. İkinci olarak caddeler ve caddelerin üzerindeki dükkanlar kesinlikle bir *refah devletini* andırmıyor. Nedeni ise son derece basit: Kuveytliler çoğunlukla büyük alışveriş merkezlerini tercih ediyor. Caddelerdeki küçük dükkanların müşterileri daha çok göçmenler, bu nedenle dükkanlar son derece bakımsız. Kaldırımlar bile harap durumda. Oysa Kuveytlilerin arabaları için tahsis edilmiş yollar oldukça geniş ve düzgün. İnanması zor ama Kuveytliler ekmek almaya bile arabalarıyla gidiyor. Büyük çoğunluğunu göçmenlerin meydana getirdiği yayaların herhangi bir önem taşımadığı ülkede, trafik ışıkları sadece arabalar için düzenlenmiş.

Hükümet dairelerindeki durum da bundan farklı değil; Kuveytli olmayanlar farklı muamele görüyor. Örneğin Kuveytliler kesinlikle sıraya girmiyor ve işlerini kısa sürede hallediyor. Oysa devlet görevlilerinin göçmenlere karşı muamelesi son derece kaba. Özellikle kapıdaki güvenlik görevlileri canları sıkılınca sırada bekleyen Güney Asyalı göçmenlerin üzerine yürüyor ve sıraya girmedikleri bahanesiyle onları tartaklıyor. Yasalar sadece bu göçmenlere uygulanıyor. Herhangi bir Kuveytlinin yasalara uymayan bir davranışı çoğu zaman görmezden geliniyor. Mesela on sekiz yaşını doldurmayanlara ehliyet verilmezken, bir Kuveytli araya vasıtalar koyarak on yedi veya on altı yaşında da ehliyet alabiliyor.

Ülkede eğitim de ilginç özellikler gösteriyor. Birçok aile çocuklarını ilkokuldan itibaren İngilizce eğitim veren Amerikan ya da Pakistan okullarına gönderiyor. Bu da çocuğun yerel lehçe dışında doğru dürüst Arapça konuşmamasına yol açıyor. Kütüphanede İngilizce konuşarak ders çalışan Kuveytli-leri görünce çok şaşırılmışım. Ülkenin tek üniversitesi olan Kuveyt Üniversitesi'nin eğitimi de iki kısma ayrılıyor: İngilizce eğitim yapan bölümler ve Arapça eğitim yapan bölümler. İngilizce eğitim yapan tıp ve mühendislik bölümlerinde genellikle yabancı hocalar istihdam ediliyor; bu bölümlerde

eğitim mükemmel yakın. Sosyal bilimlerin eğitim dili Arapça. Genellikle yerli hocalar çalışıyor. Onun için bu bölümlerde eğitim vasatın altında. Genellikle notları düşük olan öğrenciler bu bölümleri tercih ediyor.

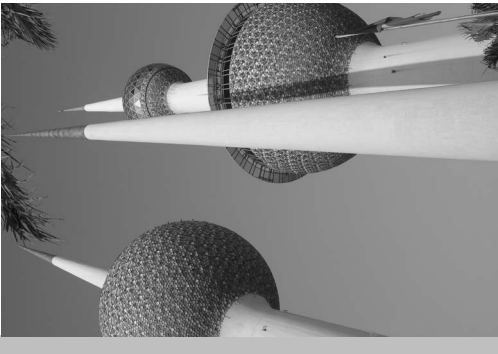
Yabancı öğrencilerin Arapça öğrendiği Kuveyt Üniversitesi Dil Merkezi öyle tahmin ediyorum ki Arap ülkeleri içindeki en ciddiye dil merkezi. Mutad olana muğayir burada öğrencilerden ziyade hocalar dersleri kaynatmak, derse gelmemek eğiliminde. Derslerin yarısı boş geçiyor. Ama Arap Dili ve Edebiyatı bölümünün sarf ve nahiv derslerine devam etme ve özel hocalardan ücretsiz dersler alma imkânı fazla. Kursun açığını buradan kapatıp mükemmel bir Arapçayla geriye dönmeniz mümkün.

Yabancı öğrencilerin kaldığı yurt da Arapça öğrenmek için gayet güzel bir ortam sunuyor. Burada sadece fasih Arapça konuşabilen, hem de gayet akılcı konuşabilen İslâm coğrafyasının farklı ülkelerinden gelmiş öğrencilerle bol bol Arapça pratik yapabilmek imkânına sahipsiniz. Konuşmayı ve tartışmayı çok seven sıcakkanlı insanlarla karşılaşacaksınız sık sık.

Kuveyt gibi 19. yüzyıla kadar yerleşik yaşamın görülmediği bir devlete gince tarihin ne denli önemli olduğunu anlıyorsunuz. Zira, Saddam Kuveyt'i işgal etmeseydi, Kuveyt tarihi dümdüz bir çizgiden ibaret kalacaktı. Ziyaret ettiğiniz her kurum kendi tarihini iki döneme ayırıyor: Saddam öncesi ve Saddam sonrası... Her yerde Saddam'dan mutlaka bir eser var, ya da öyle gösteriliyor. Bütün olumsuzlukların sebebi Saddam! Aradığınız kitabı kütüphanede bulamadınız mı? Mutlaka Saddam ya yaktırmış, ya da Irak'a götürmüştür! Bu ve bunun gibi örnekler çok sık rastlayabilirsiniz. Saddam, Kuveyt tarihini renklendiren, farklılaştıran bir imge olmuş. Kuveyt'i işgal etmeseydi, ziyaret edilen yerlerin tarihi hakkında bu kadar uzun süreli konuşulmayacaktı herhalde. Tarihî zenginliğin, insanın kimlik oluşumunda ne derece önemli yer tuttuğunun farkına varıyorsunuz Kuveyt'teyken.

Haa...! Son olarak, eğer bir gün Kuveyt'e yolunuz düşerse sokakta Arapça bilseniz bile İngilizce konuşun. İngilizce konuşursanız size çok daha farklı muamele edildiğini göreceksiniz.

[1] Körfez Savaşı'na kadar Kuveytli göçmenlerin büyük bir kısmını Filistinliler oluşturmaktaydı. Ancak Saddam'ı destekledikleri gerekçesiyle, savaştan sonra ülkeden sürüldüler. Yerlerine Güney Asyalı göçmenler istihdam edildi.

İnsan küçük âlemdir derler, ama hakikatte en büyük âlemdir!

Surette küçük bir âlemsin ama hakikatte en büyük âlem sensin. Görünüşte dal meyvenin aslıdır; fakat hakikatte dal meyve için var olmuştur. Meyve elde etmeye bir meyli, meyve elde etmeye bir ümidi olmasaydı hiç bahçıvan ağaç diker miydi? Şu halde meyve görünüşte ağaçtan doğmuştur, ama hakikatte ağaç meyveden vücut bulmuştur.

Mustafa onun için “Adem’le bütün peygamberler benim ardımda ve sancağımın altındadır” dedi. O hünerler sahibi, onun için “Biz sonda gelen, fakat en ileri giden ve öndölü alanlarız” buyurdu.

Suret bakımından ben Adem’den doğmuşum ama hakikatte onun atasının atasıyım ben! Melekler bana secde ettiler.. Adem benim ardımdan yürüdü, yedinci kat göğün üstüne çıktı! Hakikatte babam benden doğdu.. Ağaç meyveden vücut buldu. İlk düşünce, iş âleminde son olarak zuhur etti. Hele vasfa mazhar olan düşünce!

Hâsılı bir an içinde gökten nice kervanlar gelmekte, göge nice kervanlar gitmektedir! Bu yol bu kervana uzun gelmez.. Ova, üstün gelen kişiye geniş gelir mi hiç?

Gönül her an Kâbe’ye gitmekte.. Benden de Tanrı lütfuyla gönlün tabiatına bürünmede! Bu uzunluk, kısalık bedene göredir. Tanrı’nın bulunduğu yerde uzunun, kısanın lâfı mı olur? Tanrı cismi tebdil etti mi gayri fersaha bile bakmadan yürür gider!

Ey yiğit, lâfı bırak gayri! Şimdi yüzlerce ümit var, hemen adım atagör. Gözünü bir yumdun mu bakarsın ki gemide oturmuşsun, uyuyorsun.. Öyle olduğu hâlde yol almadasın!

MECMUA

Şakir Kocabaş
HATIRASINA

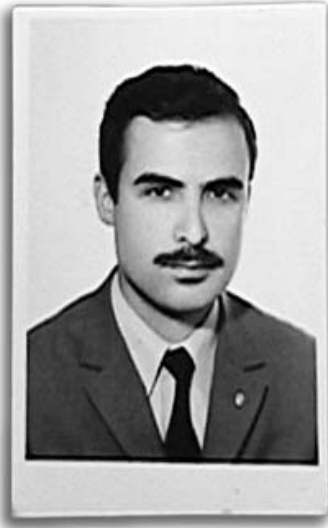
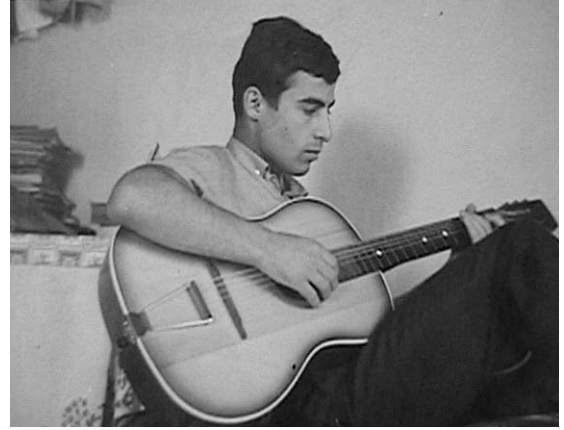
ŞAKİR KOCABAŞ

(1945-2006)

Şakir Kocabaş, 1945 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini İstanbul'da tamamladı. 1970 yılında İTÜ Kimya Fakültesi'nden mezun oldu. 1972-1986 yıllarında Türkiye ve İngiltere'de kimya sanayiinde teknik ve idari görevlerde bulundu. Bu süre içinde bilim ve dil felsefesi çalıştı. 1985-90 yılları arasında Londra Üniversitesi King's College'da yapay zeka alanında doktora yaptı. Doktora tezinin konusu "Bilginin İşlevsel Sınıflandırılması: Bilimsel Araştırma ve Buluşlar Üzerine Uygulamalar" (Functional Categorization of Discovery) idi. Aynı yıllarda Türkiye'de İlim ve Sanat ve Hindistan'da Aligarh Üniversitesi tarafından yayınlanan MAAS Journal of Islamic Science dergilerinde İslâm, bilim ve felsefe konularında makaleleri ve The Qur'anic Concept of Intellect ve Foundations of Scientific Thought

ŞAKİR KOCABAŞ
(1945-2006)

in İslam isimli iki küçük kitabı yayınlandı. 1991 yılında Türkiye'ye dönen Dr. Kocabaş, İTÜ Uçak ve Uzay Bilimleri Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalıştı ve Tübitak Marmara Araştırma Merkezi'nde Yapay Zeka Grup başkanlığı yaptı. Yapay zekada bilgi organizasyonu, bilimsel buluşların modellenmesi ve gerçek zamanlı simülasyon konularında 20'den fazla uluslararası dergi ve konferans yayını, 10 ulusal konferans yayını bulunuyor.

Akademik çalışmalarının yanı sıra önemli eserlere imza atan Kocabaş'ın, alanında bir klasik sayılan ve ilk baskısı yapıldığı tarihten itibaren önemli tartışmalar başlatan İfadelerin Gramatik Ayırımı başlıklı kitabı düşünce dalında Yazarlar Birliği'nin ödülünü kazandı. Diğer eserleri, İslâm'da Bilginin Temelleri (İz Yay., 1997), Fizik ve

Gerçeklik: Bilim Felsefesine Kavramsal Bir Yaklaşım (Küre Yay., 2001) başlıklarını taşıyor.

Bilim ve Sanat Vakfı (BSV)'nda da seminerler veren Şakir Kocabaş'ın BSV'de yürüttüğü grup çalışmalarını sonucu iki eseri daha yayınlandı: Kur'an'da Yaratılış: Uzayların ve Maddenin Yaratılışı (Pınar Yay., 2004) ve İslam'da Gerçeklik Kavramı: Kur'an'da Hakk Kelimesi (Pınar Yay., 2004).

Davutpaşa Ortaokulu
1937-1938
Öğretim Yılı

Çalışma Karnesi

Sınıf, Şubesi : I E
Numarası : 533
Adı ve Soyadı : Şakir Kocabaş

NOT:
1 - Bu karnesi bir tasdikname değildir. Bununla öğrencinin başka bir okula nakli işi yapılmaz.
2 - Bu karnesi imzalar bittikten ve öğrencinin velisi imzalıktan sonra okuldaki dosyaya konur.
3 - Her öğrenci karnesini velisine göstererek teslim etmiş ve geri getirecektir. Karnesini kaybeden veya karnesini yanlış velisine vakfide imzalatıp okulu idareetene vermiş öğrenci cezalıdır.
4 - Öğrenci velisi bu karnedeki notları inceledikten sonra verilen notları okulu idareetene verir.

1937-1938 Öğretim yılı Biremevi Sınıfı
Şakir Kocabaş Not

Dersler	Notlar		Sınıf geçme notu	
	1. Kuartal notu	2. Kuartal notu	Bahar notu	Yazık
Türkçe	6	7	7	7
Matematik	7	6	7	7
Coğrafya	6	6	6	6
Türkçe Bilgisi	6	6	6	6
İngilizce	5	5	5	5
Fizik	5	5	5	5
Türkçe Bilgisi	8	7	8	8
İngilizce	7	7	7	7
Türkçe Bilgisi	6	5	6	6
İngilizce	5	5	5	5
Matematik	8	8	8	8
Fizik	6	6	6	6
İngilizce	7	8	8	8

İngilizce Bölümü öğrencilerinden Şakir Kocabaş No. 533
Karnesidir.

Hareket Notu	Öğrencinin öğrenim yılı içinde aldığı başarıları gösteren	
	Hakama	Yazık
İhtisar		
Tedbir		
Okuldan uzaklaştırma		
Devam ettirilen günler	02. sıralı 02. sıralı	32
Devam etmedikleri günler	02. sıralı	1
Geç kalınan günler	02. sıralı 02. sıralı	
Okul müdürlüğünün iznini		
Öğrenci velisinin iznini		
Öğrencinin sınıfı	5. sınıf	
Öğrencinin sınıfı	5. sınıf	

Merhum Şakir Kocabaş'ın 15 yıl boyunca, her hafta sonu 5-6 saati bulan atölye çalışmaları hariç, Bilim ve Sanat Vakfı'nda verdiği seminerlerin listesi aşağıda yer almaktadır:

Yıl	Dönem	Seminer İsmi	Seminer Saati
1991	Güz	Yapay Zekâ ve Bilimsel Araştırma Modelleri	6X1
1992	Bahar	Kur'an'da İlmî Düşüncenin Temelleri	5X1
1993	Güz	İslam ve Bilim	2X1
1994	Güz	İslam ve Bilim	2X1
1995	Bahar	Ortaçağ Kimya Tarihi	4X1
1995	Güz	İslam ve Bilim "İslami Epistemoloji" Üzerine	4X1
1996	Bahar	Bilim felsefesi ve Yapay Zeka	3X1
1996	Güz	Kur'an da Gerçeklik (Hakk) Kavramı	4X1
1997	Bahar	Kur'an da Gerçeklik (Hakk) Kavramı	4X1
1999	Güz	Tabiat Olayı Nedir?	2X1
2000	Güz	20. Yüzyıl Bilim Felsefeleri	4X1
2001	Bahar	Bilim ve Gerçeklik	7X2
2001	Güz	Bilim Felsefesi	8X1
2002	Bahar	Lisan ve Gerçeklik	8X1
2002	Güz	20. Yüzyıl Bilim Felsefeleri	8X1
2002	Güz	Yapay Zeka	2X1
2003	Bahar	İfadelerin Gramatik Ayırımı	8X1
2003	Bahar	Yapay Zeka	2X1
2003	Güz	Fizik ve Gerçeklik	8X1
2004	Bahar	Bilim Felsefesi	4X1
2004	Bahar	Yapay Zeka	4X1
2004	Güz	İfadelerin Gramatik Ayırımı	8X1
2005	Bahar	Bilim Felsefesi	8X1
2005	Güz	İslam'da Bilginin Temelleri	8X1
2006	Bahar	Fizik ve Gerçeklik	8x1

Ayrıca, Şakir Kocabaş hocamız, vakfımızın Medeniyet Araştırmaları Merkezi'nce düzenlenen Yuvarlak Masa Toplantıları'nın da üç kez konuğu oldu:

20 Eylül 2002	Yapay Zeka ve Bilinç Tartışmaları
23 Temmuz 2002	Kur'an'da Hakk Kavramı
13 Mart 2004	Kur'an'da Yaratılış: Uzayların ve Maddenin Yaratılışı

Şakir Kocabaş'ın ardından yazılanlar...

Hazırlayan: Ayşe Pay

Şakir Kocabaş, ömrünü ilahi kelamı doğru anlamaya adanmış rasyonel bir düşünürdü. Sabırlı ve uzun soluklu çalışmanın ne demek olduğunu neslimiz ondan öğrendi. Eserleri, Kur'an-ı Kerimin şifrelerinin değil, mesajının anahtarı.

Mustafa Özel/Kitap Postası, Eylül 2006

Şakir Kocabaş, İnsan'ın hüsranda olduğuna, hüsranda yalnızca iman edenlerin, salih amel işleyenlerin, özellikle -o aşık olduğu- Hakk'ı ve sabrı tavsiye edenlerin müstesna kılındığına inanan ve bu inancına göre eyleyen ve yaşayan derviş meşrep bir bilgin ve düşünürdü. Çalışmayı yayık vurma'ya benzetirsek, insanın belirli bir miktar ayrandan yağ elde etmesinin, ancak ve ancak sessiz ve derinden ama sürekli yayığı vurmaktan geçtiğini söyleyebiliriz. Kocabaş, hayat denilen süreçte çığır açıcı, insanlara bakış sağlayıcı, ufuk kazandırıcı bir çalışmanın, ancak ve ancak böyle bir yayık vurma eylemiyle mümkün olduğuna, dolayısıyla, yukarıda özetini verdiğim son sohbetin de gösterdiği üzere, "yarın ölecekmiş gibi hazır" ama "hiç ölmeyecekmiş gibi çalışılması" gerektiğine inanan bir insandı. Öyle oldu, öyle öldü.

İhsan Fazlıoğlu/Anlayış Dergisi, Eylül 2006

Yıllar süren Londra hayatımda Şakir Kocabaş en sık görüştüğüm nadir isimlerden biri olacaktı. Bir kimya laboratuvarını andıran mutfak, hiç de bekar evi denilemeyecek düzende küçük apartman daireesine her gittiğimde mutlaka bir gündem olurdu. Kendi eliyle yemek hazırlamak için girdiği mutfak bir kimya laboratuvarı titizliğinde oluşu kişiliğini en iyi yansıtan göstergesiydi sanki... Ama o düzenli mutfaktaki ayak üstü sohbeti de bir felsefe atölyesine dönüştürmesini bilirdi: Aziz kardeşim, Allah her şeyi ölçü ile yaratmıştır, derken meslekten kimyacı olmanın getirdiği ölçülülüğünü hikmetle buluştururdu.

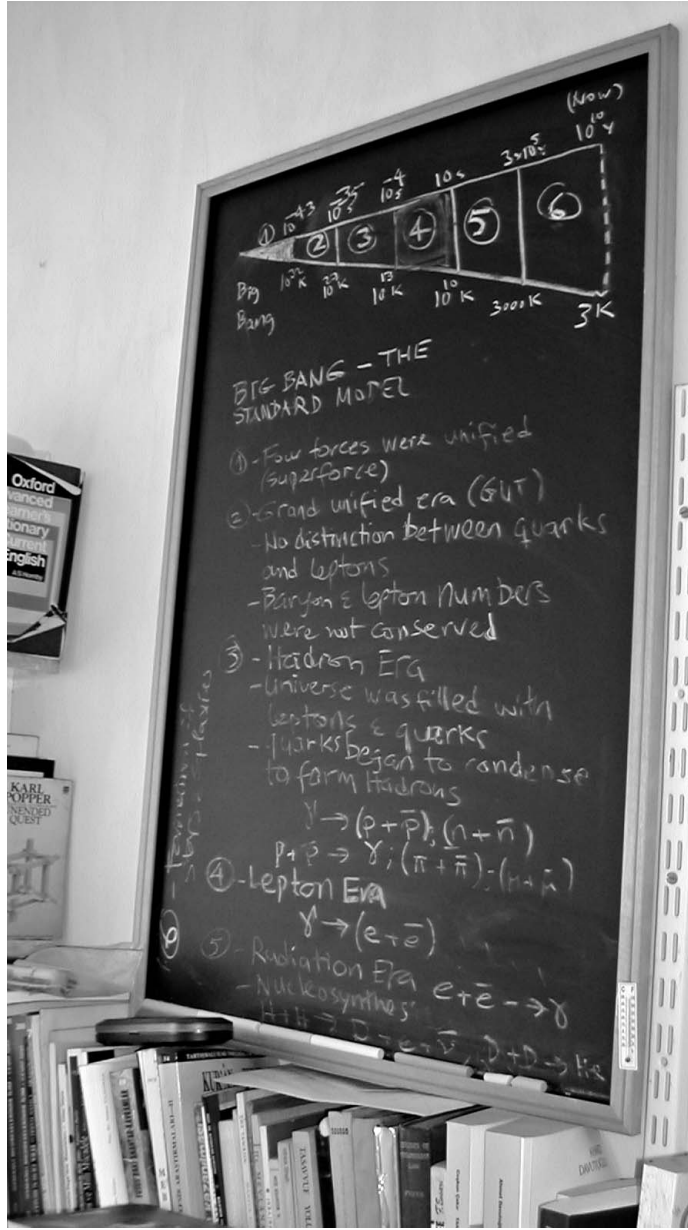
Yine o günlerden bana emanet gibi kalan sözü, her zaman hatırlarım: "öyle bir eser vereceksin ki en az 150- 200 yıl dünyayı etkilemeli..." Hayatı boyunca bu iddiayı kendine şiar edindiğini söyleyebilirim. Mütevazı kişiliği, basit yaşamının altında böylesi bir hedefe adanmışlık olduğunu çoğu kimse fark etmemiştir. (...) Bir tür bilgelikle dervişliğin buluştuğu, kalp ve beynin insicamını temsil etti.

En küçük çabasını topluma fatura edenlerin ortalığı kasıp kavurduğu bir ortamda hayattan hiçbir şey beklemeden hakikat peşinde olmayı hayatının hedefi olarak seçen ve son nefesine kadar bu amacı sürdüren bir gönül eri, parlak bir beyindi aramızdan göçen.

Akif Emre/Yeni Şafak, 22.08.2006

..."Şakir" denince aklıma hep yapay zeka gelirdi; tabii bir de ciddiyet ve tevazu; aynı zamanda amel-i salih bir mümin. ...Her zaman durgun ve mahzundu; fakat içinde kıyametler koptuğu fark ediliyordu.

İnanıyorum ki duyduğu acıda kendine ait bir şey yoktu; bu ülkede ilim yapılamadığını ve yapılamayacağını görüyordu; zira her konu ideolojiyle ele alınıyor, politikaya bulaştırılıyordu. Düşünen, idrak

eden bir insandı; bilim yuvaları, üniversiteleri böyle olan bir memleketin geleceği nasıl olurdu? Ama o; “Gidemesem de yolunda ölürüm” diyen karınca misali elinden geleni yapmaya çalışıyordu. (...) Bir hafta kadar önce, bir öğrencisiyle ders yapmak için kütüphaneye gelmişti. Günümüzde hangi hoca, maddi hiçbir şey beklemezsiniz, bir şeyler öğretebilir miyim ümidiyle öğrencisinin ayağına gider. Hayatta tanıdığım, dostluğuna doyum olmayan birkaç insandan biriydi.

Gösterişten uzak, kendi dünyasında yaşadı. Gökteki bir yıldız gibi sessizce kayıp gitti. Bıraktığı boşluk dostlarının yüreğinde her gün mutlaka derinleşecektir.

Mehmet Niyazi/Zaman, 28.08.2006

Şakir Ağabey, Türkiye'nin entelektüel haritasında sessizce ve kendince izler bırakan, kendi hâlinde bir fikir adamıydı. Bizden önceki kuşakla bizim aramızda 'ara' bir yerde duruyordu.

Şakir Kocabaş'ın hem kişisel, hem de entelektüel serüveni, bizim kuşağımız için de, bizden sonraki kuşaklar için de önemli 'dersler' içeriyor.

Her şeyden önce, onun ara bir yerde duruyor olması, her zaman o arada kalmayı tercih etmesi, onun hem kişisel biyografisini, hem de entelektüel biyografisini iyi özetleyebilecek bir metafor olarak görülebilir.

Ara metaforu, onun yılmak usanmak bilmeyen bir arayıcı ve araştırmacı, tecessüs merakı dur durak bilmeyen bir fikir adamı portresini olduğu kadar; zor beğenen, ucuzculuğa prim vermeyen, (mutfağında yüzlerce çeşit kimyevi baharat vs. üreten!) her şeye ve herkese belli bir mesafe koymayı yeğleyen kişisel biyografisini de iyi resmeden bir metafordur.

Aslında Şakir Kocabaş'ın bu iki portresi, biraz da Türkiye portresini andırır: İşte Şakir Ağabey'in 'ara-

ŞAKİR KOCABAŞ
(1945-2006)

dalık' portresi, Türkiye'nin o aradan nasıl emîn bir yere çıkabileceğini, nereye, hangi aralıklarla ve hangi aralardan geçerek gidebileceğini göstermesi açısından Türkiye'ye ve Türk entelijansiyasına ışık tutan bir portredir. (...)

Yusuf Kaplan/Yeni Şafak, 22.08.2006

Bazı bilim adamları yaşadıkları zaman zarfında yaptıkları eserler dolayısıyla bilinse de, eserlerinin muhtevası ve derinliği layığıyla bilinmeyebilirler. Herhalde bir bilim adamı için en büyük kıvançlardan biri, yaptığı çalışmaların kıymetinin yaşarken takdir edilmesidir. Hele bu bilim adamı, zerre kadar şöhrat sevdası duymadan, etrafındaki dünyaya sanki onu ilk kez tecrübe ediyormuş gibi mütecessis bir hayretle bakan derin, samimi bir zihinsel. Yaptığı işin anlamı üzerine düşünüyor olmak gibi Türk bilim camiasının alışık olmadığı bir karaktere de sahipse bu bilim adamı, üretilen eserlerin hak ettiği yankıyı bulması epey zorlaşmakta. Geçtiğimiz 19 Ağustos'ta sessiz sedasız aramızdan ayrılan Doç. Şakir Kocabaş, çalışma aşkıyla felsefi tefekkürün bir bilim adamının şahsında nadir bir ahenk oluşturduğu; eserleri ve sorduğu sorularla zaman içinde gayretinin gerçek anlamını bulacağını ümit ettiğimiz samimi bir emeğin adıydı.

Alim Arlı/Yeni Şafak KİTAP, 06.09.2006

Yaklaşık 20 yıl önce bir arkadaşımınla beraber, bir kitapçıda kenara atılmış 15-20 tane nüsha görünce, içimiz cız etmiş ve sadece lâıyk olanlara vermek üzere bütün nüshaları satın almıştık. (Kitabın adı bile yanlış basılmıştı; zira gerçekte kitabın gerçek adı "... Ayrımı" değil, "... Ayrımı" olmalıydı.)

Bu eseri, anlayamadığım yer kalmayınca kadar defalarca okumuş, âdeta hatmetmişim.

Dücan Cündioğlu/Yeni Şafak, 27.08.2006

Naif, çelebi, kibar bir kişiliği vardı.

Düzenli bir çalışma disiplini içinde olduğu her hâ-
linden belli oluyordu.

Kafasında belli başlı felsefî meseleler ve bu mesele-
lerin çözümüne dair ana hatları çizilmiş, referans
noktaları aşağı-yukarı belirlenmiş kimi ulaşım dü-
zenekleri mevcuttu.

O yıllarda felsefe tahsilini sürdüren bendeniz, ken-
disinde tam bir felsefeci kimliği/kişiliği bulmuş-
tum: İdealleri olan ve bu idealler için mesai harca-
yan bir 'felsefeci' tipi...

Batı'nın bilim ve felsefe dünyasını yakından izliyor
ve tanıyor, bu dünyanın felsefî disiplin ve çalışma
prensiplerine ayak uyduruyor ve fakat bir Müslü-
man gibi düşünüyor; hayata, insana, dünyaya, var-
lığa ve varoluşa bir Müslüman gibi bakıyordu... Bu
özellikle de, felsefe çalışmaları için Batı'ya giden
ve Türkiye'ye döndüğünde çalıştığı kurumda bir
Batılı gibi düşünen, yapıp-eden kimi felsefe hocala-
rından kesinkes ayrıydı, farklıydı...

İhsan Deniz/Yeni Şafak, 28.08.2006

Bir arkadaşımız, 'Şakir Kocabaş ne iş yapardı?' diye
sordu dün. Bizim anlamadığımız işler yapardı, diye
cevap verdim. Geçen cuma günü vefat etti. 'İfadele-
rin Gramatik Ayrımı'nı belki 20 yıl önce okumuş-
tum. Elmalarla armutların toplanmayacağını arit-
metik dersinde öğrenmişim ama, düşünürken de
elmalarla armutların toplanmaması gerektiğini
tam olarak Şakir Kocabaş'ın o hacmi küçük kıymeti
büyük kitabından öğrendim.

Yusuf Ziya Cömert/Yeni Şafak, 21.08.2006

Bahis Allah için olmak'tan açıldığında, kula düşen
tevazu oluyor, hamd ve şükür oluyor. Şakir Hoca'yı
gençler nazarında güzle insan yapan da sanırım bu
idi. Dervişmeşrep, alçakgönüllü, ölçülü, kibar hatta

münzevi... Düşünüyorum da onun dünya çapındaki kariyerine sahip kaç kişi var bu ülkede ve onu kaçımız hakkıyla tanıyabildik? Ama bunların hiçbirinin, yani insanların verdiği değer, itibarın, şanın, ünün, onun nazarında, öyle zannediyorum ki hiçbir önemi olmadı. Medyatik değildi. En az politik olmadığı kadar... Genel dalgalanmalara ve maslahata aldırılmadan çalışmalarını iğneyle kuyu kazar gibi devam ettirdi... (...) Rabbimiz, Miraç gününde Beka Alemine yolcu ettiğimiz hocamıza, o çok sevdiği Kur'an-ı Kerim'i şahit kılsın... Işık; onun Allah'a olan aşkı idi, ziyasıyla aydınlandık, Allah rahmet ve mağfiret etsin, mekanını cennet kılsın!

Sibel Eraslan/Vakit, 26.08.2006

İhtiyacımız olan analitik düşünceye, fikirlerin derli toplu ifade edilmesine, efradını cami ayyarını mani sözün adresini bulmasına gayret eden bir bilim adamıydı. bu bakımdan hayatında yaptığı işin değeri, söze dayalı bir kültürel ortamda pek de anlaşılamadı belki ama, bundan sonra hizmetinin kıymetinin ortaya çıkacağına inanıyorum.

Mücahit Küçükıylmaz/Kitap Postası, Eylül 2006

İfadelerin Gramatik Ayrımı bir imkanın müjdecisiydi. Ama o imkanın ne menem bir mümkün işareti ettiğine dikkat çekecek muhatap bulamadı. (...) Merhum Kocabaş'ın bütün bu entelektüel seyrini panoramik olarak görebilmemiz için yazdığı her satırın yayınlanması, tartışılması, kritik edilmesi ve eleştirilmesi gerekiyor hiç şüphesiz. Onun çalışmalarının bir sükut suikastına maruz kalmamasını temin etmeliyiz. En azından bu kadarını rahmetliye borçluyuz.

Suavi Kemal/ Millî Gazete, 28.08.2006

Düşünce dünyasında öyle bazı kritik eserler yazılmıştır ki, genellikle hacim itibarıyla küçük olmalarına rağmen son derece yoğun bir muhtevaya sahiptirler. Nese fi akaidine, Farabi'nin Medinetü'l Fa-

dıla'sına veya Gazali'nin Tehafütü'l-Felasife'sine ve benzer başka birçok esere onlarca şerh yazıldığını biliyoruz. İşte Şakir Kocabaş'ın "İfadelerin Gramatik Ayrımı" isimli eseri de günümüz insanı açısından böyle bir kıymete haiz ilmî bir eserdir. Eğer klasik usûl eğitim süreci devam ettiriliyor olsaydı sözü edilen esere herhalde birçok haşiye yazılırdı. "İfade biçimleri" üzerine yapılan özlü ve derin analizler bizim camiamız açısından bir nevi "Tractatus" sayılabilir dersek abartı olmaz.

Selçuk Kütük/Umran Dergisi, Eylül 2006

Bu yazı bir kitap tanıtımı yazısı değil. Belki, bir İNSAN tanıtımı yazısı denemesi. Hem de tanışmayı çok istediğim halde, sadece kendisinden ders alan arkadaşlarımın anlattıklarıyla yetinerek bile kendisine hayran olunabilecek bir insan üzerine yazılmış bir yazı... Oysa benim hayranlığım onun kültür hayatımıza kattığı eserlerinden kaynaklanmaktadır. (...) Şakir Kocabaş'ı kaybetmiş (kaybetmek ne demekse...) olmak herhalde en çok şair ve yazarları üzecektir. Ne de olsa "kamus namustur" demenin ne demek olduğunu ondan öğrendik. Kavramların anlam haritasını bilmeden aydın olunamayacağını da...

Sıddık Ertaş/Kitap Postası, Eylül 2006

Şakir Kocabaş'ı Anma Programının Ardından Yaylagül Ceran

“Hepinize selamlar olsun...”

Şakir Hocamız böyle selamlardı öğrencilerini. Dersleri selam ve selamlele başlar ve yine selam ve selamlele biterdi. Şakir Kocabaş Hocamız hayatın derinliğini ve anlamını gerçekliğin kelimeleriyle donatan azim ve doğruluğun şiarı şu kaygıyla yola çıktı:

“Kur’an üzerine bir kavramsal araştırmaya 1986 yılında başladığımız zaman hemen dikkatimizi çeken hususi Kitap’taki bazı kelimelerin günümüz Müslümanları tarafından Kur’andakinden çok farklı çerçeveler içinde kullanılması olmuştur.”¹

“Kur’an’ın yol gösterici özelliğini düşünürsek ondaki kelimeleri gökteki yıldızlar gibi düşünebiliriz. İnsanlar yüzyıllardır denizde ve karada yıldız haritalarıyla geceleyin yollarını bulmaktadır. Böyle bir haritada keyfi olarak yıldızların yerlerini değiştirirsek veya bazı yıldızları haritadan silip bunların yerini öteki yıldızlarla orta bir yerde birleştirirsek o harita ne işe yarar? Başka bir örnek olarak büyük bir şehrin, mesela Londra’nın metro haritasını göz önüne alalım. Bu haritada 12 ayrı metro hattı bulunmaktadır ve bu hatlar birçok noktada kesişmektedir. Her hat üzerinde ortalama 40 istasyon (durak) bulunmaktadır. Şimdi biri çıksa ve ‘Bu haritada bu kadar çok istasyona gerek yok, harita çok karışık görünüyor,

bunların çoğunu silelim, her hat için sadece üç istasyon bırakalım,’ dese böyle bir metro haritası ne işe yarar? Hangi yolcu bu haritayla, şehirde hangi istasyondan nereye, nasıl gidebilir? İşte, Kur’an üzerinde yapılan kavram indirgemeciliği de bunun gibi, hatta çok daha vahim durumlar ortaya çıkarmaktadır.”²

Lisanda yaşanan dönüşümleri ve bozulmaları böylece örneklendiren Şakir Hocamız, bu bozulmaların önemli sebeplerinden birini de davranış bozuklukları olarak ifade ederdi. Bunu o kadar önemserdi ki yaşadıklarını, söylediklerini ve öğrettiklerini Kur’an’dan öğrendikleri çerçevesinde yeniden gözden geçirir ve değişmesi gereken davranış ve ifadeler varsa hemen değiştirirdi. Bu dinamiklik ve ilkelere bağlılık, dosdoğruluğunun da temelini oluşturmuştu.

“Lisan (dolayısıyla düşünce ve inançlar) kendi haline bırakıldığında bozulmaya uğrar. (...) Bu tür bozulmalar bozuk lisanların etkisiyle olabileceği gibi, lisanı kullananların davranış bozukluklarının etkisiyle de olabilir. İnsanlar bozuk davranışlarını kendi kendilerine ve başkalarına kabul ettirebilmek için lisanlarındaki kelimeleri değiştirirler veya lisanlarından tamamen silerler. (...) Lisandaki bozulmaları düzeltmek, yani ona bulaştırılmış olan hastalıkları temizlemek için güvenilir bir kıstasa (kritere) ihtiyaç vardır. Müslümanlar için bu kıstas Kur’an’dır. ...”³

1999’da BSV’de Kur’an çalışmalarına başladığımızda, ardından daha bir çok çalışmada ve diğer ders gruplarında bu çalışmanın önemini bir kez daha görmek ve göstermek için daima İbrahim Suresinin şu ayetlerini okurdu:

“Görmedin mi Allah nasıl bir benzetme yapmıştır: Güzel bir kelime (kelimetün tayyibe-

tün), güzel bir ağaç (şeceretin tayyibeti) gibidir, kökü yerde sabit dalları semada. (o ağaç) Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir; Allah öğüt alsınlar diye insanlara böyle benzetmeler yapar.” (İbrahim Suresi 24-25)

Kur'an kavramlarının araştırılmasında ve aynı zamanda lisanda yaşanan bozulmalar karşısında Müslümanların tutumunu şu örnekle açıklardı:

“Dilbilimcinin görevi sürekli genetik kod üzerinde dolaşan ve bozulan yerdeki kodları tamir eden enzimler gibi, bıkip usanmadan lisandaki kavramlar üzerindeki bozulmaları düzeltmeye çalışmaktır, diyebiliriz.”⁴

İslâm'da Bilginin Temelleri ve İfadelerin Gramatik Ayırımı ile başlayan, bıkip usanmadan büyük bir azim ve iştihakla devam eden Fizik ve Gerçeklik, Kur'an'da Hak Kavramı ve Kur'an'da Yaratılış-Uzayların ve Maddenin Yaratılışı adlı çalışmaları ve yarım kalan Kur'an'da Zihin Kavramları çalışması bir arada incelendiğinde, tüm bu çalışmaların sadece lisan hakkında bir araştırma olmadığı fark edilecektir. Bu çalışmalarla Müslümanların gerçekliği anlamaları-düşünmeleri için bir çerçevenin, teorinin temelleri de oluşturulmaya çalışılmıştır. Hocamız bu konuyu oldukça çok düşünür ve “Şimdi bir Müslüman fizikçi olsa da şu konularda bir teori geliştirse...” diye biraz sitemle karışık da olsa dua ederdi. Müslümanların bilim-siyaset ve özellikle dilbilim alanında çalışmasının sadece İslâm dünyasında değil bütün dünyada çok ciddi bir dönüşümü başlatabileceğini söyler, İslâm Bilim Tarihinden örnekler vererek bunun hayal olarak algılanmasına karşı çıkardı. Yaşananları ince bir mizah anlayışıyla çevresindekilere örneklendiren ve hayatın, dünyada olmanın amacını daima canlı tutarak çevresindekilerle ilişkilerini çok yönlü geliştiren kişiliğiyle Şakir

Hocamız bizler için hem bir hoca, hem bir arkadaş, hem de bir baba olmuştü.

Bilim ve Sanat Vakfı çatısı altında yaklaşık 15 yıldır hem derin ilminden hem de mutevazı kişiliğinden ziyadesiyle istifade ettiğimiz hocamızı 19 Ağustos 2006 sabahı kaybettik. Öğrencileri olarak, istedik ki herkesi düşüncesi, çalıştığı disiplin ve dünya kavrayışı ne olursa olsun bir çatı altında birleştiren, bizim öz rengimizi temsil eden bu örnek insanı, ailesi ve kendisini tanıyanlarla birlikte hatırlayalım. Onu anmak, onunla ikinci kez yaşamak için, 9 Eylülde Zeyrek Salonunda düzenlediğimiz bu anma toplantısı, öğretici vasfı ve zengin ilgileriyle yurtiçi ve yurtdışından birçok kişiyi etrafında toplayan hocamızın dostlarını bir araya getirdi. Çocukluk yıllarından, mahallesinden, kimya mühendisi olduğu fabrikadan, mesai arkadaşlarından, akademik çevreden, çalıştığı kurum Tübitak'tan, basın-yayın çevresinden Şakir Hoca ile tanışıklığı bulunanlar, onun kendilerinde derin izler bırakan hasletlerini, farklı yönlerini bizlerle paylaştı. Aşağıda, bu vesileyle birbirimizle tanışma fırsatı da bulduğumuz anma toplantısından bazı bölümleri aktarıyoruz:

Anma Toplantısından...

“Bazı insanlar hayatın ölüme en uzak noktalarını birleştirerek yaşamayı tercih ederler. Şakir Kocabaş hayatın ölüme en yakın noktalarını birleştirerek yaşayan bir insandı. Kendisini düşündüğümde üç D harfi ile hatırlıyorum:

Derviş bir insandı: Bir derviş, bir zahid gibi, bu dünyada yaşamıyormuş gibi yaşardı.

Devrimci bir düşünürdü: Şu yönüyle devrimciydi: O dönemde insanlar ne konuştuklarını düşünmeden -hâlâ birçoğu öyle ya- konuşurlardı. Kullandık-

ları kelimelerin nereye oturduklarını düşünmeden, ifadelerin gramatik ayrımını yapmadan konuşurlar; yani dinî ifadelerle teorik, politik ifadeleri birbirine karıştırarak toplumculuk-İslâmcılık ya da ulusçuluk vb. gibi ifadeleri kullandıkları dönemde, o bütün bunların boş konuşmalar olduğunu söylemesiyle devrimciydi.

Duyarlı bir yurttaştı: Güncel sosyo-politik meselelerde tavrını ortaya koyardı.

Fikirlerini doğru anlayabilmek, onun dervişliğini, devrimciliğini ve duyarlılığını çocuklarımıza aktarabilmek için bu hüznün yine neşeyle karıştırılması gerektiğini düşünüyorum...”

Mustafa Özel (Vakıf Başkanı)

“Şakir Ağabey ile 1985 Mayıs-Haziran aylarında Londra'da tanışmıştık. Bir Ramazandı. O zamanki Şakir Ağabey neyse 2006'da 21 sene sonraki Şakir Ağabeyin hususiyetleri aynıydı. Tam bir tutarlılık, kendi içinde huzurlu ve dingin, bizim medeniyetimizin insanındaki iç huzur ve dinginliği her haliyle yansıttı. Öyle bir hürs-ihirasın, nefsanî şeylerin getirdiği bir huzursuzluk, bir feryat hali yoktu. Huzurlu bir yürüyüş, huzurlu ve sakin bir yaşayış.

Kendi içimizde doğal süreçte bir hoca prototipi oluşturmaya çalıştığımızda üzerinde en çok durduğumuz şey, bilgi ile fiilin, ilim ile amelî halin bir bütünlük oluşturmasıydı. Çünkü bunlar, öğrencilere, daha sonraki nesillere örnek olacak insanların yaşaması gerekenlerdi. Bazı insanlar ders vererek, konuşarak, sürekli rasyonel argümanlar öne sürerek eğitirler, bazıları pratikte, usta çırak ilişkisi içinde öğretirler ve bazıları da susarak ders verirler. Şakir Hoca ilkini zaten yapardı. Çünkü son derece tutarlı bir kavramsal yapı içinde konuşurdu; o dinginlik hali kavramlarında da vardı. Bir kavram kul lanıyorsa o kavram kendi içinde sakin-dingin tam

yerine oturmuş olurdu. Bundan emin olduğunda o kavramı kullanırdı. Düşünceleri kaypak-kırılgan ve geçişli şeyler olmazdı. Onu hepimizden farklılaştıran en önemli hususiyeti ise susarak da ders vermesi idi.

Hoca ve talebe olmanın iki ayrı kategori olmadığını bilirdi. Hoca olmak ve talebe olmak... Geleneğimizde hepimiz her an öğrenciyizdir, hoca olmak arızî bir durumdur. Şakir Ağabey biraz önce bir başka yerde ders verirken, biraz sonra başka bir yerde öğrenci olarak yer alırdı. O her zaman bir şeyler öğrenir ve öğretirdi. Ölümüyle de bizlere ders verdi.

Şimdi Şakir Ağabeyin bütün bilgi birikimini, beyininde ne varsa hepsini mümkün olsa da bir başkasına aktarsak onun ürettiklerini üretmez. Bilgi ancak onu bilen özneyle bir anlam kazanır.

Onu kaybettiğimizde sadece bir kişiyi kaybetmiyoruz, bir serüveni, bir tecrübeyi, bir mikro dünyayı kaybediyoruz.”

Ahmet Davutoğlu

“İsmail Ağabey bize, Şakir Hoca küçükken dedesinin ona 'molla Şakir' dediğini söylemişti. Ahlâken hayran olduğumuz bir insandı. Önde yürümek gibi bir kaygısı yoktu. Kendisi de öğrenci olabilen çok kıymetli bir hocaydı.”

Hanife Başkan (Öğrencisi)

“Bilgiler farklılıklarda gizlidir, ilkesini her derste vurgulardı. Bize o kadar özen gösterirdi ki; evladına özen gösterir gibi. Öğrencilerle uzun süre ders yapıyoruz, aç kalmasınlar, diye derslerimize o çok meşhur tostlarından yapar getirirdi. Biz onda babayı gördük, hocayı gördük, arkadaşını gördük. Yaşadıklarıyla, inandıklarıyla ve yaptıklarıyla bize nasıl doğru olunacağını gösterdi.”

Yaylagül Ceran (Öğrencisi)

“Dosdoğru duruşuyla bizler için bir model olmuştu. İslam'da Bilginin Temelleri adlı kitabının giriş kısmını okuduktan sonra dersinin önemini daha iyi kavradım. Etrafımızdaki İslâmcı entelektüeller Batı felsefesini okuyarak Batı'ya İslâm'ı anlatacaklarını düşünüyorlardı. Şakir Hocanın bu kitabındaki girişi okuyunca sorunun çözümünü orada gördüm. Daha önce 'Nasrettin Hocanın evde kaybettiği anahtarın samanlıkta araması' gibi kaybettiğimizi başka yerde arıyorduk.

Dersleri oldukça güzel ve uzun geçerdi, eve gitme zorunluluğumuz olmasa daha da devam edebirdik. Heyecanla konuşmasını böldüğümüzde hemen susar ve bizi dinlerdi. İlginç gelen her şeyle il-

gilenirdi. Azığını cömertçe paylaşan nadir insanlardan biriydi. Onu çok arayacağız.”

Asena Hayriye Demirer Akmaner (Öğrencisi)

“Şakir Ağabey ile İshakol fabrikalarının araştırma laboratuvarında çalıştığı dönemde tanıştık.

Kendisi kimya mühendisliğini çok iyi icra ederdi. Şakir Ağabey ilk defa hamsi balığı yağından aklit reçileneri yaparak fabrikanın üretim masrafını 2/3 oranında indirdi. Tırnağını taktığı işi de çok hararetle takip eder, sonucu almadan da bırakmazdı. Herkes bir deney yaparken aynı deneyden üç tane kurardı ve çok seri takip ve kontrol ederdi. Bir dö-

nem çekirdek fiziği ile uğraştı, yıldızlardaki yanma reaksiyonları onların bilgisayar programlama modelleriyle ilgili çok çalıştı. Son derece mütevazı idi. 31 senelik arkadaşlığımızda bir kere bile sesini yükseltmedi, münakaşamız olmadı. Azamî her şeye dikkat eden, her şeye herkesin baktığı yerden bakmayan, dürbüne tersinden bakan bir insandı.”

Ertuğrul Kartal (Meslektaşı ve yoldaşı)

“Yapay zeka alanında dünyanın en iyilerinden biri olduğu biliniyor. Onunla olmaktan memnun olan herkes için hayatında bir yer vardı. Özgün olmak için dürüst olmak yeterlidir. Dürüst olmanın bağlamını daha geniş tuttuğumuzda Şakir Hoca gerçekten

çok özgündü. Bizim için yapılması zor olan şeyler onun için kolaylıkla yapılabilen sıradan şeylerdi.”

Ayhan Alkan (Londra'dan dostu)

“Hocayla ilk olarak küçük dev eseri İfadelerin Gramatik Ayırımı aracılığıyla tanıştık. Hocayı gördüğümde ise, ‘O eseri yazan bu adam mı?’ dedim. Şaşırdan uzak çok sade bir insandı. O vurgulanan alim prototipini yansıtıyordu. Hocayı anarken Mustafa Hocamızdan esinlendim. Aklıma 3M modeli geldi:

Münzevî bir insandı: Tek başına kalsa bile yolunda, bildiği istikrarda giderdi.

Mütefekkir bir insandı: Yazdıkları, yaptıkları ve çalışma tarzıyla bu ortadaydı zaten.

Mümin bir insandı: Vakıfta Şakir Hocayı iki yerde görürdüm: ders salonlarında ve mescitte. Bizler telâşe içinde namaz kılarken, kendisi Vakıftaki o koşuşturma içinde sakin, dingin bir yapıda namazını kılardı. Bu açıdan da mümin bir insandı.”

İshak Arslan (Öğrencisi)

“1988’de tanıştık ve tanıştıktan sonra sanki zamkla yapıştık birbirimize. Birlikte Tübitak çalışmalarına katıldık; ayrıca ‘Bilim ve Teknoloji Konferansları’ serisi başlatmıştık rahmetiyle. İlk konuşmacımız

kendisiydi. 1992-1993 yıllarıydı. Yapay zeka konusunda o dönemde yapay zekayı tartıştı, konu çok ilgi çekiciydi, gazetelere haber olarak yansdı. Herkes onun toplantılara katılmasından çok memnun oluyordu. Bu serinin dışında birçok önemli ismin de katıldığı aylık toplantılar yapardık; işadamlarının, akademisyenleri katıldığı Tekno-roma adlı bir dizi seminer düzenledik. Bir ara Viyana Çevresi toplantılarında ben Doğal Zeka, Şakir Bey de Yapay Zeka konularını anlatmıştık. Birlikte birçok toplantılar ve seminerler düzenledik. Değişik alanlara aynı imtina ile yaklaşırdı. Öldüğünde, içimin yarısını kaybetmiş gibi hissettim.”

Talat Çiftçi (Arkadaşı)

“Çok ciddi mizah yazıları vardı ve mizahın çok etkili bir silah olduğunu söylerdi. Belli alanlara bakar, o alanda yapılan bütün çalışmaları tarar ve ne yapılmamış onu araştırırdı. Hep şunu söylerdi: ‘Onların yapamadığı nedir bunu bulacaksınız ve ben onların yapamadığı neyi yapabilirim ona bakacaksınız.’ Hatta bütün çalışmaları genellikle bunun üzerine idi: Diğerlerinin yapamadığı şeyi nasıl yapabiliriz? Ama bunda kesinlikle enaniyet, benlik duygusu değil, hep bir Müslüman ve bu ülkenin bir vatandaşı olarak ne yapılabilir kaygısı hâkimdi. Geleceğin simülasyonunu yapan programlar geliştirir, savaş simülasyonları, bir takım strateji simülasyonları -ülkesini de çok düşündüğü için- gibi, nasıl bir simülasyon yapılabilir üzerine çalışırdı. ‘İş çok vakit az’ der, hep bunun altını çizerdi.

Bir gün üniversitede odasına gittiğimde Şakir Ağabeyi gözleri dolu buldum. Her şey yolunda mı? Dedim. Hüzünlüyüm, dedi. Neden? Diye sordum. Bir ayet söyledi: “Allahın kadrini yeterince bilemediler.” Bu ayet beni çok hüzünlendiren ayettir, dedi.

Hüznü, mizahı, yaptığı işler... Onu hatırladığımızda en önemli mesele, her ne yapıyorsak, yaptığımız işte gerçek adına yapılabilecek ne varsa onu yapmaya çalışmak olmalıdır. Bizim Şakir Ağabeyle bir atasözümüz vardı: Gerçekler hayallerden daha zengindir.”

Aybars Bora (Kuzeni)

“Ben Şakir’in ilk öğrencisiyim, onunla aynı yaştayız. Yaz tatilinde olduğu halde, bana sabırla ders çalıştırdı. Ben onu ilk tanıdığımda da aynı olgunlukta idi, sizin anlattıklarınız da aynı kaldığını gösterdi; aynı sakinlik, aynı efendilik. Yıllar sonra karşılaştığımızda benim neler yaptığımı sordu, ben de evlendiğimi, çocuklarımın, torunlarım olduğunu söyledim. Ya sen Şakir Ağabey, diye sorduğumda ise, ‘Benim çocuklarım kitaplarım, onlar dünyaya yayıldı,

benim arkamdan her şeyi yapacak...’ dedi. Dediği gibi de olduğunu görüyorum.”

Sevim Bilgin (Çocukluk arkadaşı)

“80’li yıllarda başlayan diyalogumuz ölümünden bir gün öncesine kadar sürdü. Söylediklerinizin tümünü içeren bir paylaşım yaşadığımı ve bendeki kuramsal açılımın anlam ve önemini -disiplin ne olursa olsun- yerleşmesini ve bunun içinde sabrın ne kadar önemli olduğunu anlamlı kılan kişiydi. ‘Bir Yıldız Kaydı’ başlığını taşıyan yazının başlığını ‘Bir Yıldız Değdi’ şeklinde değiştirmek istiyorum. Çünkü o yıldızın dokunduğu yıldızları görüyorum bu mekanda...”

Arzu Kocabaş (Öğrencisi)

Evet... Bir yıldız değdi kalbimizin, ruhumuzun en zarif algılayışına şahitlik etmek için...

Hüznü, sevgisi, dostluğu, dimdik vakur duruşu ve bitmez tükenmez Hak aşkıyla kalbimizi ve aklımızı titreten ve kendimize gelmemiz için bir yol açan...

Allah onun mekanını cennet eylesin ve onu en sevdiğine dost etsin...

Dipnotlar

- 1 Şakir Kocabaş, İslam’da Bilginin Temelleri, İz Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 9.
- 2 Şakir Kocabaş, İslam’da Gerçeklik Kavramı- Kur’an’da Hak Kavramı, Pınar Yayınları, 2004, s. 22.
- 3 a.g.e, 2004: 22-23.
- 4 a.g.e, 2004: 26.